

69-5

67I(21-23)

Latwijas Satwersmes Sapulzes stenogramas

6. burtniza

1920.

Satwersmes Sapulzes isdewums

Krahjumâ pee Ā. Gulbja, Rigā,

Suworowa eelâ 14.

Latvijas

Satveršmes Sapulzes stenogramas

I. sērijas 21. sēhde 1920. gada 19. augustā

(Atklahta plkst. 5.35 pēc pusdeenas).

Satveršmes Sapulzes amnestijas akts (debātu turpinājums). — Agrarās reformas likums (referentu sīkojumi).

Presidents J. Čakste: Satveršmes Sapulzes sēhde atklahta.

Deenas kārtība paleek ta pati, agrā iļludinātā. Turpināsees debates par amnestijas aktu. Wafardeenas sēhde tifa peenemti pirmee 14 panti. 15. pants.

Sekretars R. Jwanovs:

„Atswabinat no atbildības un šoda lihds ar wina sekam wifus kara-wihrus, kuri šchi akta dewitā pantā paredsetā laikā iðarijušchi pahrfahpumus un noseegumus:

a) kuri šoditi waj šodami ar diðziplinarsodeem;
b) kuri paredseti kara šodu likumu krahjumā (1869. g. kara noteikumu krahjuma XXII. grahmata 1916. g. iðdewumā) šefošchos pantos:

1) 96., 99., 104., 104¹ I. d., 108., 111., 116. lit. a un b, 122¹, 122² I. d., 124., 127¹, 130., 131. lit. a un b, 147., 148. I. d., 153., 154., 154¹, 155., 155¹. I. d. I. p. un II. d. I. p., 161., 162. I. d., 169. I. d., 171., 173., 174. I. d., 177. I. d., 178., 179., 188. I. d., 191. I. d., 192. I. d., 193., 194., 195., 196., 225. I. d., 232. I. d., 239. I. d., 246¹. II. d., 261., 273⁶;

2) 100., 101. un 103., iðnemot gadījumus, kuri paredseti 97. un 98. p. p.; 135., ja wainigee labprahrtigi atgreesušchees kara špehtā lihds 1. maijam 1920. g.;

145. I. d., iðnemot gadījumus, kuri paredseti 144. p. 2, 4. un 5. punktos; 151. II. d., ziftahl tas atteezas uļ 1903. g. šodu likumu 498. p. I. daļi; 168., ja iðschkehrdetā waj peesawinatā manta atdota waj papildinata lab-prahrtigi pirms noseeguma atkļahšanas;

175., iðnemot gadījumus, kad apafschneei iðdarijušchi noseegumus un pahrfahpumus, kuri ar šcho aktu neteek amnesteti;

181., iðnemot gadījumus, kuri paredseti 180. pantā; 232. p. II. un III. daļās, ja noseegums naw iðdarits eedšihwošchanās noluhfā un ja iðschkehrdetā waj peesawinatā wehrtiba nepahrfneeds 1500 rubfus; 233. p. II. daļā, jastānā ar 232. p. amnesteschanu;

244. p. I. daļā, iðnemot gadījumus, kad notifuš personiga satikschanās ar eenaidneefa kara špehtā peederosham personam.“

Presidents J. Čakste: Gebildumu naw? 15. pants peenemts. 16. pants.

Sekretars R. Jwanovs:

„V. nodala.

Amnestija atteezinama uļ wijeem šchi akta 1., 6., 9., 10., 11. un 15. pantos mineteem noseedšigeem darbeem. neatkarigi no ta, waj wini peestriht žiwil-waj

kara teesam, tāpat arī tām 1., 6., 9., 10., 11. un 15. pantos minētām leetām, kurās šodīs usleekams administratīvā waj disziplinārā kārtā.“

Presidents J. Ščakste: Ģebildumu naw? 16. pants peenemts.
17. pants.

Sekretārs R. Jwanovs:

„Wifām personam, kurām par noseedšigeem darbeem, isdariteem lihds 1620. g. 1. maijam šodīs jau peespreests waj arī tiftu peespreests un uš kurām neattežas pilniga atwabinaschana no atbildibas un šoda uš šchi akta pamata, peespreestais šodīs mihtstinams šekoschā kārtā:

- a) nahwes šodīs pahrwehrschams špaidu darbos uš desmit gadeem;
- b) špaidu darbi uš nenoteiktu laifu pahrwehrschami špaidu darbos uš astoneem gadeem;
- c) špaidu darbi uš noteiktu laifu, eeslodsichana pahrmahzibas namā, zeetumā, arefts un naudas šodīs samasinami uš puši. Šodi samasinami išejot no ta šoda, kuru teesa peespreedusi pirms eepreeschejās eeslodsichanas laifa eeskaitichanas.“

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder Dselfitim.

R. Dselfits (sozialdemokrats): Zeenijamee Satwerfines Sapulzes lozekli! Jums sinams, ka muhsu armija radās zihnā ar wairakeem eenaidneefkeem. Tāpehz arī muhsu jauneefaukteem kāreiwjeem nebij eespehjams dot peeteefoschu militaru apmahzibu. Beeschi wihri tika nemti teeschi no arlla, no fawas darba weetas un nosuhtiti uš pirmo kaujas liniu. Tad ir arī beeschi bijuschi gadijumi, kur nepeeteefoschi apmahziti kāreiwji, ispidbidami fawus deenesta peenahkumus, ir isdarijuschi noseegumus pret armijas disziplinu, pret armijas eefahrtu, nepeeteefoschi apsinadamees winu šekas. Ja, peemehram, jauneefauktais kāreiwis, kursch, warbuht, pehz nedelas ir tizis nosuhtits uš fronti, buhtu sinajis, ka winam par deserteschanu draud katorga un wisu teesibu saudeschana, tad winsch scho noseegumu nebuhtu isdarijis. Tadehl mehš domajam, ka buhtu faskanots ar taisnibas un weenlihdšibas prinzipeem, ja šcheem nepeeteefoschi apmahziteem kāreiwjeem šodīs tiftu wairat mihtstinats neka apmahziteem.

Tāpehz mehš pee 17. panta gribetu eefneegt papildinajumu — punktu, kursch škanetu šekoschi:

„Nepeeteefoschi apmahziteem kāreiwjeem, kuri sabijuschi karaspehkā masaf kā 3 mehneschus, uslittee šodi bej wispahrigas šoda mihtstinaschanas, samasinami wehl uš puši, ja pahrfahpums waj noseegums wehrsts tikai pret armijas disziplinu (deenesta peenahkumeem) un nesatur sewi zitu noseegumu darijumu pahihmes.“

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder koreferentam.

Koreferents R. Lauris: Augsti godatā šapulze! Romisija pahrspreeschot scho jautajumu, buhtibā pret to, ka nepeeteefoschi apmahziteem kāreiwjeem šodīs buhtu šaihšinams, neweens neisteizās. Bet eewehrojot to, ka šodīs neapmahziteem kāreiwjeem war tift šaihšinats jau pehz kara likuma un arī ka gruhti buhtu sche noteikt apmahzichanas laifu — waj 3 mehneschu laikā tos škaitit par apmahziteem, waj ihfakā, waj wehl garakā laikā — un arī, pats jehdseens par noseegumeem, kuri wehrsti pret armijas disziplinu, ir steepjams, komisija nolehma scho jautajumu atraidit, balsojot peežām balsim isfakotees par un peežām atturotees, to starpā preekschfehdejaja balss, kursch scho jautajumu isškihra negatiwi.

Presidents J. Ščakste: Eefneegtais pahrlabojums pee 17. panta šfan:

„Nepeeteefochi apmahziteem kareiwjeem, furi sabijufchi karaspehla masaf kã 3 mehneschus, usliktee sodi bej wispahrigas sode mihshtinaschanas samafinami wehl uf puñ, ja pahrfahpums waj noseegums wehrstis tikai pret armijas dizjip-
linu (deenesta peenahkumeem) un nesatur sewi zitu noseegumu darijumu pa-
fihmes.“

Romifija ir isteifusees pret scho preefschlikumu negatiwi. Es likfchu to tagad uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toß, kas ir par scho papildinajumu. Luhdsu skaitit. 89. Tagad es luhdsu pazeltees toß, kas ir pret scho papil-
dinajumu. Luhdsu skaitit. Beidsot es luhdsu pazeltees toß, kas ir atture-
jufchees no balsofchanas. 27. Balsofchanas isnahkums fekofchs: par pahrf-
labojumu ir isfazijufchees. 89, pret — 7, un atturejufchees — 27. Schis
papildinajums peenemts. Tagad es likfchu uf balsofchanu scho papildinato
17. pantu un luhdsu pazeltees toß, kas buhtu pret schi panta peenemfchanu.
Naw. Luhdsu pazeltees toß, kas buhtu atturejufchees no balsofchanas.
Naw. 17. pants peenemts. 18. pants

Sekretars R. Jwanows:

„Schi amnestija neatwabina wainigos no kriminalprozesa likuma festã
pantã paredsetãs ziwilatbildibas, kã ari no wisa ta islabofchanas un isnihzina-
fchanas, kas buhtu isdarits peelafschot prelikumibas, un no likumã paredsetãs
mantu un preefschmetu atamsfchanas.“

Presidents J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 19. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Personam, kuras uf schi akta pamata atwabinamas no atbildibas un
soda, bet kuras wehlas peerahdit sawu newainibu, teesiba mehnescha laikã no
tãs deenas, kad winãm pajinots lehmums par winu leetu isbeigfchanu, luhgt,
lai winu leetu ismekleschana un isteesfchana tiktu atjaunota.

Schis personas wairs naw atwabinamas no soda un atbildibas, ja
winas teesa notesã.“

Presidents J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 20. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Schi amnestijas akta ispidifchana usdota atteezigãm teesu eestahdem
tanis leetãs, kuras wehl naw isspreeftas, kã ari tanis, kuras spreedumi naw
wehl nodoti ispidifchana, bet pahrejãs leetãs — atteezigai profuraturai. Am-
nestijas akta ispidifchana atteezibã uf leetam, kuras sods uslikts waj usleekams
administratiwã kahrtã, usdota administrazijas atteezigeem organeem, peedalotees
profuraturas preefschstahwim, bet atteezibã uf leetam, kuras sods uslikts waj
usleekams karawihreem dizjiplinarã kahrtã — kara preefschneeziwai.“

Presidents J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 21. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Amnestijas akta weenmehrigai ispidifchana Satwersmes Sapulze eewehl
sewifschu amnestijas komifiju feschu lozekku jastahwã. Schi komifija isfchir
wisas schaubas, kuras zeltos amnestijas aktu ispidot.“

Presidents J. Tschafste: Wahrds U. Bergam.

U. Bergs (bepartejisko grupa): Zeenijamee Satwersmes Sapulzes
lozekki! Nupat peenemtais 20. pants notes, ka teesa ir ta eestahde, kura
amnestijas aktu iswed dshwẽ. Ar to mehß waram pilnigi apmeerinatees, jo
ar to leeta ir pilnigi isfchirta. Teefas ir weselu eestahfchu sistema, kur pa-
redsetß, kã kahdu jautajumu lihds pahchai beidsamai instanzei isfchir; katrs
jautajums war dabut teefas eestahdẽß sawu galigu isfchirfchanu lihds jauta-
juma galigai noskaidroschana. Taphz gluschi negaidits nahf 21. un feko-
fchee panti, furi nosaka, ka weenmehrigai aktu ispidifchana eewehl anne-

stijas komišiju. Šchis motiws neistur nekahdas kritikas un ir pilnigi aplams; aktu weenmehrigai ispildišchanai nekahdas komišijas naw wajadfigas; par sinama likuma weenmehrigu peemehroschanu dšihwei usluhko teefas eestahde. Ja daschas apgabala teefas waj administratiwās eestahdes špreestu neweenbalsīgi, tad usraudstajaja eestahde war to islabot. Ja apgabala teefas amnestijas aktu neweenmehrigi peemehro dšihwei, tad ir šenats, kas to war nowehrst. Tāpat pahr administratiwām eestahdem stahw šenats, kas wehro likuma ispildišchanu. Tā tad dehl wehl leelakas noskaidrotibas nekahdas amnestijas komišijas naw wajadfigas. Tā tad šchis pants ir leeks, jo 20. pants wīsu pareds galigi. Bet 21. pants un nahkoschee ir ne tikai leeki, bet ari kaitīgi, tapehz ka naw peelaischams, ka teefas darischanā eejauzas zitas eestahdes. Šchini gadījumā paredsetā amnestijas komišijā pamata likums ir, ka teefas eestahdes funkcijas newar šajaukt ar likumdoschanas eestahdes funkcijām. Tas ir no wīseem peenemts, to atšihst ari Satwerfmes Sapulze un tadehl par to strihdetees buhtu weltīgi. Pret prinzipu es eebilstu mafak, kā pret praktiskām šekam. Cedomajatees, ka Satwerfmes Sapulzes amnestijas komišija pahrwehrtos par teesu, t. i. luhkotu zauri wīsus amnestijas akta peemehroschanas gadījumus. Wina tomehr newar taišit nekahdu galigu lehmumu tamdehl, ka ta padota Satwerfmes Sapulzei un pehdejai wīši lehmumi jaapstiprina. Tadehl katrs, kas greestos pee amnestijas komišijas, waretu peeprast, lai wina leetā taišito lehmumu apšpreestu ari Satwerfmes Sapulzes plenarsehdē. Cedomajatees, fungi, kas tad notiktu? Satwerfmes Sapulze pahrwehrtos par teefas eestahdi un tad no likumdoschanas nefas neisnahks. Muhsu laiks ir tik dahrgs, ka nedrihstam eejauktees leetās, kuras war isdarit zitas eestahdes. Amnestijas akts Satwerfmes Sapulzē, tiklihdš wīsch peenemts, naw wairs apšpreeschams un nododams teefas eestahdei. Tiklihdš wīsch ir tapis par likumu, jautajums grosas tikai ap to, kā wīnu peemehrot dšihwei. Tas naw likumdoschanas, bet gan teefas eestahdes darbs.

Bet tahlak. Mehš newaram buht tik laba teefa, kā kura katra teefa. Mehš preetš tam neefam raditi. Wīšpirms jāpeenem, ka ne wīši amnestijas komišijā buhs juristi, un ja ari buhs juristi, tad ne špezialisti šchini jautajumā. Aisrahda, ka naw wajadfigi juristi. (Dr. Kalniņš no weetas: „Waj šenatā wīši ir juristi?“) Ja, šenatā ir juristi. (Wairakas balsis pa freiši). Juhš, fungi, runajeet tik dauds us reiši, ka es newaru šaprast, to juhš runajeet.

Tā tad amnestijas komišijā nebuhš wīši juristi. Tahdā kahrtā par likuma peemehroschanu špreedīs ne juristi. Politiskos jautajumos tas ir eespehjamš, jo par teem war runat ari nejuristi. Bet ja nejuristi šahks špreest par likumu peemehroschanu dšihwei, tad tas ir nenormali. Komišija newar buht tik labs špreedejš, kā špezialas eestahdes. Daschadi tihri juridiski strihdi tomehr zelsees. Es atgahdināschu jums wakardeenu, kad iszehlās domu starpiba starp mani un Satwerfmes Sapulzes lozekli, augsti godatu juristu. Ja war buht domu starpibas starp juristeem, tad wehl nepareisatu tulkošchanu war šagaidit no nejuristeem un eri no muhsu plenarās šehdes, pee kuras šchee jautajumi nonahks. Tapehz wajadfiga weena autoritatīwa eestahde, kas leetas išškirtu galigi. Tahda war buht tikai šenats. Katra eejautšchanās šenata un teesu eestahschu funkcizās ir kaitīga, un kaitīga tapehz, ka wina tikai masina muhsu eestahschu zeenu. Cedomajatees gadījumū, kad teefa buhs

ispreedusi kahdu jautajumu negatiwi tä, kã tas nepatih̄t personai, kas pee täs greefufees. Sa pahrfuhdsēs un amnestijas komisija, waj nu schã waj tä, taihis kahdu zitu spreedumu. Buhs sinama pretruna starp teefu un likumdoschanaš eestahdi. Tas naw wehlams, jo zaur to tikai teef masinata teefas autoritate. Bet mums ta jazel, newis jamašina, jo mums likumibas apsina un zeena pret likumu nebuht naw til stipra, ka ar to waretu nesaufsigi apceetes. Mums te katra weeta jastiprina.

Sapeh̄z mana frazija balkos pret 21. un sekofcheem panteem.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Holzmanim.

W. Holzmanis (sozialdemokrats): Berga funga usstahschanos wareja sagaidit wisi tee, kuri bij noklausijufchees winu weenã no pirmam amnestijas komisijas sehdem. Winsch ustahjãs pret tahdas eestahdes waja-dsibu aif sawa faufã formalisma, kursch negrib rehkinatees ar dsihwes waja-dsibam. „Fiat justitia, pereat mundus“ ir wina dewise. Berga fungs sche wareja ari nerunat, ja winsch buhtu kaut zil rehkinajees ar motiweem, lamdehl tahda komisija teef eewesta. Wina teef eewesta, lai iswestu amnestijas aktu dsihwẽ tahdu, kahds winsch nodomats. Sa nebuht neteef eewesta, lai masinatu teefas autoritati. Komisija tika ilgi debatets jautajums par amnestijas komisijas wajadsibu. No fahuma scho jautajumu komisija pabalstija tikai sozialdemokratu frazija. Wehlaf, kad jautajums tika peeteefoschi nokfaidrois, ari peeaizinatee atteezige teefu preefschstahwi balkosa par scho pantu un isteizãš, ka winsch ir wajadsigs, ja amnestiju grib pareisi iswest. Amnestiju newar iswest weenigi teefas eestahdes, un tadehl, lai amnestijas akts tiktu pateefi ispildits tahds, kahdu winu komisija istrahdaja un kahdu Satwerfmes Sapulze winu peenehma, un lai amnestijas akta ispildischana newilltos tikpat ilgi, zil ilgi wiltãš akta istrahdashana, schahda komisija ir wajadsiga. No weenas pufes jakonstatẽ, ka teefas weenas paschas newar scho aktu realiset. Teefa weenã, otrã gadijumã buhtu nostahdita deefgan gruhã un neweiflã stahwofli. Schai akã naw tikai tahdi noteikumi, kuri balstas weenigi uf likuma panteem, bet usstahdita wefela rinda pantu ar klausulam. Schis klausulas nebij eefpehjams peeteefoschi stingri formulet, winaš war pahrpraft un nepareisi istulkot. Bet paschã amnestijas komisija iszelãš domu starpiba par weenas, otras klausulas faturu. Es neschaubos, ka pee klausulu sapraschanas domu starpibas iszelsees it fewischki personam. kuras komisija pee akta isstrahdashanas naw peedaltijuschãš. Lai to nowehrstu un dotu eefpehju katra konkretã gadijumã issinat, waj amnestijas akã paredsetã klausulas uf sinamu gadijumu atteezas, waj ne, wajadsiga fewischka komisija, kurã, bef schaubam, peedalas jurifti, bet tahdi, kuri bijuschki klah̄t pee schi akta isstrahdashanas un sin, kahds faturis eeliks sinamã teizeenã. Man leefas, ka tahdas komisijas radischana newar apwainot teefas eestahdes, jo täs paschas warẽs greestees pee schis komisijas nokfai-drot raduschãš nekfaidribas. War teift, ka amnestijas aktu war atstah̄t is-pildit Latwijas fenatam, eestahde, kura tulko zitus likumus un warẽs tulkot ari scho likumu. Bet ar to meh̄š panah̄fim, ka amnestijas akta ispildischana nokawefees til ilgi, zil nokawejas patš akts winu istrahdajot, bet warbuht, wehl ilgatu laiku. Ja meh̄š peefpeestu wifas personas eet to instantfchu zelu kursch paredsets likumã, ja meh̄š peefpeedifim personas, kuras ir nemeerã ar teefu leh̄mumu par amnesteschanu, eet papreefchu uf apgabalteefu, tad uf teefu palatu un beidsot Latwijas fenatu un turetees pee pahrfuhdsibas ter-

mineem u. t. t., tad leeta war nowilzinatees wairakus mehneschus, wisu scho laiku amnestejamee buhs speesti sehdet zeetumâ.

Schis ir tās diwas galwenās eerunās, kuras jawehršch pret Berga fungu, un kuras praša, lai buhtu eewetots amnestijas aktā noteikums par sewiškās komisijas nodibināšanū. Es gribu Berga fungu apmeerinat ar to, ka ne katrs, kas buhs nemeerā ar teefas lehmumu, warēs greestees pee amnestijas komisijas, bet tikai personas, kuras apwainotas par noseegumeem, paredsetem aktā ar klausulam. Ja, peemehram, zilwēks apwainots par 129. pantu un teefa nolemj, ka winsch naw amnestejams, tad winam naw teefiba greestees pee amnestijas komisijas. Sche teefa isschkir, waj sinama persona amnestejama waj ne. Turpretim personam, kas apwainotas par 102. panta II. daļu I. punktu, kūršch paredsets ar sinamu klausulu un sche teefas eestahdes atraida amnestiju, te eespehja greestees pee amnestijas komisijas. Man leekas, ka sche neteef masinata teefas autoritate, bet klausulas likumā teef istulkotas tā, kā winas istulkoja likumdewejs. Amnestijas akts nedrihst pahrwehrstees par papiru fabriku un nedrihst tikt nokawets us daudseem mehnescheem. Ja mehš dodam amnestiju, tad winai jateef ahtri iswestai dsihwē.

Presidentš J. Šchafste: Wahrds peeder Samuelam.

W. S a m u e l s (demokratu faweeniba): Berga lunga aistahwetais prinziips patš par sewi ir pareišs, winu prafsē jau iswed, bet tas tomehr wišur peclaišch isnehmumus. Tā tad, pehz maneem eeskateem, Satwerimes Sapulzei buhtu teefibas ari scho atsewischko teefu waru sinamos gadijumos sew reserwet. Zeltos jautajumus, waj tas schini gadijumā buhtu leetderigi un wehlami. Ja likums no šahkuma lihds pat beigam buhtu skaidrs un noteikts, tad juristi, kas paraduschi apspreest likuma tulkošanas jautajumus, atrastu pahrpratuma gadijumā wajadšigo atrišināšanū. Tad es Berga fungam peekristu, bet man jafaka, ka šchis amnestijas likums mums, profesionaleem juristeem, nebuhs weegli istiršajams. Mums ir kara šodu likums, kas isschkir daschadus iswairišchanās šodūs no kara deenesta. Preeksch ziwilteefam tas lihds schim nebija iswests. Amnestijas likumā 11. p. lit. a. teikts, ka schee kara šoda likuma prinzipi analogiski atteezinami us personam, kas naw kara deenestā eestahjuschās. Se schee prinzipi ir isteikti, bet naw wišos sikhumos isstrahdati. Iželkees jautajums, kahdā gadijumā atsicht atrauschanos no kara deenesta ar noluhku iswairitees no kara deenesta wišpahrīgi, kahdā gadijumā bes noluhka. Buhtu jaskata leeta zauri pehz buhtibas, japahrbauda, waj personas, kas tituschas mobilisetas, naw eeraduschās deenesta weetā tikai atgadijuma dehl, waj aif weegli atwainojameem eemesleem, waj ari tadehl, ka tās gribeja iswairitees no deenesta ispidišchanās. Tadehl kwalifikācijas noteikšanai schahdus jautajumos wajadšigās eestahdes, kuras ar mineo jautajumu war nodarbotees pehz buhtibas un pahrbaudit faitus. Faktus pahrbaudit muhsu augstakās teefu eestahdes newar. Laika truhkuma dehl es scho likumu neesmu wišos sikhumos pahrbaudijis un newaru dot leetiškku atsinumu, bet kopeespaids no wišam klausulam, no wišēem panteem, un ari no referenta aishrahdijumeem man palika tahds, ka schis likums buhs sawā sinā koti nepilnigs un koti truhzigs un wajadšēs atgreestees pee schi likuma pirmawoteem-fastahditajeem. Ja tas buhtu tā, tad, pehz maneem eeskateem, teefas autoritate netiktu nekahdā sinā aifskarta, ja isnehmuma gadijumos dibinatu kahdu augstaku instanzi, pee kuras waretu greestees gadijumos, fur teefas eestahdes newaretu jautajumu

atrisinat. Uri administratiwàm eestahdem buhš jaisspreech amnestijas jautajums, pat fara preekschneezibai tas buhš jadara. Tahdos gadijumos nebuhs eespehjamš eeintrefetai pusei noet lihds rewisijas instanzej. Ja mehš isejam no atsinas, ka šchis likums ir nepilnigs, tad wišwairat aizinatas kà likuma tulkotajas ir eestahdes, furas to ir radijuschas, t. i. Satwerfmes Sapulze un winas iswehlamà komisija. Tadehl — es newaru teefas wahrda runat, bet kà teefas lozeklis waru teikt, ka es to nejustu kà muhsu teefas eestahschu zeenas masinaschanu, ja schahdos gadijumos leetas galigu isspreechanu nodotu atfewischtai komisijai. Kriht swarà ari tas, ka politiskà zihna rada neustizibu ari tur, kur wina buhtu neweetà, t. i. pret teefam. Neustizibas motiws waretu slehptees aif sche isteikteem preekschlikumeem. Es to tà neusskatiu, bet ja tà buhtu, tad jarehkinas ar to, ka muhsu walts paschlaif isweidojas. Muhsu teefas stahw — šaprotams, kà teefnesis es pats par to galigu spreedumu newaru nodot — šawu usdewumu augstumos. Tadehl nebuhtu leels grehtš radit organu, kursch nestahwetu wiš pahr teefu, bet kas politiskos jautajumos eenestu sinamu apmeerinajumu, ka winà isteiktos newis weens politiskš wirseens ween, bet waretu isteiktees wiif Satwerfmes Sapulze representetee politiskee wirseeni. No schi redjes stahwokla skatotees demofratu šaweeniba balsos par komisijas preekschlikumeem.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds peeder Sihmanim.

21. Sihmanis (semneeku šaweeniba): Zeenitee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Man fewischi pahrsheidsa tas, ka te no juristu puses wareja tiif isteiktas domas, kahdas man bija nupat jadsird.

20. pantà paredsets, ka teefu eestahdem ir usdots iswest amnestiju dsihwè. Zit es esmu peedsihwojis amnestijas zara laifos, tad winas wisas ir iswestas dsihwè zaur teefu un ja teek pahrmests, ka tas nowilzinajas pahraf ilgi, tad zara laifà tas naw peedsihwots. Tam preti teek usstahdits, ka komisija to darisshot ahtri. Ja komisija to tikpat ahtri iswedis dsihwè, kà wina istrahdaja likumu par amnestiju, tad par to es gribu pateiktees. Wehl tika aifrahdits, ka juristi teefas nesapratishot amnestijas likumu, ka tur wajagot wehl zitas personas, kas naw juristi. Tika peewests peemehrs, ka swehrinato teefà ari neefot juristi un tās tomehr spreesch teefu. Ja te zel tahdus eebildumus, tad jabrihnaš, ka walda usskati itin ka swehrinatee teefneschi spreesu pehz likuma. Pat pehz kreewu kriminalà ustawa winam naw jasin neds likums par noseegumu, neds kahds fods draud apfuhdsetam — te jaspreech weenigi par faktu, waj apfuhdsetais wainigs waj ne. Tà tad salihdsinajums ar teefu un swehrinateem schini gadijumà ir aluschi neweetà. Uri Satwerfmes Sapulzes lozeklis, Samuela funks, šazija, ka schis likums neefot tiif nekaidrs, ka teefa to newareschot šapraft. Tahdà gadijumà mums weenigi atleef pahrwiltt krusu pahr paschu likumu, jo newaram tatschu isdot likumu, par kuru mehš paschi pee wina isdoschanas konstatejam, ka teefa to newareschot šapraft. (Jautriba ahle). Ja jau tika komisija, kurà juristu ari warès nebuhi, amnestijas likumu iswedis pareisi un ahtri, tad teefa no amnestijas isweschanas dsihwè pilnigi jaatwabina un schis usdewums jausleel weenigi komisijai. Bet ja likuma isweschanu usdod teefai, tad winai likums jatulko un pahri par teefu zita organa newar buht. Samuela funks šazija, ka, ja eezelshot tahdu komisiju, nebuhschot leels grehtš. Tà tad ar apšinu buhtu japeelaisch masš grehtš. Es domaju, lungi, ka tihschi ari ne masako grehtu newaram peelaisi. Ja mehš atsihstam, ka teefa war istulkot lihdschinejos likumus, tad mums janahf

pee flehdseena, ka ari schoš gadiumus teefa warēs isschirt un likumu warēs labaf saprast nekā komissija, kura naw radusi ar likumu apeetees. Ja schis ustizibas us teesu naw, tad sche wajaga teesu pawisam strihpot, bet nelikt tai pahri wehl kahdu komissiju. To es atrodu par nedabisku un kulturelos apstahklos par nepeelaischamu.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Holzmanim.

W. Holzmanis (sozialdemokrats): Ir loti behdigi, ka semneeku saweeniba delegē runataju, kursch ar amnestijas aktu naw eepasinees un komissija naw strahdajis. Ja buhtu delegets zits preekschstahwis, kas komissija strahdajis, tad winsch runatu zitadi un peekristu teem, kas aisstahw scho komissiju. Behdigakais ir tas, ka Sihmana kungs aktu gan ir islasijis, bet naw to sapratis, tanē eedfilinajees. Ja winsch to buhtu darijis, tad redsetu starpibu starp Satwerfmes Sapulzes un zara laika amnestijas atteem. Zara laika akti bij loti weenfahrschi, winos bija usskaititi tikai panti, kuros mineti noseegumi. Ja mehš waretu peenemt tahdu redakziju, tad es pirmais fazitu, ka amnestijas komissija naw wajadsiga. Muhfu amnestijas aktā, turpretim, ir teikts, ka tahdi un tahdi ir amnestejami, bet tahlaf blakus tam stahw, ka tahds un tahds noseegums neteef amnestets, ja winsch naw isdarits aif politiskeem motiweem. Sche ir sinama klausula, kura katrā atfewischkā gadijumā jaatschirre. Katrā atfewischkā gadijumā jaischkir, waj pateesi te ir tahdi konkreti gadijumi, apstahkli us kureem klausulas atteeznamas. Redset, Sihmana kungs, tahda ir starpiba starp zara laika amnestijam un to, kuru mehš dodam. No schakuma jautajums komissija par amnestijas komissijas dibinashanu tika isschirts atraidoschi; pareisaki, winsch tika atstahts atklahts lihds tam laikam, kamehr buhs pats amnestijas akts isstrahdats un kamehr noskaidrosees, waj pateescham to warēs dot til skaidru, ka teefa warēs winu ispildit tihri matematiski, waj paliks nekaidribas, kuras teesu eestahde bes pascha autora palihdsibas isschirt newarēs. Kas israhdijās? Israhdijās, ka mehš strahdajam trihs mehneschus. Triju mehneschu laikā mehš gribejam atrast redakziju, kura buhtu til skaidra, ka katrs zilweks to waretu saprast. Bet trihs mehneschu darbs ir rahdijis, ka bes klausulam newar radit amnestijas aktu. Pateescham japeekriht Sihmana kungam, ka, ja schis klausulas tur nebuhtu, tad wifai amnestijai waretu pahrwilkt strihpu. Klausulas atrodas smaguma punktis un lai to ispilditu, ir nepeezeeschama ihpasha komissija. Es wehl reis konstateju, ka ir loti schehl, ka no semneeku saweenibas neusstahjas kahds zits runatajs, bet Sihmana kungs, kursch tā wareja runat tikai tapehz, ka nesin, kas notizis amnestijas komissija.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Samuelam.

W. Samuelis (demokratu saweeniba): Te weens no preekschrunataju kungeem isteiza sawu brihnischanos par sinamu usskatu. Man jafaka, ka brihnischanās ir laba leeta: mehds teikt, ta esot wifas sapraschanas pirm- eefahkums. Es domaju, tā mehš abi ar preekschrunataju pamasam nonahksim pee sapraschanās. Sapraschanās, warbuht, buhs atrodama diwos aishrahdijumos. Weens, ka te naw tikai juridiski-formelā, bet ari politiska puse, un bes politikas ari pati dsihwe. Kas atteegas us likumu, tad tas regulē dsihwi. Bet mehš sinam, ka tahds regulators ir loti nepilnigs un newer wifas dsihwes parahdibos. Likums beechi klibo dsihwei pakal. Te mehš esam nonahksuchi pee schahda gadijuma. Mums jarada noteikumi par noseegumu apschehloshanu sinamos gadijumos, mums jarada kaut kas pilnigs likuma weidā.

Tomehr wünsch ir nepilnigs. Ja amnestijas komisija buhtu to peedfihwojuscho juristu, kas to teiza, nehmusti sawä widä, ari tad tas nebuhtu bijis pilnigs, grehts ir bijis jau paschä likumä. Ja mehš weenu grehtu esam atstufsch. tad jaatsihst wehl otrš. Es atstihstos, ka pateesi grehkoju lihdsi, bet dšihwē newar bes ta istift, bet grehts, ko buhšim padarijuschi, buhs par swehtibu teem, kuri tagad zeesch. Ja mehš sche par pilnigaku likumu strihdesimees wehl wairaf mehneschus un newaresim weenotees, tad dauds dwehseles buhs aigahjuschas nesinä. (Stipri applausi).

Presidentš J. Ščakste: Wahrds peeder Buschewizam.

U. Buschewizš (sozialdemokrats): Es nodomaju runat sche par panta sature, lai mani neapwainotu, ka apwainoja daschus runatajus par nepareisu panta sapraschanu, bet gribu runat par bubuleem, us kahdeem mums tifa aisrahdišs, un eenest pateesibu pee wina noskaidroschanas. Berga funks kà bubuli usstahda Satwersmes Sapulzi, kurai wišas leetas buhshot jaišschkir. Nosauzeet scho komisiju, eewehletu no Satwersmes Sapulzes ne par amnestijas komisiju, bet zitadi un nosafeet, ka wina darbojas ahrpus Satwersmes Sapulzes, un bubulis attriht.

Otrš bubulis, par ko aisrahdija Sihmana funks, ir tas, ka schahda amnestijas komisija apwainotu teesu. No ta wareja nahkt pee flehdseena, ka Sihmana funks, laikam, naw dširdejis par swehrinato teesam, ja wünsch patš tās nebuhtu peeminejis. Ari tur ne juristi-teesneschi, bet gan swehrinatee nosaka, waj apfuhdsetais ir wainigs waj ne. Waj tad swehrinato teesa eewesta tadehl, lai apwainotu teesu? Es jau šauzu no weetas, ka juhs wehl faut ko nesineet un proti, ka katra kriminalleeta naw tikai atšewišchka juridiska leeta ween, bet winai peekriht ari šabeedrišs raksturs, tadehl šabeedribas preefšstahwu lihdsdaliba nepeezeeschama. Amnestijas akts aptwer loti daudšas leetas. Wünsch aptwer šewi ne tikai likumpantu usfkaitišchanu, bet ari tahdas leetas, kas padotas kahdam likumä pantam, weenreis amnestejamas, otrreis ne, škatotees pehz šabeedriškà rakstura. Tadehl nepeeteel ar juridiski teesiftu atšinu ween.

Presidentš J. Ščakste: Wahrds peeder Bergam.

U. Bergš (beparteijsko grupa): Mans pirmais oponents, Rigas apgabalteesas lozeklis Holzmana funks teiza, ka wünsch no manis gaidijis runu, furu tureju, jo ta jau peederot pee mana amata. Bet man jaatbild, ka Holzmana funga tureto runu es gan nebiju gaidijis. Es waru šaprast, ka schahdu runu tura tas, kas naw apradis ar likumeem un teesam, kad škatas no ideenas zilweka redšes stahwolka. Bet ja tas, kas if deenas šehsch teesä, zil Satwersmes Sapulzes amata peenahkums to atlauj, šaka, ka teesās walda leeks formalisms, kas jaišskausch, tas ir pahrsteigums, furu nebiju gaidijis. Holzmana funks apgalwo, ka amnestijas likums jaspreesch kahdä šewišchlä komisijä, jo tas, ko appreesch teesa, nowed pee ta, ka „fiat justitia, pereat mundus“. Ar to Holzmana funks atšina, ka apgabalteesä šehdedams, wünsch „išnihzina pasauli“ (buritški tulkojot latinischo teikumū). Es domaju, ka Holzmana funks war wilkt tikai weenu konsekwenzi: no Rigas apgabalteesas kà kaitigas eestahdes wajaga behgt. See bija Holzmana funga argumenti par personam. Tagad atšihmeschu argumentus, kur Holzmana funks mehginaja buht leetišchš. Wünsch apgalwoja, ja amnestiju ispiditu teesa, tad tas wilktos loit iigi, jo teesu prozedura wišpahri welkotees garumā. Man leekas, ka war paredset gluschki ko preteju. Pa wišu Latwiju mums ir

3 apgabalteefas. Ja nu wišī greešifees pee amnestijas komiſijas, tad tai buhš trihš reišes wairaf darba, nekā katrai apgabalteefai par ſewi nemot. Ja nu negribam peenemt, ka teefa ir apſoluti darba ſpehjiġa, tad tatſchu iſnaht gluſchi otradi, nekā Holzmana lunge gribeja apgalwot: leetas ees lehnam. Waretu teift, ka teefam ir daudz zitu darbu. Tas ir taiſniba, eš par to neſtrihdoš, bet waj amnestijas komiſijas lozeklim kà Satwerfmes Sapulzes lozeklim nebuhš, warbuht, wehl wairaf peenahkuma un darba, nekā teefas lozeklim, kuruſch ſpezieli tahdām leetam raditš. Waretu teift, ka amnestijas komiſijā eenahktu daudz maſaf leetu, ja tās teefā buhš jau ſijatas. Tā tomehr nebuhš, jo katrš, kaš tiš noteefats, teifš: „Man ari kautkaš tišš, jo amnestija ir iſfludinata“ un greešifees pee amnestijas komiſijas. Eš nemaldoš, kad ſafu, ka amnestijas komiſija buhš apkrauta ar luhgumeem un winai buhš daudz ilgat jafawejaš pee to zaurſtatīſchanas, nekā teefam, jo teefas tam noluhkam ir organiſetas ar wiſām kauzlejām u. t. t. Nahza aifrahbijumi no daſcheem preeſchrunatajeem, kà, peemehram, no Holzmana lunge uš to, ka amnestijas likumš eſot loti neſkaidrš un wajagot iſhti ſinat, kahdā garā likumš dots un kà wiſch ſaprotamš. Tatſchu amnestijas komiſija winau tulkoš. Man leetas, taš taiſni bihſtami, ja paſcham likuma dewejam dod teefibu iſtulkot likumu, jo wiſch tad beeſchi netulko likumu, bet papildina to beeſchi ar to, ko wiſch nemaš negribeja eelikt eeſchā. Bet tahtak: komiſija ir domata no 6 lozekleem, tee buhtu tee, kaš likumu iſtā noſihmē iſtulkotu. Amnestijas komiſija ſaſtahweja lihđš ſchim no 18, waj no 12 lozekleem, to ſtarpā juristu bij loti maš. Ja tagad grib ſaſtahdit amnestijas komiſiju no 6 lozekleem, kureem, kà Holzmana lunge aſina, katrā ſinā jabuht juristeem, tad winā ee-ees pa leelakai dalai lozekli, kaš nebuhš bijuſchi amnestijas komiſijā, nebuhš ſtrahdajuſchi pee amnestijas akta un tahdā fahrtā neſināš, ko pirmee 18 buhš gribejuſchi un tapehž nebuhš atkal iſhti tulkotaji Holzmana lunge garā. Ja mehš gribam eet tahtak, tad katram weenam likumam waretu buht neſkaidribāš. Muſhu likumi nebuht naw tiš ſkaidri, ka waretu teift, ka tur domu ſtarpibas newar buht. Ja tad nu mehš paraſiāš teefu eeſtahdeš neatſiſhtam par derigām likuma iſtulkotajām, tad Satwerfmes Sapulzei paſchai buhtu ar to janodarbojaš. Amnestijas likumš ir likumš, kuruſch wehl tikai japeemehro dſihwei, kà kuruſch katrš zitš likumš, un, beſ ſchaubam, ir nepareiſi, kà teiza Buſchewiza lunge, ka katrš ſpreedumš ir likumš. Spreedumš ir likuma peemehroſchana dſihwei un kà tahdam winam ir likuma ſpehšš, bet patš wiſch naw likumš. Weenš no motiwejumeem bija tahdš, ka amnestijas komiſija waretu iſtulkot wiſas likuma klaufuſas, jo ta ſtahwor tuwak dſihwei, jo wina waretu pahrbaudit ari pehž ſakteem. Eš domaju gluſchi otradi. Teefa to gan war, bet ne Satwerfmes Sapulze, ne winaš komiſija, ne plenumš newar pahrlēezinateeš par ſakteem. Teefa war iſſaukt leezineekuš un ſihki ar wiſām leetam eepaſihteeš. Bet eedomajoteeš ka amnestijas komiſija, weena par wiſu Latwiju, ſahť iſſaukt leezineekuš un pahrbaudit faktuš, tad tee waretu ari nahť Satwerfmes Sapulzes preeſchā. Tāš ir konſekwenzeš, kuraš wajaga tikai eedomateeš, lai atmeſtu. Peenemſim, ka Satwerfmes Sapulze war darit wiſu. Peenemſim lihđš ar Samuela lunge, ka teefas funkzijāš war uſneimteēš ari Satwerfmes Sapulze. Bet waj taš winai daramš? Eš domaju — ne, un tadeht, ka ar to mehš loti ſlihdam atpakal ſawā kulturelā attihſtibā. Senatnē bij tā, ka wirſaitiſ noſehdāš ſem tupla oſola, turpat dewa likumuš, ſpreeđa teefu un iſpildija ſpreedumuš.

Bet muhšu kulturelās dšihwes attihstibā leetas diferenzijas. Preefšh katra darba ir leetpratejš-spezialistš? Mehš newaram nolift Satwerfmes Sapulzes amnestijas komišiju sem kupla ofola, lai wina spreestu tur teefu. Ja mehš gribam fajaukt wišas funkzijas, tad flihdam atpakaļ, bet neeefim uš preefšhu. Satwerfmes Sapulzei jadara tīfai taš, kaš winai ir daramš un teefai jadara atfal taš, kaš winai daramš, zitadi mehš masinatu fawu teefu zeenu. Šhe manas juhtas nesaetas ar wiršprofurora juhtam. Eš wehl fapraftu, ja teiftu, ka teefai naw nekahdas dalas gar amnestiju, jo to iswed weenigi Satwerfmes Sapulze, waj winas komišija. Bet ja teefam usleef minetas funkzijas, bet winu spreedumu pahrbaudišchanu — amnestijas komišijai un newiš augstakam teefam, tad ta beš fchaubam ir teefu eestahšhu zeenas masinaschana. Taš kultureli attihstitas walstis, naw peelaischams un naw wehlams. (Klihwē no weetas: „Pareisi!“).

Presidentš J. Šchakste: Runataju šaraktis isfmelts. Personigā leetā wahrds teef dots Holzmanim.

W. Holzmaniš (sozialdemokrats): Eš par leelu brihnum dširdu, ka esmu pilnigi aismugurifti, beš manas šinas un peekrišchanas, eezelts par Rigas apgabalteefas lozekli. Pahrsteigts eš greesoš pee teefleetu ministra, bet wišch to šinu atšauza. Tagad eš nesinu, waj Berga funks naw mani eezehlis par Rigas apgabalteefas lozekli. Waj tīf nenoteef pahrpratums, ja adwofaturas weetā ušwelku teefnefcha fwahrkus.

U. Bergš (beparteišklo grupa): Man jaatsihstas, ka esmu kluhdijees. Holzmana funks naw un naw bijš par Rigas apgabalteefas lozekli, bet Holzmana funks laitam gan nenoleegš, ka wišch ir jurifts un adwofaturas lozeklis, kuram tāpat ir jaskatas uš teefu tā teefas lozeklim. Eš esmu pahrskatiijees glušchi faktiškā šinā un par to atwainojoš, bet šatura šinā taš neko negroša un eš waru ušturet ar labu širdi wišu to, ko eš teizu.

Presidentš J. Šchakste: Runataju šaraktis isfmelts. Eš dofchu pehdejo wahrdu referentam.

Referents M. Antons: Godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli funkci! No debatem, kuras nupat norišinajās muhšu preefšhā, man leefas, wišeem Satwerfmes Sapulzes lozekleem un wišam frakzijam ir kladra ta domu šarpiba, kahda pašchlaif pašahw Satwerfmes Sapulze un kahda pašahweja ari komišijā. Uif šcheem eemefleem, eš domaju, buhš leeki, ja atfahrtofchu motiwus, kaš tīfa isteifti komišijā un kaš pa dalai ari šhe tīfa atfahrtoi. Gewehrojot to, ka šhini jautajumā komišijā domas dalijās uš pufem: par abeem preefšchlikumeem tīfa nodotas 5 balsis, un wariantš, furfch eewetots lifumprojektā, eewetots tīf tadehl, ka par šcho preefšchlikumu tīfa nodota preefšchehdetaja balsš. Uif šchi eemešla man buhtu jaatkahrto tā weenas, tā otras pufes domas un tapehž apmeerinaschos tīfai ar pašinajumu, ka formelā komišijas majoritate bij par šcheem panteem.

Tamdehl man jaišafas komišijas wahrda pret Berga funga preefšchlikumu.

Presidentš J. Šchakste: Eš lišchu tagad uš balsofchanu 21. pantu, par furu tīfa iřfajits, ka wišch buhtu atmetams, pee kam komišijas referents iřfajijās, ka komišijas majoritate šcho pantu ir peenehmufi. Eš lišchu mineto pantu uš balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šchi panta iřmešchanu. Luhdsu šakaitit. 62. Eš luhdsu tagad pazeltees toš, kaš ir par šchi pantu patureschanu. 68. Luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu atturejufchees

no balsoschanas. 1. Balsoschanas isnahkums ir sekoschs: par schi panta ismeschanu ir nodotas 62 balsis, par patureschanu — 68 un atturejusees ir weena balsis. Ta tad schis pants ir paturams. 22. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„20. panta minetas eestahdes, kuram scho aktu ispildot, zeltos schaubas par amnestijas peemehroschanu atsewischkos gadijumos, nodod atteezigos jautajumus amnestijas komisijas isschirshanai.“

Presidents J. Tschakste: Gebildumu naw? Veenemts. 23. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Personam, kuru luhgumi deht amnesteschanas atraiditi no 20. panta minetam eestahdem, teesiba lehmumus par amnestijas nepeemehroschanu pahrsuhdset us amnestijas komisiju, ja suhdhibas eeineedsejam intriminets noseebdigs darbs. paredsets 1885. g. sodu likuma 1629. lihds 1633. p.p., 1903. g. sodu likuma 100., 102. p. II. d., 108. p. II. d., 1. punkta p.p. 162., 163., 164., 168., 498., 499. l. d. 2. un 3. p.p. un II. d., 581., 582. l. d. 3. p., 583., 584., 588., 589., 590. p.p. un schi akta weenpadmita panta.“

Vahrejos gadijumos pahrsuhdsibas kahrtibai peemehrojami pastahwojschee kriminalprojeseja likuma noteikumi.“

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Goldmanim.

J. Goldmanis (semneeku saweeniba): Augsti godata sapulze! Wisi runataji pee 21. panta runaja galwenam kahrtam par to, ka amnestijas komisija ir wajadsiga tapehz, ka teesai buhs neskaids amnestijas likums un wajaga kur greestees deht likuma isskaidroschanas. Ja schis 23. pants paleef likuma, tad tas ir preefsch tam, lai atsewischkas personas waretu greestees pee amnestijas komisijas. Bet tas ir pawisam newehلامي. Atsewischkas personas, protama leeta, neko nesaudetu. Neapanahkuschas amnestiju zaur teesu, winas greestos pee amnestijas komisijas un isnahks ta, ka launa puse buhs arween teesa un labina amnestijas komisija. Tahda stahwofli nostahdit teesu un radit nelabwehlibu pee atsewischkeem zilwekeem pret teesu buhtu loti newehلامي. Es domaju, ka ari tee, kas usstahjas par 21. panta patureschanu, negribzs, ka teefas teef nostahditas tahda stahwofli. Tadeht 23. pants buhtu ismetams. Tad paliktu, ka pee amnestijas komisijas greeschas tikai teefa, bet ne weena waj otra atsewischka persona. Ja mehš paturam scho pantu likuma, tad mums buhtu gandrihs tahda pat amnestijas komisija, ka Tautas Padomes laika. Zif ahtri amnestijas komisija leetas teef zaurskatitas, to mehš sinam no pagahjuschā laika, kad atsewischkas leetas tika zaurskatitas. Ustrahdija, ka amnestijas komisija strahdajusi pee schi likumprojekta 3 mehneschus un zaur to loti nogrehkojusees pret amnestejameem. Isnahk ta, ka pirmam kahrtam buhtu amnestejama pati amnestijas komisija, jo wina lehni strahdajusi. Pateesibu sakot, wina ir strahdajusi loti dauds. Bet schee trihs mehneschi pagahjuschchi tamdeht, ka amnestijas komisija gribeja isstrahdat likumprojektu loti plaschi un amnestet loti dauds. Tapehz ari schi ilgā strahdashana.

Ulgreeschotees pee jautajuma par 23. pantu, es gribetu list preefschā scho pantu, kur eet runa par to, ka atsewischkas personas war greestees pee amnestijas komisijas, sstrihpot. Lai greeschas pee komisijas teefa gadijumos, kad tai buhtu schaubaz.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Holzmanim.

W. Holzmanis (sozialdemokrats): Jautajums naw tif weenfahrschs, ka wina nostahda Goldmaka lungs. Sche 23. panta naw minetas tikai

teefu eestahdes ween, bet ir minetas ari administratiwâs eestahdes, kara preefscheneziba u. t. t. Man leefas, tomehr mums jadod perfonam, kuras gribam amnestet, sinama garantija, ka administratiwâ eestahde waj kara preefscheneziba amnestiju teescham peemehros tâ, kâ wina peemehrojama. Palastees us to, ka sinama administratiwâ eestahde, ja zelsees schaubas, katrâ sinâ greefsfees pee komisijas, tomehr buhtu drufzin weegsprachtigi, jo weena otra administratiwa eestahde buhtu, warbuht, tahdâs domâs, ka sinams zilweks naw amnestejams un pehz winas sapraschanas par to, nekahdas schaubas newaretu zeltees. Tomehr gadijumâ, ja schi leeta nahftu komisija, winch tiftu amnestets, jo tas fastan ar likumu. Ja juhs gribeet runat par to, ka teefu eestahschu lehmunus newar pahrfuhdsjet, tad pants jaformulê zitadi. Bet ari atteezibâ us teefu eestahdem es jums newaru peekrist. Muhfu noluhfs bli newis israhdit kaut kahdu autoritates masinaschanu teefai, winu apwainot, bet muhfû noluhfs bij pahrfuhdsfchanas kahrtibu masinat, lai amnestija nenofawetos. Mehş bijâm tais domâs, ka jadod amnesteteem teefiba, ne tikai no sinamas teefu eestahdes appelet us augstafu un no augstakas us wehl augstafu, bet tam jadod teefiba greestees tuhlin pee pascha pirmawota, lai nefaudetu laifu, kurfch eet sudumâ pee pahrfuhdsibam un lai dotu eespehju, leetu tuhlin isschfirt. Tadehl bij jaewed 23. pants. Es domaju, ka apwainotam jadod teefiba aistahwetees ar wiseem lihdsekteem. Wisi likumi nosafa apwainoteem sinamas privilegijas un ari sche schi priwilegija dodama.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Samuelam.

W. Samuels (demokratu faweeniba): Schis pants tomehr buhtu istulkojams tâ, ka ari gadijumos, kur augstakas teefu eestahdes — senats un kara wirsteefa, buhtu spreeduschas, eentrefetâ pufe waretu greestees pee amnestijas komisijas ar atteezigu pahrfuhdsibu. Tas, pehz mana eeskata, nebuhtu peelaischams, jo rewisijas eestahde war buht tikai weena un tahda ir — senats. Tapehz, ja leeta nonahftufi lihdş augstafai kafazijas eestahdei, kaut kahdas pahrfuhdsibas eesneegschana kahdai wirskafazijas eestahdei ir neweetâ.

Holzmana funks pastaidroja, ka tas ihstenibâ naw domats. To es gribeju eetehrpt peefihmê pee 23. panta, lai sche tiftu pareisi fiksats, ka fuhdsibas par fenata un kara wirsteefas spreedumu naw peelaischamas.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Klarai Kalnin.

K. Kalnin (sozialdemokrate): Se patlaban norisijnajâs zihna starp gudreem juristeem un es kâ mirstigs zilweks tikai nollaufijos. Bet kad sche usstahjâs Goldmana funks, ari mirstigs zilweks, tad ari es gribu pahris wahrduş runat par bubuli, fo sche isbihdija Goldmana un Berga fungi. Wini aifrahdija, ka amnestijas komisija buhs aprauta ar pahraf dauds newajadsigeem luhgumeem, ka katrs, kas ufflatis to par sawu teefibu, nahfs un eesneegs luhgumu un komisija newarês toş weift. Es gribetu aifrahdit us Santas Padomes amnestijas komisiju, kura darbojâs apmehram 6 lihdş 7 mehneschuş un winai pa wifu laifu eenahza tikai 1200 luhgumu, no fureem tika zaurfatiti apmehram 1000. Es domaju, ka tas nebuht naw tahds wairums, kas nebuhtu bijis weizams, ja tikai kahrtigi buhtu notifuschas sehdes. Daschâs sehdes mehş warejâm issfatit 40 leetas un pee labas gribas tas ir isdarams. Ra komisija nemas nebij apgruhtinata ar

pahraf leelu skaitu luhgumu, to rahda praffe. Tā tad tas ir pilnīgi neweetā zeltš eebildums.

Presidentš J. Ščakste: Wahrds peeder Purgalim.

J. Purgals (kristigā nazionālā ņaweeniba): Ja nu wehl kaut kā wareja aistahwet domas, ka amnestijas komišija wajadsiga amnestijas likuma tulkošanai, tad nekahdā ņinā newar aistahwet to, ka amnestijas komišija usņemās teefas lomū. Man jāfafa, ka augstā ņapulze mašinatu ņawu autoritati, ja wina nodarbotos ar zītām leetām, ņewiški ar teefas usdewumeem. Winas preeškā stahw likumdošana un katra winas eejaufkšanās likumu īpildīšanā mašinatu tīfai tās autoritati. Pret augsto eestahdi ir atbildigs wišs ministru kabinets, kura šche pašlakt naw (Sahlē ņmeekli), ari teefleetu ministrs, par to, ko dara teefu refori, ko dara profuratura un administrazija. Mehš nu gribam īwehlet no ņawa widus komišiju, kura usņemās ņinamu atbildību pret šchi likuma īweššanu dīshwē, nonemot ko teefu reformem. Waj mehš īwehlesim tahdas pat komišijas ari zitos gadījumos, ja likums buhtu īnahzīs neīdewigs, kā šchoreiš? Nē, tas ir neeefpehjami. Tadehl es negribu atkahrtot wišus pee 20. panta peewestos argumentus, bet man tī paščas augstās ņapulzes labā jāfafa, ka šchi panta peenemšana ir muhšu augstās ņapulzes autoritates mašināšana un tapeh3 leeku preeškā wīnu strīhpot. (Trofniš pee sozīaldemokrateem).

Presidentš J. Ščakste: Wahrds peeder Bušewizam.

U. Bušewižs (sozīaldemokrats): Es gribu nostahtees us ta pašcha redšes stahwofka kā Purgala kungs un ari pateikt, ka ta buhtu Satwerfmes Sapulzes autoritates mašināšana, ja wina negarantetu zilwekeem, kureem ir teefības, ka tās ari waretu īleetet un aīš ta formalīšms nezeestu. Es ņafu, ka labaf desmit reīses grehlot pret formalīšmu, nekā pret ņaturu un ja Satwerfmes Sapulzei ir eefpehjamš paahtrināt kaut weenu leetu, tad wina nebuhš pret ņewi grehlojūst, ja to buhš darijūst. Es domaju, ka grehkošana pret formalīšmu wehl naw grehkošana pret ņaturu. Ja waram negrehlot pret ņaturu, bet panahkt, ka karojam par to, tad formalai pusei jaatkriht. Es nedomaju runāt pret Purgala kungu, bet man uskrita wehl weena parahdība, kurai man kategorīski jāīšfakas pretim. Kad tīfa apšpreešs 1. pants, nah3a no ņemneeku ņaweenības jurīstu puses aīšrahdījumi, ka amnestijas komišija newaretu apšpreest to, kas peekriht jurīsteem; Goldmana kungs nahl un fafa: „Luhdsu atstahjeet teefību greesteš pee amnestijas komišijas tīfai jurīsteem“. Es domaju, ka Goldmana kungs, azimredšot, negrib leetu nemt nopeetni. Tas nošhmē -- spēhletees ar likumu, ja wīnšch eefneegdamš preešklikumu, tam nepeekriht.

Es ešmu ari pret to, ko aīšrahdija Samuela kungs, ka kriht ņwarā ne tīfdaudš formelā puse, bet ņabeedriktā puse, un beeshi ween tur, kur jurīstam un teefnešim jurīdīfā tīfniiba neatkauj dot amnestiju, ņabeedriktā tīfniības apšina fafa, ka ta buhtu jadod. Lai nebuhtu neweenprahtības teefneechu starpā, lai teefnešīs nenahktu konfliktā ar ņabeedriktu tīfniības apšinu, tad šchi akta īweššanai ir wajadsiga ņinama ņabeedriktā eestahde. Waj nu wīnu nošau3 par Satwerfmes Sapulzes amnestijas komišiju, waj, kā jau ņaziju, radīt to komišiju ahrpus Satwerfmes Sapulzes, tas nekriht ņwarā.

Tahda ir formelā puse un ja reīš peh3 ņatura tas ir nepeezeefchams, tad buhš labi, ja augstā ņapulze ees šchai formelai pusei pahri.

Presidentš J. Ščakste: Wahrds peeder Kweešim.

U. Rweefiis (semneeku faweeniba): Es tilai gribetu isteiktees pret Samuela lunga eefneegto papildinajumu, ka fenata spreedums nebuhtu pahrsuhdsams us amnestijas komisiju. Es saprotu, ja Samuela kungs faka, ka schis likuma atts ir raibs, ka to neweens nefapratis, bet ja no otras puses winsch atrod, ka fenats to sapratis, warbuht, ka Samuela kungam ir tas gods tur peedalitees, preefch kam tad wajadsiga amnestijas komisija? Kas buhs tad, ja radifees diwas prafkes. Inahks ta, ka par A likteni schirs fenats, bet par B — amnestijas komisija. Tas naw peelaischams. Ja Samuela kungs reds, ka fenats ir spehjigs istullot likumu, tad jau nemas newajaga amnestijas komisiju.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Samuelam.

W. Samuels (demokratu faweeniba): Galwenais eebildums no preefchrunataja lunga akriht. Winsch teiza, ka ja fenats warot wisus jautajumus ischkiert, tad neesot wajadsiba greestees pee amnestijas komisijas. Vehz manam domam fenats tomehr war greestees un greesifees pee amnestijas komisijas. To mehš esam peenehmufchi, bet ja fenats atsiht, ka nefkaidribas naw un ja pats fuhdsjetajs buhs greestees pee fenata, tad fenata spreedums naw wairs pahrsuhdsams. To es gribetu formulet.

Man jaatwainojas, ka juristi, kuru starpa esmu ari es, ka spezialisti schinis jautajumos pahraf apgruhtinam Satwerfmes Sapulzi. Man jafaka, ka wisas teefu eestahdes spreedumi mainas loti beefchi. Pirmà instanze spreefch ta, otra zitadi un trescha atkal zitadi un pehz tam nahf atkal pehz spreeduma kafefchonas no jauna otra instanze un ta spreefch atkal zitadi. Taisnibas mekletaji esam wiifi mehš, juristi, un tapehz es domaju, schim jautajumam weltidami ilgaku laiku mehš tomehr palihdsam pateefibu noskaidrot un tas ir ari mans noluhks.

Presidentis J. Tschakste: Es luhdsu referenta atfaukmi. (R. Paulus no weetas: Luhdsu man wahrdu!). Wahrds peeder Paulufam.

R. Paulus (semneeku faweeniba): Zil es saprotu, tad naw prinzipielas starpibas starp Samuela lunga preefchlikumu un Goldmana lunga preefchlikumu un winus war apweenot, ja mehš peekrihtam Goldmana lunga preefchlikumam, ka attaujams eestahdem greestees pee amnestijas komisijas dehl paskaidrojumeem, bet ne privatam personam. Ar to buhs panahks tas, ko Samuela kungs wehlas un fenatam buhs teefiba, ja winam zelas schaubas, greestees pee amnestijas komisijas dehl paskaidrojumeem. Tahda zela mehš waram tiht pee skaidribas un tad sudis pretrunas. Ja paleel spehka, ka katrs warès greestees katra weena leeta tuhlin pee amnestijas komisijas, tad buhs diwas eestahdes, buhs fenats un amnestijas komisija, kuras spreedis galigi, pee kam katrai war buht fawa pratke, un katra war spreest zitadi. Pareisaki buhtu, kad apweenotu abus preefchlikumus, tas itka peekristu tam, ko Samuela kungs faka, ka fenatu newar pahrsuhdsjet, bet winam pafcham ir teefiba greestees pee amnestijas komisijas dehl paskaidrojuma. Tas ir panahks, ja pants friht lauka; schis pants runa tilai par personam un newis par eestahdem, ka te nepareisi tika aishadits. Pahpratumi akriht, ja pantu strihpofost.

Se tika teikts, ka Goldmana kungs runa pats few pretim. Nemas ne, Winsch grib glahbt tilai to, kas wehl ir glahbjams un lai nezeltos pahpratumi, winsch lika preefcha pantu strihpofot.

Presidentis J. Tšakste: Runataju šaraksts ir isfmelts. Es došchu pehdejo wahrdu komiſijas referentam.

Referents M. Antons: Godatee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Man leekas, ka atteezibā uš jautajumu, waj wišpahr ſchahda parlamenta amnestijas komiſija ir wajadſiga, kur wareja buht prinzipiela domu ſtarpiba, tur wareja noſtahteš uš weena waj otra redseš ſtahwokla, iſeet no weena waj otra weedokla; bet ja reiš mehš ešam uš weena weedokla noſtahtjuſcheeš, reiš ir peenemts, ka amnestijas komiſija buhš, tad, man leekas, tablakas konſekwenzes ir ſkaidraš, ka ſchiš 23. pants ir jaatſahj. No 20. panta redsams, ka amnestijas iſweſchana ſtarp zitu ir ušdotš profuraturai. 21. pants noſaka, ka wišam eeſtahdem, kuram amnestijas iſweſchana ir ušlikta par peenahkumu, ir teeſiba greeſteeš pee amnestijas komiſijas. Tablakais ir ſkaidrs ka weenai, tā otrai puſei, ka apwainoteem, tā aiſſtahweem, ka profuraturai, tā apwainoteem ir weenadaš teeſibas. Ja profuraturai peeſchir teeſibu, tad ari apwainotam, it ſewiſchki taniš gadijumos, kuri ir paredseti 23. pantā, ſchiš teeſibas newaretu leegt. Uš ta eemeſla eš komiſijas wahrdā iſſakos pret wiſeem preeſchlikumeem, kuri iſgahja uš to, lai 23. pants tiktu ſtrihpots. Schim pantam wajaga palikt.

Kaš ſihmejas uš Samuela kunga preeſchlikumu, tad pehž ſatura domas ir pilnigi pareiſas, tomehr preeſchlikums atkriht aiš ta eemeſla, ka no 23. panta ir ſkaidrs, ka katrs apſuhdsetais war greeſteeš ar ſuhdſibu pee amnestijas komiſijas; zekſch uš teeſu ſhini gadijumā ir iſſlehgts. Taniš gadijumos, kur zekſch uš teeſu ir iſſlehgts, tur war greeſteeš pee amnestijas komiſijas. Panta redakcija ir pilnigi ſkaidra, ka preeſch ſpezieli atſihmeteem panteem ir tikai weens ſuhdſibas zekſch uš amnestijas komiſiju. Tapehž jaiſſakas ari pret ſcho Samuela kunga eefneegto papildinajumu.

Presidentis J. Tšakste: Ir eefneegts preeſchlikums 23. pantu ſtrihpot. Es likſchu to uš balſoſchanu un luhdſu pazeltees toš, kaš ir par ſcho preeſchlikumu 23. pantu ſtrihpot. Luhdſu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho preeſchlikumu. Tagad eš luhdſu pazeltees toš, kaš atturejās no balſoſchanas. Par preeſchlikumu ſtrihpot 23. pantu ir iſſazijufcheeš 62, pretim — 68, atturejuſcheeš — 6. Tā tad ſchiš preeſchlikums atkriht noſt. Tad ir otrs preeſchlikums, kaš eenahziš no Samuela kunga ka peeſihme pee 23. panta, ka „ſuhdſibas amnestijas komiſijai par ſenata un kara wiſtteeſas ſpree-dumeem naw peelaiſchams“. Wahrds Samuelam.

W. Samuels (demokratu ſaweeniba): Es luhdſu protofolet paſinojumu, ka te domats greeſteeš pee amnestijas komiſijas, bet ne zitur un tapehž preeſchlikumu nonemu.

Presidentis J. Tšakste: Es likſchu tagad 23. pantu uš balſoſchanu un luhdſu pazeltees toš, kaš ir par 23. panta peenemſchanu. 66. Luhdſu pazeltees toš, kaš ir pret panta peenemſchanu. 59. Luhdſu pazeltees toš, kaš atturejuſcheeš no balſoſchanas. 5. Balſoſchanas rezultati: par 23. pantu — 66, pret — 59, atturejuſcheeš — 5. Tā tad 23. pants peenemts. 24. pants.

Sekretars R. Jwanowš.

„23. pantā pirmā dašā minetās pahſuhdſibas eefneedſamas uš amnestijas komiſijas wahrdu weena mehneſcha laiſā no lehmuma paſludinaſchanas deenas tai eeſtahdei, kura lehmumu taiſijuš.“

Presidentis J. Tšakste: Gebildumu naw? Peenemts. 25. pants.

Sekretars R. Jwanow s:

„22. pantâ minetos jautajumus un 23. panta pirmâ dalâ minetas pahr-
suhdsibas ar atsaufsmi atteezigo reforu preefshstahwis zet preefshâ amnestijas
komisijai, kura isschkir, waj pahrshdsjetais lehmums fassan ar amnestijas aktu.

Isshkirot scho jautajumu negatiwi amnestijas komisija lihds ar to atzet
pahrshdsseto lehmumu un suhdsibas eefneedseju amnestiê.

Amnestijas komisija isschkir wisus jautajumus ar weenfahrschu balsu
wairakumu. Balsim weenlihdfigi dalotees par peenemtu skaitas tas lehmums,
kas ir par labu amnestijam.

Amnestijas komisijas lehmumi galigi un preefsh teeju, administratiwam
un fara eestahdem fassstoschi.“

Presidents J. Tschakste: Gebildumu naw? Peenemts. 26 pants.

Sekretars R. Jwanow s:

„Schis atts stahias spehka ar wina publizeschanas deenu.“

Presidents J. Tschakste: Gebildumu naw? Peenemts. Es lisschu
likumu wisa wisuma us balsoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par schi
likuma peenemschanu. Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret likuma peenemschanu.
Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas. Naw. Amne-
stijas likums weebalsigi peenemts.

Ir eefneegts preefshlikums taifit pahrtraufumu us 10 minutem. Luhdsu
pazeltees tos, kas ir par preefshlikumu. Azimredstot majoritate. Pahrtrau-
fums us 10 minutem.

(Pahrtraufums no plikt. 720 lihds 745 m).

Presidents J. Tschakste: Satweefmes Sapulzes fehde turpinas.
Redatzijas komisija sino, par saweem darbeem. Wahrds Breedim.

Referents U. Breedis: Man no redatzijas komisijas jasio par
diweem likumeem, bet jau eepreefsh waru pasazit, ka augsto sapulzi es ilgi
neapgruhinaschu.

Birmais likums par walsts aifdewumeem un wina nodroschinaschanu.
Redatzijas komisija wina weeta leek to, kas noteiktaks. Pirmâ pantâ teek
strijpots wahrds „turpma“, jo kad likums buhs iswests dsihwê, tas wahrds
buhš pilnigi newajadsfigs un leeks. 4. pantâ, fur fazits: „ne pahraf par 25
gadeem“ redatzijas komisija pahrlabo: ne ilgaf par 25 gadeem“. 5. pantâ
„nowehrtejumu“ weeta list „nowehrtetas sumas“, kas skan latwiski. Tad
„gartermina“ un „ihstermina“ apsihmet newis sawillka weena wahrda, bet
diwos wahrdos: „gara termina“ un „ihsa termina“; „mantas“ weeta fazit
„ihpashumu“; „faraksta isdarischanu“ isteift weenfahrschaki — „eerafstischanu“.
Tas bij pee septita panta. Aifshme pee ta pascha panta tahda pahrmaina:
„isdarischanu“ weeta „eerafstischanu“. Peesihme pee septita panta sahumu
grosit schahdi: „pirms schi likuma spehka nahfschanas u. t. t.“ un pee tam
pehz wahrda: „par labu“ eelikt wahrdu „ari“, jo bes ta buhtu, itka to war
itai bes peekrischanas isdarit; mehš domajam, ka eerafstischanu war isdarit
itai ar peekrischanu. 14. pantâ wahrda „swabadi“ weeta leetot „brihwi“.
15. pantâ „agrafejee“ pahrmaint ar „agrafee“. Tee buhtu pahrgrosijumi pee
pirmâ likuma.

Presidents J. Tschakste: Waj eebildumu pret scheem pahrgrosijumeem
naw? Ja naw, tad wini peenemti.

Referents U. Breedis: Nahkoschais likums: Papildu noteikumi par teesu amatu kandidāteem. Vee šchi likuma ir tikai pahrgrosīta wahrdu fahr-tiba. Pirmā peesihmē list wahrdu „personas“ papreekschu un pehz tam „ari“, jo šche ir runa par juridisko isglistibu tā tahdu un tapehz ta buhtu wairat uffwehrtā, ja wahrdi tiktu samainiti. Tas buhtu wišs, kas man no redakzijas komiſijas ſakams.

Presidentis J. Šchakste: Waj eebildumu naw? Ja naw, tad šchee pahrgrosījumi peenemti.

Mehs pahreestim us nahkoscho deenas fahrtibas punktu: agrarās reformas likumu. Referents no juridiskās komiſijas — Sihmanis; no agrarās kowiſijas — Gailits; wahrds peeder Gailitim.

Referents M. Gailits: Tautas weetneeki! Zela juhtis mehs šchodeen redsam Latwijas walsti, jo šchodeen šchis augstais nams stahjas pee Latwijas agrarās reformas likuma apspreeschanas un peenemschanas, ta likuma, kurfch noteiks, kurfch isschirs jautajumu, waj kuht waj nebuht Latwijas walstij, waj Latwijai ſaules muhschu dšihwot, waj atpakał wehrdsibas nafti ſweſchu lauschu kalpibā grimt. Rā meistars, stahdamees pee upeš gultnes isweidoschanas, leef ſawa darba plana pamatos straumes indiuiduelās ihpatnibas, newis tās newajadſigi lausch, bet tam pehz eespehjas peemehrojās ſawa ſpraustā mehra=upeš gultnes pareiſās isweidoschanas ſaſneegschana, tā ſchini likumā jaatpogulojās muhsu tautas dabiskām teeksmem, raksturam un darba tradizijam. Winam jabuht muhsu tautas zehlās gribas isteizejam, Latwijas walsts intereschu nodroschinatajam. Rā ihstis meistars sin un prot isschkirt straumes dabiskās pirmatnejas ihpatnibas un teeksmes no tam, kuras winai mahſfliigi uspeeduschu ſweſchi neaizinati amatneeki, tās gultni nemahtku rokam, waj launā noluhkā nepareisi weidojot, tā Latwijas Satwerimes Sapulzē mums jabuht pee šchi agrarlikuma peenemschanas un isschirschanas brunoteem ar aſu ſkatu, mums japrot isschkirt tajā ſemes eefahrtas mantojumā, kuru mehs, atbrihwojuſchi ſemi, tagad atrodam preeſchā, wišs mahſfliigais, kas winam usspeests no ſweſchām, tautai un ſemei naidigām waram zaur 700 gadeem.

Rahdi til naw bijuſchi šchee ſweſchee meistari, ſchis ſweſchās waras, kas waldbijuſchās, ſaimneekojuſchās Latwijā! Rā Prometeju ehrglis, tā Latwijas tautas dšihwo meesu ir knahbuſchi, winas aſinis dšehruſchi daſchadi fraukli no malu malam. Wišs kas te ir rihkojees, wiſadas waras, til tauta te naw rihkojuſees. Ta bij tikai ta bariba un winas darbs bij klusuzeeschana, jo wina tał „nebija ſpehjiga“ ſpreest, lihdsrunat par to, kas winai, ſchai maſai nahftu par launu, kas par labu.

Seika stahsta. ka 700 gadus atpakał ſweſchi laudis atbraukuschu Daugawā wehtras dšihiti. Malā islahpuſchi wini atrada brihwus, weenlihdsigus ziltis laudis. Wini apſildijās pee muhsu ſentschu ugunskureem, apmeerinaja ſawu isſalkumu pee muhsu ſentschu galda, peezehlās no aſaida, noſlauzija muti un pateiza: „Šchi ſeme ir muhsu!“ Šchee wahrdi peepildijās — ſeme kluwa winu, wini to eekaraja ne tiſdauds ar ſobenu un paſchu ſpehfu, tā ar willibu. Tā šchee ſweſchineeki atmahſaja muhsu tautas weefmihlibu. Seme kluwa winu, wini un pahrmainus ziti wineem lihdsigi ſweſchi laudis rihfojās ſemē. Rā wini rihfojās, tas, domaju, nebuhs man ie jaatgahdina, tas katram, kas no latwju mahtes dšimis, ſinams no behrnibas gadeem.

Šchoja gara wehrdsibas nafts. Latweetis kluwa wehrgs us ſawas ſemes.

Wīnš sem šweschineeku pahtagas pazeetigi nesa klaufšas, maffaja mešlus, bet wīnš ari tā wehrģs bija un palika tai pahrleezibā, ka seme, uš kuras wīnš wehrģoja, tomehr ir wina ihpašchums.

Negribu kawetees pee šcheem šescheem tumscheem apšpeeschanas gadu šinteneem. Rā gaiššs šaules stars Latwijas semneeku dšihwē ešot atšpihdejis šints gadus atpakaļ Aleškandra I. dotais brihwlaischanas manifestš. Waj šchis manifestš nesa brihwibu? Waj wīnš teescham bija tas apšoloschais šaules stars, par šahdu to mehginaja eeskaidrot eerehdni — školotaji behrneem uš školas šoleem? Nē, tas bij jauns šiteens darba tautas šejās. Wīnš dewa brihwibu, ja gan, brihwibu, bet atnehma wīšu to, ko tauta lihds tam škaitija par šawu šwehtu ihpašchumu. No šchi alta tauta dabuja šinat, ka seme, uš kuras ta šweedrus lej, nepeeder wīs winai, bet peeder winas fungam. Tu gribi brihwibu? Labi, šche wina ir, nem winu, šanem winu, bet fails, šahds eši peedšimis un šini, kā ari tas špeekšs, kas tawā rokā, naw tawš, jo ir greestš tawa kunga mešhā.

Šchahdu iškneekla brihwibu nesa šchis manifestš. Muiskneeki, kungi, gawileja: wini bij šawu šasneegušchi. Landtagos atškaneja tee pašchi wahrdi: Ša seme ir mušfu. Šchee wahrdi škaneja ari šeschi šints gadus agrak Dau-gawas krasoš. Un šchee kungi šahka šawā semē riškotees. Un riškojās wehl wešeles 100 gadus. Wehlaš gan zarikā kreewu waldbiba bija špeesta šcho riškibu društu eerobeschot, bija špeesta dot šinamas teesibas ari pelekai darba, šalpu tautai, eewedot štarp zitu tā šautio šarkano štrihpu, kas atdalija muiskneeku semi no semneeku semes. Šomehr wīš krejšums peekrita kungeem, bet šuhkalas šalpeem, Latwijas darba ruhkim.

Tautas preeskštahwi! Latwija pehz šaweem dabas apštahkeem un semes ihpatnibam un latwju tauta pehz šawa rakštura, winas teekšmem un darba tradizijam norahda uš to, ka Latwijas šaimneeziklais un latwju tautas labklahjibas pamats ir bijis, ir un wehl ilgi buhs lautšaimneeziba. Druwas, plawas un mešchi ir weenigā šesta raktuwe Latwijā un mušfu darba tautas darba gars ir tas, kas mums ir dewis un dos ešpehju šcho raktuwi ismantot pilnigos apmehros. Šagad apškatišimees, kā to šapratuschi tee, kas lihds šchim semē šaimneekojušchi, kam peedereja seme un wara par tautu, kā wini weidojušchi šcho štraumes gultni, šchee neaizinatee šweschineeki. Šo mums rahdis winu darbu rezultati. Šcho mantojumu semes ihštenais šaimneeks — tauta šanehmuši atpakaļ pehz gadu šinteneem ne ar luhgšchanu, ne muguru leekdama, bet ar šchlehpju iš Latwijas ahrem treekuši wīšus šweschneekus un uššprauduši Latwijas karogu uš walšis robescham. Še lai runā škaitli.

Wifa Latwijas semes platiba istaiša apmehram, apalos škaitlos rehknot, 17 miljonus puhrweetu. No šchi puhrweetu škaita, kursch ir Kurfsemes, Widsemes un Latgales kopplatiba, wairak kā puše ir leelgruntneeku, laši muiskneeku ihpašchums. Semneekeem peeder Latwijā: Kurfsemē no wīšas semes platibas 37¹/₂%, Widsemē 41% un Latgalē apmehram 40%. Šagad wehršim štatu iahlaš un apškatišimees, kā katrs no šcheem šaimneekeem ir šawu semi apšaimneekojis, šawu namu turejis. Rahdu bildi mehš te redšam? Šai brihdi, kad Latwijas walšis ir kluwuši brihwa, Latwijas tauta ir tatschu reis pati šaimneeks šawā semē, mehš atrodam, ka no pahrdotās semneeku semes kopplatibas maffaimneezibā, Kurfsemē aramā seme istaiša 47%, plawas 27%, ganibas 20% un mešchi 1,8%, bet nederiga seme tik nepilnas 4%. Widsemē no pahrdotās semneeku semes kopplatibas aramā seme istaiša 37,5%, plawas

23,22%, ganibas 21,6%, meschi 11,83%, bet nederigā seme 6%. Tagad apskatīsimies, kā fastaw ar leelo fainneeku, ar semeš ihsto waldneeku, ar teem ihpachumeem, kuruš winaš lihds pehdejam brihdim ir paturejis fawās rokās. Kurfeme dod sekofchu glesnu: no muischu semeš kopplatibas aramās semeš ir 23%, plawu 16%, ganibu 8,2%, meschu 41,5% un nederigās semeš 11%. Widsemeš muischās aramā seme istaifa 18,9%, plawas 14%, ganibas 9%, meschi 41%, nederigās semeš 17%. Te juhs redseet, ka tas nizinatais kalps ir tomehr fawu semi, fawu fainneezibu wedis razionalafi: wina fainneezibu aramās semeš platiba kā Widsemē, tā ari Kurfemē ir famehrā diwreij tif leela, kā muischneeku fainneezibās, bet nederigās semeš wina fainneezibā ir famehrā trihsfahrt masaf, nekā muischneeku fainneezibās. Tomehr schee famehra skaitli wehl fen neatklahj muischu fainneezibu ihsto bildi. Naw jaaismirst, ka scheem leelgruntneekeem naw bijis pa spehkan wifu fawu leelo latifundiju semeš no zentra apfainneekot: uf wina semeš ir dauds masafu fainneezibu, kuras ir ifrentetas, waj pret zitada weida nodewam isdotas. Kam? Tam pasham nizinatam pelekam semneeka ziltis dehlam. Ja mehs schis fainneezibas, kuru skaitis Widsemē istaifa 8000 ar dascheem simteem, atwilksim nost un nemsim tikai muischu zentru fainneezibas — ar lopmuischam, tad mehs redsam sekofcho: muischu zentralās fainneezibas kopā ar lopmuischam aramā seme istaifa tikai 9,5%, plawas nepilnas 9%, ganibas 3,3% un nederigā seme 21,5% no scho fainneezibu kopplatibas Widsemē.

Kungi! Schee skaitli deefgan gaischi rahda, kahda ir bijusi fainneekofchana Latwijā, kahda ir bijusi schi nama tureschana. Skaitli gaischi peerahda, ka muischu fainneezibas naw usstatamas par semkopibas fainneezibam, bet gan par meschu ismantofchanas fainneezibam. Schi meschu ismantofchana, semeš bagatibu isnihzinofchana naw tikusi darita semeš, tautas labā, bet kapitali, kas zaur to eemantoti, ir gahjuschi preeksch muischneezibas zenteenu realisofchanas un winas waras nostiprinofchanas.

Sekofot muischneezibas wehsturei mehs redsam, ka tur, kur wina redseja fewi apdraudetu, kur gahjis jautajums par buht waj nebuht, neweens un nekahds lihdsfeklis naw bijis par grehzigu, wifs ir bijis atlauts waras, stahwofka glahschanai un peemineschu no daudsam tikai weenu — Patfula nodewiba. Swaigā atminā mums ir 1914. lihds 16. gada nodewibas, kurām okupazijas laikā sefoja pilnigs peegreeschanas mehginajums. Tahlaf Stryka putshs un Bermondta usbrukums. Wifur, kur ween jautajums grosijees ap muischneezibas waras nostiprinofchanu, tur neweens folis, nekahda nodewiba naw tikusi atrasta par grehzigu, par pelamu.

1914. gada 1. janwari Latwijas aprinkos Semgalē, Kurfemē un Widsemē uf laukeem ir bijis pawisam 1.100.000 eedfihwotaju. Ja mehs nemam wifas pahrdotās semneeku fainneezibas un lahst peeskaitam ari nepahrdotās, kuras atrodas semneeku rokās tikai leetofchanā, tad Kurfemā un Widsemē tahdu fainneezibu ir ap 60.000. Peenemot zaurmehrā 5 dwehseles uf weenas gimenes (statistika dod masleet masafu skaitli), redsam ar semi nodroschinatus tif 300.000 lauzineekus Widsemē un Kurfemē. Wifs pahrejais skaitis, t. i. 800.000 bija pilsoni, kuri peespeestā, mahksligā spaidu zelā padariti par bessemneekeem pret fawu gribu. Ja nemam wehl wehrā tos daudsoš tuhstofchus, kas aispluhda, newaredami panest waldofchos apstahklus, uf Sibiriju, Ameriku un zitām pasaules malam, tad dabujam glesnu, kura peeteekofchi peerahda, ka scho swescho kungu fainneekofchana naw bijusi semei

par ūwehtibu, bet par lahstu. Domaju, ka newar buht diwu domu par to ka ūūahdi nenormali apstahkli tahlaf Latwijā waldit newar. ūūai nenormala eefahrtai newar buht weetas brihwā Latwijā. Satwerfmes Sapulzes, juhsu, tautas preekūstahwju, peenahkums ir ar ūūo likumu, pee kura apūpreeūūanas juhs ūūodeen ūstahjatees, eezelt Latwijas darba tautu winas teefibās, tajās teefibās, kuras winai ar rupjeem waras ahteem nolaupitās.

Tautas preekūstahwji! ūūi gada 1 junijā juhs ūekodami ūūis Latwijas darba tautas teefsmem peh3 semes, ūūim Latwijas tautas 700 gadu ilgām un gaidam, dewāt ūew likumu ūūini augstā namā, ar kuru atūināt par ūawu teefūo un ūwehto peenahkumu semes reformas likuma iūūrahdaūhanu un iūdoūhanu. ūūis juhsu lehmums, kurfū eetwerts Latwijas walūts pagaidu noteikumu otrā pantā, aplidoja Latwijas ahres, Latwijas wiūstahlakās nomalu ūehtas un lehja tautas ūirdi tizibu, ka auūis tautai reiū teefūam brihwibas rihts, ka ūūoreiū tas wairs naw ūapniū, kura war ūekot ruhgta atmosfānās, bet gan ir iūūteniba un negrint wairs tautas aūinim iū ūūselmes zeltai Burtneeku pilij atpafal ūūselmē. Tauta tizeja un tiz, ka juhs, ūūurpu ūhtitee preekūstahwji, tee, kuruū mahte latweete sem ūawas ūirds nefuūi, atdoūeet tautai to, kaū winai rupjas waras aktu fahrtā nolaupitū, atdoūeet darba tautai winas mantojumu, winas ihpafūumu — winas ūemi. ūūodeen ir ta deena, kur wiūas tautas azis raugas uū jums, ūagaida no juhsu, kā winas wadonu, luhpam to atūwabinoūo wahrdu, kaū atpeūitū ūemi un tautu no wiūām ūūaubam par ūawu nahlotni, ūagaida no jums juhsu tizibas un uūti-zibas apleezinajumu Latwijas tautai un Latwijas demokratiūtai brihwwalūtij.

ūūodeen ūūiniū ūeenās atūfanēs juhsu ūpreedums agrarjautajumā. Mana wehūeūanās ir, lai no juhsu luhpam, kaū eūeet latweeūi ūawās ūirdis, atūfanetu weenigi tautas griba, tautas zehlo teefsmju iūpaudums, lai juhsu wahrdu weūera ūiteeni, weidojot agrarās reformas likuma pantuū, ūūos pamata atmenus Latwijas walūts eūtai, atūfanetu ūūini augstā namā tikpat ūpehzigi, kā ūūaneja Latwijas dehlu ūobinu zirteeni ūemi no naidneekeem atbrihwjojot. Mans wehlejumū buhtu, lai juhsu auūis buhtu kurlas pret rihteem, wafareem, deenwideem un ūeemeleem, bet ūūirdetu weenigi tautas waiduū zaur gadu ūimteneem. Juhsu azis lai ūūaubās neraudūitos uū weenu waj otu walūti aiū Latwijas robesūam, bet ūūatitu weenigi muhūu tautas zeeūhanas garā wehrdūibas naūti. Juhsu lehmums lai buhtu — atdot Latwju tautai ūemi, iūlihdūinot nodarito warmahzibu. Ar to juhs liūūeet nefatrizinamus pamatus Latwijas walūtij.

Tautas preekūstahwji! Juhsu atūinumam eefneegts agrarkomiūijas iūūrahdataū agrarreformas likums, ūūi likuma pirmā dala, ta weūela pati par ūewi dala, kura noteiz Latwijas walūts ūemdu, ūondu, no kura ar m i apgahdajami Latwijas pilūoni beūūemneeki, tee pilūoni, kuri lihds ūūim bija ūpeesti kā wehrgi ūweedruū leet ūweūūu kungu druwā. Nododot ūūo likuma dalu Satwerfmes Sapulzes labatūinumam, agrarkomiūija war ūinot, ka ūūai I. dalai wiūā drihūumā ūekos abas pahrejās, no kuraū otrā dalā buhs runa par ūemes ūonda iūleetoūhanu, bet treūūā dala noteiktū muhūu agrarās eefahrtas noūtiprinafūhanu. Rā redūeūeet, likumprojekts ūaūahwēs no trim patūstahwigām dalam, no kuraū katra pati par ūewi war tik apūpreeūta un peenemta, pat kā likums iūdota, neatkarigi no zitām. Nemot wehrā ūūo patūstahwibu un lai nenowilzinatu likuma iūdoūhanu, agrarkomiūija nolehma likumu eefneegt pa dalai tahdā fahrtibā, kā winas nahū gatawas agrarā

fomisija. Pee šči lituma iſtrahdaſchanas agrarfomisija liſa waditees no teem prinzipeeem, par kureem man bija taš gods jumš aiſrahdit. Agrarfomisija nebija diwu domu par to, ka katram Latwijas pilſonim, taš war un griš ſemi apſtrahdat, ir taħda jadod. Bet kaħdā weidā? Waj eet to zelu, kaħdš iſmeħginatš daſħāš walſtiš Waſareiropā, nometinot ſtraħdneekuš-beſſemneekuš uſ nepeeteekoſħaš platibaš ſemeš gabalineem, t. i. radit atkal ſinamu ſħķiru, kura lai waretu tiſt iſmantota apħahrtejo leelaſo gruntneeku iſmantofħanai? To zelu agrarfomisija atmeta, kā taš jau atmestš ari zitāš ſemēš un nolehma, ka Latwijas beſſemneekam, ſemeš ruħķim, dodama taħda norma ſemeš, uſ kuraš winſħ teeſħam waretu attihſtit raſħigiu ſemkojja, lauſħaimneeka darbu, peeleeot wiſaš ſawaš darba ſpeħjaš, lai ſħiš darbš buhtu raſħigis netiſ preekſħ wina ween, bet preekſħ wiſaš walſtiš un winam paſħam waretu nodroſħinat kulturela žilweka eſſiſtenzi.

Wiſu ſħo apſwerot un wehrā paturot Latwijas walſtiš apſtaħkluš un intereſeš, fomisija nahza pee normaš — weenſirgu un diwſirgu ſemeš leeluma, ſkatoteeš peħz darba ſpeħka rokam atſewiſħķāš beſſemneeku ġimenēš, kuraš uſ ſemi peeteizaš. Weenſirga norma tiſa domata — 30 puhrweetu, diwſirgu norma — 60 puhrweetu leela. Šħiš normaš atbaſtaš ari uſ Latwijas beſſemneeku weħleſħanaš, kā to mehš rebsam iſteittu no tām 43.000 beſſemneeku ġimenem, kaš ir regiſtretāš Latwijas beſſemneeku regiſtrazijaš reſultatoš, iſdotoš no walſtiš ſtatistiķāš paħwaldeš. No ſħim regiſtretām 43.000 ġimenem ir peeteiſħķāš apmeħram diwaš treſħdalaš uſ 2 lihđš 3 ſirgu ſemi un 1/2 uſ weenu ſirgu ſemi. Otrš, kaš tiſa liſtiš liſuma pamatoš, iſ ſemeš reformaš aħtrā un planweidigā iſweſħana. Treſħaiš bija taš, lai pee ſħiš ſemeš reformaš iſweſħanaš ſondam tiſtu eeweetotoš eeſpeħjami leelaš platibaš, ſatrizinot peħz eeſpeħjaš maſaku ſķaitu atſewiſħķu ſaimneeziibu, neaiſſkarot ſewiſħķi tāš, kuraš Latwijas liſteni peħdejoš ġruħtoš ġadoš iſnefuſħaš uſ ſaweem kameeſħeem, taš ir — paſtaħwoſħāš Latwijas ſemneeku maſſaimneeziibaš.

Šħee trihš prinziipi noteiza zelu, pa kuru bija jaee. Pirmaiš noteiza to ſemeš daudſumu, kaħdš nepeeezeſħamš preekſħ tautaš ġribaš taiſnigo praſiibu iſpildiſħanaš — beſſemneeku apħaħdaſħanaš. Treſħaiš — noteiza tāš ſemeš, kuraš nemamaš un eeſķaitamaš ſemeš ſondā un ortaiš — weidu, zelu, pa kuru jaee walſtij, lai agrarreforma aħtrai tiſtu iſweſta. Šħiš želſħ ir taš, ka mumš ġarada ſemeš reformaš aħtrai, planweidigai, taiſnigai iſweſħanai ſemeš ſondš, ka walſtiš nedriħķt noſtaħteeš ſtarpneeka lomā ſtarp ſemeš dewejeem un nehmejeem, bet ġan lai noweetotu ſemīgi ſħo ſatrahjuſħoš darba ſpeħku raſħigam darbam uſ ſemeš un lai ſħi ġrandioſā ſemeš reforma waretu tiſt iſweſta aħtri un peħz noteiķta, iſtrahdata plana, tad naw eeſpeħjami nekahdi koħpromiſa ſtarpneeziibaš želi, walſtij ġanem leeta pilnigi ſawāš roķāš, ſawā riħziġā un wiſaš ſemeš, kuraš naw tiſuſħaš apſaimneekotoš tā, kā to praſa tautaš intereſeš, ġapahrnem un ġanodod teem, kaš pratiš winaš apſtrahdat un iſmantot tā, kā Latwijas walſtiš wairš newaretu noſkuht kriticķoš apſtaħkloš, kaħdoš ta ir biġuſt tuwaķā un taħlaķā paġaħtnē. Nemot ſħiš ſemeš, leelgruntneeku, baſnizu, trona un zitaš lihđſigā mehš ſatrizinam neleelu ſķaitu ſaimneeziibu, mehš aiſſkaram tiſ daſħu ſimtu ġimenu intereſeš, bei apmeerinam daudſu ſimtu tuħktoſħu taiſnigāš praſiibaš, peepildam wiſaš tautaš ilgaš.

Apſtaħſimeeš tagad pee ta, žiſ mumš Latwijā ir taħdu, kam ſeme-

wajadšiga, t. i. zif leelam wajaga buht Latwijas semes fondam. Pakaweschos tikai pee Kursemes un Widsemes, jo Latgales apstahli ir zitadi un par teem runaschu wehlat. 1914. gadā us laukeem Widsemē un Kursēmē bija 1.100.000 eedshwotaju. Rā jau aistradiju, Widsemē un Kursēmē ir eepirktu semneeku fainneezibu ap 50.000, waj peeskaitot klat ari wehl tās, kas ir us rentes teesibas, dabuja pawisam 60.000 semneeku apfainneekotu fainneezibu. Tā tad no laufa 1.100.000 eedshwotajeem Kursēmē un Widsemē us fawas semes strahdā 300.000, peenemot 5 gimenes lozeklus us gimeni. Utleeš 800.000 bessemneeku, neeskaitot muhsu pilsehtas. Lauku eedshwotaju skaitis pehdejā laikā pehz wišam karu strapazem buhs masinajeēs, bet te buhs janem wehrā, ka winšch drihs atjaunoseēs. Winam wajaga atjaunoteēs, lai muhsu walstis waretu buht stabila. Lauku eedshwotaji ir tee, kas nodarbojas ar raschigu darbu, weenigee, kas rascho. Tee no wineem, kas atstahjuschi Latwijas ahres pa kara laiku, atgreeschas atpatal un paces tif nedauds gadi (to rahda eschaloni, kas tagad pee til gruchteem apstahkleem atgreeschas no Kreewijas), fur lauku eedshwotaju skaitis buhs fainneezis atkal preefshkara normu. Bessemneeku registrazijā, kuru eesahka Seemelatwijas ziwilpahrwalde un pabeidsa schogad 20. martā, gan rahda, ka stary bessemneekem ir us gimenes zaurmehrā tikai 4 lozekli, tomehr statistiskā pahrwalde aistradha, ka warbuht weens otrs naw peeteizis wisu sawu lozeklu skaitu un zaurmehrā gimenes lozeklu skaitis ir tuwu pee 5.

Kursēmē un Widsemē ar semi ir apghadajamas 160.000 gimenes. Tas buhtu tās skaitis, ja wizeem, kas dshwo us laukeem, dotu semi fainneezibu weidā. Ar scho skaitli mums nahksees nahkamibā rehkinateēs, Tuhliteju peepraitaju, semes gribetaju skaitis nebuhs tif leels un pilnigi peetiks, ja nahkoshos desmit gados mehš Widsemē un Kursēmē apmeerinasim ar semi 60.000 gimenes. Pehz registrazijas ir peeteikuscheēs 43.000 gimenes bessemneeku Widsemē un Kursēmē. Schis skaitis naw pilnigs, tur naw wisi tee semkopji-bessemneeki. furi wehlas un war apstrahdat semi, tās ir skaidri isteikts registrazijas rezultatu eewadā, jo apstahli pee registrazijas isweschanas ir bijuschi tahdi, ka ne wisi ir peeteikuscheēs. Daudšos aprinkos registrazija tika iswesta pee daschadeem nelabwehligem apstahkleem, weens otrs neusdewās, jo spreeda: kas man no tās registrazijas buhs? Titpat semi nedoš. Ugrakais semkopis ministrs ari scho skaitli pawairoja us 50%, kas istaisitu pahri par 60.000 gimenu Widsemē un Kursēmē, fureem tomehr seme buhs japeeschkir tuwakoš gados. Tahlat schis skaitis buhs japawairo ar pahrnahkuschām beghlu gimenem. Pehz dateem, kahdi mums ir par Latgali, isnahk, ka Latgalē peetruhks semes 15 lihds 20 tuhkstofchu gimenem. No ta wisa redsim, ka mums ir jarehkinas tuwakoš gados ar 70 lihds 80 tuhkstofcheem gimenu apghadashanu ar semi.

Tagad apstatisim platibu, kahda ir muhsu rihzibā. Beeschi dsird operejot ar leelo skaitu no 17 miljoneem puhrweetu. Rungi, ar to skaitli mehš operet newaram, jo schis puhrweetu skaitis eetwer sewi tās sumas, kuras gan, warbuht, kahdreis war tift isleetotas, tikai pehz ilgeem gadeem, bet ne semi, kura buhs muhsu rihzibā tuhda, tad mehš buhsim ar scho likumu radijuschi semes fondu, preefshch tuhlitejas agrarās reformas isweschanas. Mehš neesim taf Latwijā isnihzinat meschus, lai raditu fainneezibas. Warbuht, mehš winu platibu ar laiku famasinasim, bet tagad mescheem ir japaleek walstis pahrfinā; tās ir kapitalis, kas newar

titt isnihzinats, isputinats daschos gados, lai tad eestahos fritists posta stahwoklis. Scho selta raktuwi mehš isnihzinat nedrihstam. Tā tad meschu platiba atkritis. Otrs — nederigās semeš. Tās ari mehš newaram dot kà lauffaimneeziski ismantojamas semeš preešch 30 lihds 60 puhrweetu massaimneezibam. Mehš warešim, warbuht, peeschfirt weenu daku no šchis nederigās semeš wirš paredsetās normas, jo latweeschu darba ruhkis prot un ir peerahdijis, ka winsch war pahrwehrst nederigu semi par derigu. Winsch to ir peerahdijis pat laikos, kad winsch nestrahdaja sawā druwā. Es domaju, ka winsch to daris wehl wairaf tagad, sawā Latwijas brihwalsti. Mams jagreesch wehriba ari us to, ka ne wišas plawas un ganibas ir teescham deriga seme. Schai rubrikā ir semeš, kuras lauffaimneezibai ir nederigas. Jums katram sināmas tās milsu plawas, kas ir ap Lubanes eseru un katram sināms, ka šchis purwainās piawas upmales lihšchnos, kuras eewestas kà plawas, naw wišā pilnibā peeskaitamas pee lauffaimneezibai derigas semeš; naw pilnigi pahrweerschamas par derigām ar ihpašchneeka massaimneeka spehkeem. Preešch tam wajadsigi leelaki meliorazijas darbi, jawed darbi walstis masschabā Schis semeš mehš newaram eeskaitit 30 lihds 60 puhrweetu normu jaunās faimneezibās

Kas tad nu mums paleek tuhlitejā rihzibā, kad buhšim radijuschi semeš fondu no wišām šchim leelgruntneezibu semem? Nemot wišas leelgruntneezibu zentru semeš, nemot ari wišas nepahrdotās semneeku semeš, kwotu semeš, loymuščas, mehš dabujam lauffaimneezigi ismantojamas teescham derigas semeš, t. i. aramas semeš, plawu un ganibu Widsemē un Kursemē kopā ap 3 300.000 puhrweetas. Bet stahdišim jautajumu, waj tomehr ari šchis 3.300.000 puhrweetas buhš wišā pilnibā isleetojamas bessemneeku nometināšanai. Uri te jaatbild ar ne. Winās, kà redsejāt, ir eeskaititas semneeku semeš, kuras preti likumam naw pahrdotās teem ilggadejeem darba ruhkeem, kas us winām faimneekojuschi, tās ir waku semeš Widsemē; tāpat tur eeskaititas muišchu kwotes mahjas un muišchu rentes mahjas, ar wahrdu šafot, daschadas faimneezibas, no kurām daudšas atrodas pašchu ilggadeju apfaimneekotaju semkopju rofās un pilnigi lihdsigās pahrejām eepirktām semneeku massaimneezibam. Utmotot šchis mahjas, kuras mas ko doš no sawas platibas, ar kuru šadalischānu tīkai šatrizinātu apmehram atkal ap 8000 nelelu faimneezibu neko nemantojot, atmetot ari wehl daschus zentrus, kas buhš šatrā šinā wajadsigi preešch daschadām labeerihzibas eestahdem, walstis usnehmumeem un kulturelām wajadsibam, dasčas muiščas, kuras tīš atstahšas preešch nahšofchās ruhpnēezibas, warbuht, zūkura ruhpnēezibas, kuru mehš laikam nemšim walstis pahršinā u. t. t., mehš dabujam wairš tīkai 2¹/₂ miljōnu puhrweetu pilnigi derigas semeš, kas ir muhju rihzibā tuhlitejai šadalischānai, isdoschānai un tuhlitejai apfaimneekochānai no bessemneeku semeš gribetaju pušes. Rā redseet, fonds ir leelš wišā wišumā, ja nemam platibu, kas fondā pehž šchi likuma, kas jums isdalits, nahš eeskaitama un tām semem mehš ari ar laiku warešim apmehrinat teescham Latwijas dabisheem dabas apstahšleem peemehrotas wišu bessemneeku-semkopju prašibas, bet azumirkli mums jarehšinas taf ar teem škailleem, kuri pareisi attehlo azumirkli go stahwokli, ar daudšumu semeš, kura deriga un tuhlin war titt isdota.

Uliš šchi eemesla agrarā komišija, atswabinot semeš, neatrada par eespehjamu jau šchini likumā fikset, kahda norma atstahjama lihdschinejeem

leelihpafchneefem. Preefchlikums, atstah wineem 300 puhweetas, waj ari widejas fainreezibas normu pehz apgabaleem, agrarkomisija tika atraidits. Agrarkomisija taisija lehmumu, bij tais domäs, ka reis nu Latwijas nahkofchäs razioneles semes fainneeziabas normas un tihps buhs darba massainneeziabas, kuras meh ar scho likumu radisim, tad mums naw nekahda wajadriba rabit no to kategoriju semem, kuras teef schim noluhkam isleetotas, wehl daudsus simtus fainneeziabu ta tipa, kuru liktenis, domaju, ir isfchirts. Kad bessemneeki buhs nodroschinati ar sawu semi, kad wini fahks strahdat uf sawas darba fainneeziabu semes raschigu darbu, tad darba apstahllu speestas, wiskas zitas fainneeziabas pamafam peemehrofees darba fainneeziabu platibas normai. Tad nahks weens pehz otra lihdschinejas pastahwofchäs plaschakas semneeku gruntneeziabas un peedahwäs semi fondam, zaur ko fonsds augš. Wineem weenfahrschi nebuhs eefpehjams apstrahdat semi aif ta eemesla, ka nebuhs strahdneeku. Turpmakai eefchejas kolonifazijas iswefchanai waris eet zelu, kuru eet Danija. Leelakäs fainneeziabas ar walstis starpneeziabu pantafam fadalifees darba massainneeziabäs, attihstifees intensiwa raschofchana par fwehtibu Latwijas walstij.

Kas atteezas uf paschu likumu, tad gribu aifrahdit, ka schis likums tika eefneegts Satwerfmes Sapulzei jau labi sen ar preefchlikumu, nodot wina juridiskai komisijai, lai ta no juridiskä weedolla wina redigetu un nosfanotu. Juridiskä komisija to ir padarijusi. Pehz tam tika notureta weena kopiga sehde, kur juridiskä komisija kopä ar agrarkomisiju weenojäs par redakziju, fahdä likums ir tagad juhsu preefchä. Scho likumu tahlat apspreefshot, lasot wina pa panteem, luhdsu peeturetees pee schis weenas redakzijas, t. i. juridiskäs komisijas redakzijas. Pehz fatura nefas jauns naw eenefts. Tikai juridiski noteikti redigets tas, kas bija domats likumä no agrarkomisijas.

Wisu kopä nemot, leeku agrarkomisijas wahrda Satwerfmes Sapulzei preefchä scho likumprojektu peenemt tahdu, fahdu wina isstrahdajusi agrarkomisija, apstiprinat wina, lai wiasch jo drihsat waretu tikl isfludinats un jo drihsat waldiba waretu stahtees pee schis plahnweidigas un grandiosäs darba reformas dshwë iswefchanas. Par paschu likumprojektu sikhaki runaschu un doschu paslaidrojums pee lasifchanas pa panteem.

Prezidents J. Tschafste: Wahrds peeder referentam no juridiskäs komisijas.

Referents A. Sihmanis: Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! No juridiskäs komisijas puses es juhsu usmanibu neustaweschu ilgi.

No agrarkomisijas referenta funga tika aifrahdits uf 2 likumprojekta teksteem, kuri Satwerfmes Sapulzei eefneegti. Pirmais no teem tika isstrahdats no Satwerfmes Sapulzes agrarkomisijas, tika eefneegts un nodots juridiskai komisijai. Schis pirmais projekts apspreedis un nodibinajis tos prinzipus, uf kureem nahlamais likumprojekts par agraro reformu jadibina. Agrarkomisija likumprojekta tekstu fastahdot iswedusi ari tos sinamos prinzipus un juridiskai komisijai neatleef wairs to pehz prinzipeem, pehz pamatdomam un pehz wina fatura buhtibas apspreeft. Juridiskä komisija to ari naw darijusi, wina tikai ir nodarbojusees ar jau gatawa likumprojekta eetehrpochanu pehz eefpehjas juridiskä formä, peedodot tam juridisku konstruaciju. Rā schi darba rezultats ir ufflatams tagadejais, jau otrfahrt Satwerfmes Sapulzes lozekleem isdalitais teksts par semes fondu. Sche man jauffwer,

ka šchis likumprojekts naw. usstatams fà tahds, kas wifà wifumà no juridiskàs komissijas buhtu peenemts. Juridiskà komissija naw grosijust un naw mainijust pamatdomas pehz satura, bet tikai juridisko konstrukciju. Ja pamatdomas paliktu, fà tas projektà ir eewests, tad saprotams, juridiskàs komissijas darbs buhtu weirts.

Nemot wehrà to, ka Satwerfmes Sapulzes lozeklu starpà pastahw domu starpibas par te peewesteem pamatprinziipeem, šchee pamatprinzipi wispirmà kahrtà buhs jaisdebate un jaisirsa un tad tik tee japeenem. Tikai tad, ja wini buhs peenemti fà paleefami, tad winus warès eetehrpt paleefamà un atteezīgà formà un juridiski isweidot. Manas domas ir, ka likumprojektu pa panteem lasit ir neespehjami. Ja Satwerfmes Sapulze weenu waj otu pamatprinzipu grositu zitadi, fà tas peenemts agrarkomissija, tad wini buhs ari japahrweido juridiska satura sinà un tas nebuhs eespehjams Satwerfmes Sapulzē, bet buhs janodod par jaunu waj nu katrs pants atfewischki, waj eefneegtais projekts juridiskai komissijai. Tikai tad juridiskàs komissijas darbi skaitifees par galigi isbeigteem.

Kas sihmejas us paschu saturu un us pahrgrosijumeem, kuri jau tagad eewesti no juridiskàs komissijas juridiskà sinà, mums welti aishahdit un laiku tehret, jo par juridisko konstrukciju nenahkfees runat, ja tiks grositi pamatprinzipi. Griibu aishahdit, ka paschà shahumà, apstahjotees pee wirsrahsta, juridiskà komissija atrada par wajadsigu to grosit un dot nosautumu likumprojektam, kahdu juridiskà komissija winam dewusi. No agraràs komissijas wirsrahsts nosauts par „Likums par walsts semes fonda nodibinahschau“. Nemot wehrà to, ka Satwerfmes Sapulzes usdewums ir isstrahdat un isdot likumu par agrareformu, walsts semes fonda nodibinahschana istaisitu tikai weenu dalu no ta, kahdas paredsetas likumprojektà. Juridiskà komissija lika preefschà nosautt scho likumprojektu par „Agrarreformas likumu“. Tas buhtu wifs, kas no juridiskàs komissijas pufes buhtu tagad aishahdams.

Par paschu satura eerosinahschanu, wina juridisku formulechenu warès runat tad, kad atteezigee pamatprinzipi pee atteezigeem panteem buhs peenemti un no Satwerfmes Sapulzes apskatiti.

Prezidentis J. Tschakste: Man ir eenefts preefschlikums:

„Pehz referentu sinojumeem sehdi slehgt schowakar un atlitt to us rihtdeenu.“

Es likchu scho preefschlikumu us balschschanu un luhdsu pazeltees tos, kas wehlas, ka sehdi slehgtu. Uzimredstot majoritate. Schowakar sehde teef slehgtu.

Nahkoschà sehde buhs riht, pulksten 4 pehz pusdeenas. Luhdsu eewehrot: pulksten 4 pehz pusdeenas turpinafees agraràs reformas likums.

(Sehdi slehdi pulksten 8.55 min. wakarà).

I. f e s i j a s 22. f e h d e 1920. g a d a 20. a u g u s t â

(Atklahta plkst. 4.35 peh3 pusdeenas).

A g r a r â s r e f o r m a s l i f u m s (w i s p a h r e j u d e b a t u t u r p i n a j u m s).

Prezidents J. E f c h a k s t e : Satwerfmes Sapulzes sehde atklahta.

Deenas fahrtiba: Debatu turpinaschana par agrarlikumu.

Genahlfuschi diwi likumprojekti, kuri nododami atteezigam komisijam. Meera lihgums starp Latwiju un Kreewiju lihds ar schi ar schi gada 12. julija behglu reewafuazijas lihgumu — nododams ahrleetu komisijai. Gerunu naw? Peenemts. Pagaidu noteikumi par darba nespehjuigu mahklineeku, rakstneeku, sinatneeku un skolotaju pabalstischanu — nododams isglihtibas, budscheta un finansu komisijam. Gebildumu naw? Peenemts.

Bahrejot us agrarlikuma apspreeschanu, es dodu wahrdu Buschewizam.

U. B u s c h e w i z s (sozialdemokrats): Wispirms man jaatsihme, ka likumprojekts, kas atrodas muhsu preekscha, wifos sawos nosazijumos nesaeetas ar teem uskateem, pee kahdeem turas sozialdemokrati. Bet ja schis likumprojekts tahda weida, kahds wiasch atrodas juhsu preekscha, ifees zauri un tiks no Satwerfmes Sapulzes peenemts un iswests dsihwe, tad meh3 to waram fanemt ar leelu gandarijumu neween ais teem eemesleem, par kureem wakar runaja referents, ka tas nosihmetu wefela laikmeta noslehgschanu Latwijas wehsture, bet ari tadehl, ka tas nosihmetu sinama laikmeta noslehgschanu sozialdemokratu zihnas wehsture. Sozialdemokrateem sawas agrarâs programâs naw bijis, bet zihna, kura ir westa par agrarreformas isweschanu, prasijusi no sozialdemokrateem milsigus upurus. Leela dala no mums schini zihna ir tapuschis firmi, simteem un tuhkstoscheem muhsu partijas beedru, schausi no muischneekteem un wiau waldibas kalpeem, gul tagad wehsajas smillis Latwijas ahres un sweschatne. Tas ween leezina par afumu, ar kahdu schi zihna westa un zitadi tas ari newareja buht. Latwijâ tapat ka Kreewijâ reakzijas wara, kas ka smags leetuweis speeda tautu, balstijâs us muischneezibu un pirms runat par programu, waiadsesja scho reakzijas balstu faitreekt paschos pamatos. Satreekt to bija eespehjamâs tikai pahrgrosot agraro eefahrtu. Tapeh3 weens no pirmeeem nosazijumeem sozialdemokratu zihnas wehsture bij radikali grosit agrarâs atteezibas us laukeem, isnihinat pamatus, us kureem balstas muischneezibas wara. To wareja fasneegt ar seme3 atfawinaschanu no leelgruntneekteem un seme3 nodoschanu Latwijas ihpafchumâ. Râ peh3 tam riktoees, kad tas buhs isdarits, tas bij jau zits jautajums. Bija flaidrs ari bes komunistu utopiskeem mehginajumeem, ka pamats jaunai fabeedrifkai eefahrtai us laukeem wehl naw radits un tapeh3 wadoschais prinzijs seme3 tahlafai leetoschanai bij leetderibas prinzijs. 1905. gada,

tad muischas atstahja wiau agrafee ihpafchneeki un tas pahrnehma pafchwaldibas eestahdes, pehdejãt tifa norahdits, ka jagahdã tikai par weenu, proti, lai muischas tiftu apfaimneekotas. Rã apfaimneekot, tas jaisfchfir, isejot no leetderibas prinzipa, pafchãm pafchwaldibam un laufu eedsihwotajeem. Bes fchaubam, wifem bij ftaidrõ, ka fche pee semes leetofchanas loti leelã mehrã buhõ jarehkinajas ar bessemneeku teefmem pehõ semes. Tikpat ftaidrõ bij ari tas, ka bes bessemneekem falaust muischneezibas waru naw eespehjamõ, un reis jaisfchfir, waj pabalstit semneeku teefmes pehõ semes, waj atstah muischneekem muischas, tad iswehle war buht tikai weena: pabalstit bessemneekus. To darot sozialdemokrati nenododas ilusijam, itkã ar semes peefchfirfchanu bessemneekem waretu isfchfirt laufstrahdneeku jautajumu; nẽ, pehdejais isfchfiramõ ar tahdeem pat lihdsfleem, ar kahdeem strahdneeku jautajumõ atrifinamõ wispahy un fchi jautajuma atrifinafchana uf laukeem pehõ agrarreformas iswefchanas ir wehl preefchã. Pee teem pafcheem prinzipeeem agrarjautajumã kã agraf turas ari tagad sozialdemokrati. Uf leetderibas prinzipa pamata faimneeziftãs dsihwes atjaunofchanai ir nepeezeefchami galigi isnihzinat muischneezibas faimneeziftãs waras atleekas. Tikai apstahkli uf laukeem, pareisfki fãtot Latwijã, ir fopsch 1905. g. diwejadã finã radifali mainijufchees. Pirmais, Latwijas ruhpneezibas kã tahdas wairõ naw un tadehl pilfehãas strahdneeku difziplinetãs zihnas dehl muischneezibas waras galigãs fatreefchanas ari wairõ naw. Tagad fchi zihna ir jaisnes uf faweem plezeem bessemneekem, kadehl ari pehdejo prasibam tagadejãs zihnas peefriht dauds leelafa nosihme nekã agraf. Otrõ ir tas, ka pafaulõs karsch, pehõ tam rewoluzijas un tam fefojofchã nedroschiba muhfõ semẽ un ahrpufẽ ir nowedufchi lauku leelfaimneezibas pee fabrukuma. Mehõ beeschi ween atrodam wahzu laifrafktoõ rafstus, kuros teiftõ, ka igaukeem paleef seme neapstrahdata un eefahzees galigs faimneeziftõs fabrukumõ tadehl, ka tee atnehmuhschi muischas. Mehõ tur lafam praweetajumu, ka tas notifsees ari pee mumõ. Es, turpretim, apgalwoju, ka peenemot pat likumu par wifas semes atstahfchanu muischneekem, seme palifs neapstrahdata dauds leelafã mehrã, nekã tad, kad mehõ wiau atfawinatu, jo tanõs nedroschos apstahkloõ, kahdi tagad pafahw, neweens patõ leelgruntneekõ neeguldõs laufkaimneezibã jaunus kapitalus, furi tur ir nepeezeefchami, bet zentifsees wehl isfmelt to, kas palizis un nogahdãt drofchã weetã. Tã tad ne faimneeziftãs dsihwes atjaunofchanu, bet to bagatibu ispostifchanu, kas wehl ir semẽ, mehõ waram fagaidit, nepeenemot fcho projektõ. Saimneeziftãs dsihwes atjaunofchanai wajadfigõ, lai seme tiftu apstrahdata. Tadehl jarada eespehjamiba katram, kas grib apstrahdat semi, ari to darit. Sche mehõ nonahkam atpafal pee bessemneeku teefmem pehõ semes. Ja agraf fchis prasibas pehõ semes newareja apfarot ais politifseem eemefleem, tad tagad fabrukuma laifmetã winaõ pabalstamas ais faimneezifteem eemefleem un Latwijas faimneeziftãs dsihwes atjaunofchanas dehl sozialdemokrati pee fcho bessemneeku prasibu dsihwẽ iswefchanas stahjufchees ar parafsto konfekwenzi un noteiftibu.

Mehõ ufstahdam prasibu nedot ne pehdu semes muischneezibai, newis gribedami atreebtees par darbeem, to muischneeziba darijufi, bet lai nebuhtu Latwijã pamata, uf kura apstahkleem grosotees waretu rafstees atkal zenschanas pehõ wezã, lai nebuhtu pamats reakzijas dihgleem, kas no jauna draudetõ ar pilfonu karu. Bes fcheem politifseem eemefleem ir wehl ari praktifsi. Weens techniftõs eemefls ir tas, ka atstahjot, kã leef preefchã sem-

neeku saweeniba, muischneezi bai dalu semes, teef apgruhtinata pati reformas isweschana. Es newaru shahditees preekschà, kà semneeku saweeniba eedomajas isdarit reformu, kà wina domà, peemehram, nodalit parahdus, kas gut us semes. Man ir skaidras tika weens, ka eefams naw nofkaidroti daschi blafus jautajumi, kas faistiti ar dalas semes atstahschanu muischneekeem, reformas isweschana us katra sola tiks trauzeta. Wehl swarigaku eemeslu dod semkopibas ministrijas sawahktee dati par derigas semes platibu. Peenemot winas aprehkinus un skaitlus par semes gribetajeem, janah pee flehdseena, ka mums nepeetiftu aramas semes, ja wisi pardsamee semes gribetaji buhtu jaapmeerina ar semi. Israhdas, ka apmehram 500.000 puhrweetu semes mums peetruhtu, rehkinot 30 lihds 40 puhrweetu aramsemes us katra masfaimneezi bu. Bes schaubam, mums ir leeli meschi un tee pehz schi pascha lifuma pahreet walts ihpashumà. Tà tad truhkumu waretu segt no mescheem. Bet atkal pehz ta pascha semkopibas ministra aprehkina, kaut gan meschi ir deefgan leeli, wini tomehr naw tif leeli, lai tos waretu isskaust. Pehz muhsu wajadsibu opmeerinaschanas eksportam atleef tika weena desmità dala no peeauguma, tas buhtu apmehram 100,000 standartu, kas dotu skaidras naudas 500 miljonu jeb pus miljarda. Meschi ir musu semes galwenà bagatiba, no kureem jafeds wisi muhsu kahrtejee isdewumi un no kureem jaegahdajas lihdsekli muhsu faimneezi bu atjaunoschanai. Winus isskaust meh newaram.

Bes tam ir wehl weena leeta, kura runà par nepeezeeschamibu neatstah ne pehdas semes winas agrafeem ihpashneekeem. Itin pareisi mums schini finà aishrahda wahzu laikrafsiti, ka us laukeem bessemneeki ne labpraht fehshas us priwatu muischu semes. Kas pahist lau ku apstahklus un usskatus, kahdi pahstahw lauzineefos, fapratiss, kadehl tas tà. Leeta tahda: ja israhdas, ka muischneezi bai, neluhfojotees us tautas teefmem tift no winas walà, ir pehz waldbibas eefstateem ne tika jaastahj seme, bet wehl jagahdà par atmaksu par to semi, tad, azimredsot, spreesch lauzineefos, naw ne masakas garantijas, kà laiki negrosas un nenahf atpafak atkal wezà eefahrtu un isrekinaschanas, kahdu muhsu tauta wairakfahrt jau peeredsejuse. Tà tad ir nepeezeeschami atnemt wifu semi muischneezi bai, lai raditu droschibas apsinu us laukeem. See ir tee praktiskee eemesli usstahdit prasibu, ka ne pehda semes naw atstahjama muischu agrafeem ihpashneekeem.

Otra prasiba, kas teef usstahdita no muhsu pufes pee schi lifuma, ir ta, lai seme tiftu atfawinata bes maksas. Pee schi jautajuma apspreeschanas tapat kà pee pirmejà agrarkomisija tika beedinata ar wisam pasaules listam, pat ar swehtà tehwa (pahwesta) interdikeem. Es domaju, ka tos aishradijumus, ar kureem domà pamatot maksaschanas prinzipu, jau apgahsch muhsu tautas wehsture. Ja juhs peegreeschatees paschu ihpashumu dabuschanas kahrtibai, tad paluhfojatees, kà tos ihpashumus wina tagadejee ihpashneeki dabujuschi un juhs redsat, ka leelum leelà dala no wineem ir wehsturiska gaità atfawinata semneekeem bes maksas. Es nerunaschu par eefaroschanu; tur war pateift: „Tas ar schehpu nemts, par to neteef maksas“. Bet pehz tam, kad nebija nekahda eemesla isdarit leelakas pahrogrosibas, notika semes atfawinaschana bes maksas. Kursemè tas notika polu laikos, Widsemè — kreewu laikos dahwinajumu weidà un, wisbeidsot, ar sinamo aktu, kuru wakar referents peemineja, fintis gadu atpafak tika atfawinata semneekeem wisa ta seme, kura teem wehl bija palikusi, un atkal bes maksas, lai pehz tam par dahrgu nau du to atkal pahrdotu teem pascheem

semneekem. Jau tas ween atspehko wifus pretmotiwus, ka besmaksas atfawinaschana muhsu wehsture wairakahrt notifusi — agraf tas notizis neleelas grupas labad, kur tagad tam janoteef tautas labad. Ja muischas kahds ari pirzis, tad $\frac{3}{4}$ no pirzeem ir eeguwuschi tas spekulazijas noluhkos, lai ismantotu meschus un ispahrdotu semi.

Otrs motiwus, kas runa par labu besmaksas atfawinaschanai, ir, ka mums pat pee labakas gribas naw eespehjams atlihdinat ta fawko „taisnigo atmaksu“. Man naw sinami materiali no waldibas puses un winai drofchi ween tahdu ari naw, bet man sinami tee materiali, kuruš mums ir dewis profesors Balodis. Pehz scheem materialeem mums pehz waldibas rezepes pee labakas gribas nebuhtu eespehjams ismaksat. Beidsot ja mehš tomehr peenemtu maksaschanas prinzipu ta, ka semi tifi teem dotu, kas spehji maksat, ir tad schi maksaschana nenahktu dsihwei par labu. Semneeks buhtu speests maksat par semi leelas nomaksas un winam wairs neatliktos kapitāla, ko eeguldit faimneezibas pehdejo uslaboschanai un darba rihku eegahdaschanai.

Bes tam wehl ir politiska rakstura motiwus, kas speesch muhs usstahtees par besmaksas atfawinaschanu — mums naw ne masakas gribas radit ar Latwijas tautas lihdselleem fondu realizijas pabalstischanai. Newar buht ne masako schaubu, ka tee, kureem seme teef tagad atnemta, isleetos wifus lihdselus, lai atgreesos agrafa wara, un pabalstis katru putschu, kas us to isees un juhs ar sawu waldibas projektu gribat nemt lihdselus preefch tam no tautas.

Treščais prinzijs, pee ka mehš turejamees, scho reformu apspreeschot, ir leetderibas prinzijs — lai panahktu to, ka pahrejas laiks pehz eespehjas mafak satrizinatu faimneezisko dsihwi. Juhs, islasot usmanigi projektu, atradiseet nosajijumus, no kureem redsams, ka projekta fastahditajeem bijusti laba griba, lai kuram katram godigam Latwijas pilsonim, kas wehlas strahdat un nemt lihdsalibu faimneeziskas dsihwes ustureschanā, buhtu nodroschinata eespehja baudit sawa darba auglus, nerisfejet ari eeguldito kapitalu. Ja pahmet, ka tomehr naw peeteefochi rehkinajuschees ar Latwijas pilsonu interesem, tad tee ir tee, kuri grib sewi nodroschinat, bet zitada zelā.

Tās bij tās prasibas, ar kuram sozialdemokrati stahjas pee schi projekta isstrahdaschanas. Jaatsihme, ka pee semes atfawinaschanas tifa wilkts pamatigs kanals starp semneeku un muischneeku semi un tifa wilkts ar noluhku neradit semē apstahklus, kuri waretu trauzet faimneeziskas dsihwes kahrtigu gaitu. Wisi tee motiwi, kas runaja par labu muischneezibas semes atfawinaschanai, atteeziba us semneeku semi newar tikt ustureti. Un sozialdemokratu usdewums nebij nest jaunās jufas semē.

No agrarkomifijas ir enesti pahrlabojumi — usmanigs lasitajs buhs to jau redsejis —, kuri nesaetas ar muhsu prinzipeeem. Tā, peemehram, top atstahs muischam isnehmuma weidā lihds 300 puhrweetam semes. Tahlak juhs atradiseet weselus trihs wariantus par maksas prinzipu, no kureem neweens naw dabujis absolutu balsu wairakumu u. t. t. Schee pahrlabojumi mani speesch pakawetees pee tās darbibas, ka ta norisijnas komifija pee schi likuma isstrahdaschanas. Kad agrarkomifija sanahza, tad ta neatrada no waldibas puses nefahdus gatawus fakahrtotus materialus preefchā. No waldibas isstrahdata projekta nebij. Tas muhs newareja pahrsiegt, jo ir atklohts noslehpums, ka wifa muhsu pagaidu waldibas darbiba pastahwejust

raibu eelahpu lišķanā uf to melno ņegu, kaš palifa no leelās Rree-wijaš un kura tahlu neņpehji tagad ņegt Latwijaš demokratijaš, gribeju teikt, failumu. Waldibai bij ņinamš attaiņnojumš. Nebij laika, lai waretu nodoteeš raščigam, proti, uņbuhweš darbam. Waldiba atrunajās: ņanahtš Satwerņmeš Sapulze, gan ta iņlemš. Tomehr to, ka Satwerņmeš Sapulzei ņanahtot buhš gatawš materialš projektū iņņtrahdaščanai, wareja gan ņagaidit. Bija jaapmeerinajaš ar to, kaš nebija un Satwerņmeš Sapulzeš agrarai komiņijai wajadņeja paščai ņtahteš pee projekta iņņtrahdaščanaš. Wareja ņagaidit, ka waldiba wišmas ņehe nemš dņihwu dalibu. Tā taš liķāš un tā taš ņaħkumā bija, ka mehr bija agrarkaš ņemkopibaš miniņtrš, bet pehž tam, ka nahža jaunaiš ņemkopibaš miniņtrš, neweenā ņehdē neweenū waldibaš preekščņtahwi neredņeja. Sawadu eeņpaidu atņtaħja ari pati komiņija. Raut gan tur peedaliķāš fraķziju preekščņtahwi, kuri bij neħmuņchi dalibu waldibā, tad tomehr eeņpaids bij tahdš, ka taiņni ņchim waldošchām partijam naw ņaħahrtotu materialu un naw noteiktu uņņkatu par to, kaš buhtu jadara. Ćewehleja apakščomiņiju, kurai uņdewa iņņtrahdat agrarreformaš pamatnoņa-zijumuš. Tā ween liķāš, ka wadoščāš pilņoniņkāš partijāš, kurām nebij ņawu uņņkatu par to, ko war, ko newar un kaš ir jadara, bij loti preezigi, ka wini wareja iņwehlet apakščomiņiju galwenām ņahrtam no opoņizijaš. Apakščomiņija beidņa ņawu darbu nepilna mehneņcha laiķā, bet Satwerņmeš Sapulze iņteikteeš par to nedabuķa, neluħkojoteeš uf agrako leħmumu, ka pamatnoteikumi jaeeņneedi Satwerņmeš Sapulzei apņpreeščanai. Uņ ņemneeku ņaweeniĆaš preekščliķumu pilņoniņkāš fraķzijaš agrako leħmumu atzehla un nodewa projektū atpaķal komiņijai. un ņchoreiņ jau liķuma iņņtrahdaščanai. Ćeeņpaids bija tahdš, ka wiš taš teeņ daritš ar ņinamu noluhku nowilzinat agrarjautajuma apņpreeščanu Satwerņmeš Sapulzē, liħdš buhš raduņcheeš preekšč ņemneeku ņaweeniĆaš labwehligati apņtaħli. Runat par to, ka agrarkomiņija ņpreeda par paņchu liķumprojektū, ka notika debāteeš pee weena panta ne tika wairaku ņtundu laiķā, bet wairaku ņehņchu laiķā, naw wehrtš. No wadoņcho pilņoniņko fraķziju puņeš eeņneegtee pahrlabojumi iņgahja ne tikdaudš uf to, lai eenestu pahrlabojumuš ņemeš atņawinaščanaš gaitā, waj ņemeš eeħahrtāš noņazijumuš, bet gan lai atņtahtu kaut ko agrakeem ihpaņch-neekeem un lai tika nezeestu to intereņeš. Žiķ tahlu tomehr atņewiņchkaš fraķzijaš gatawaš eet ņchini muiņchneeziĆai labwehligā wirņeenā, par to bija gruhti ko teikt, liħdš nahža paņiħņtamee „materiali“ no waldibaš puņeš, kur bija ņakopotš wiš taš, ko wehlaš pilņoniņkāš fraķzijaš, jo ņem ņcheem mate-rialeem wināš wiņaš bija paraņņtijuņchāš. Ćhee materialu ir tik ņwarigi, ka pee wineem der druņku paņaweteeš.

1. pants ņchini „materialā“, kaš ņauķaš par waldibaš agrarāš reformaš liķumprojektū, ņkan ņeņoņchi:

„Latwija paleeņ ņpeħā priwata ihpaņchuma teeņibaš uf ņemi.“

Taš ir loti ņkaisti. Ćš griĆetu tika ņinat, kur teeņ praņitš, lai ar taga-dejo agrarlitumprojektū priwatihpaņchumateeņibaš uf ņewi wišpaħ tiktū atzeltaš. Raħdā ņakarā ar 1. pantu ņtaħw 17. pants, kurā teiktš, ka meņchi un ņeme pahreet walņš ihpaņchumā. Ćš par to ilgi gudroju, jo liķumprojektā newar eeņlikt pantu tika ņiguraš deħl. Ćš atradu 1. panta atņleħgu newiš 17., bet 22. un 23. pantoš. 22. pantā ir ņazitš:

„Liħdš ar ņeme atņawinaščanu atņriħt wiņ uf atņawinatāš ņemeš guloņchee un ņemeš waj notarielo arkiwu graħmatāš atņiħmetee parahdi, apgruħtinajumi,

eerobeschojumi un aisseegumi, fā ari wišada weida eeraksti un atšihmes išanemot :

- 1) realnaštas par labu pašwaldibas eestahdem;
- 2) realoš serwitutus, kuri nekawē šchi likuma išwešchanu dšihwē."

Tahlaf 23. pantā :

"Prašibas, kas bija nodrošinatas uš atšawinatās semes waj zehluščās uš 22. panta noteikumu pamata, ir apmeerinamas hipotekariščas preekščteešibas fahrtibā no atlihdšibas jumās par atšawinato semi."

Tā tad ar to I. panta domu gahjeens kluht škaidrš. Ne tikai uš priwatihpaščumu teesibu pamata atšawinama pati seme, t. i. lihgtot pret atmakšu, bet atlihdšiba jamakšā ari par wišām teesibām, kuraš gul uš šchis semes, kahdas tās ween nebuhtu, kaut ari priwilegijas un preekščrozibas. Tahlakoš pantoš mehš atrodam pašihstamo preekščlikumu par 300 puhrweetu atšahšchanu un semkopibas ministra paškaidrojumu, ka tas šihmejas tikai uš 500 šaimneežibām, bet, žif man šinamš, muišču ihpaščneeku štaitš ir tepat diwreis tik leelš, jo waldibas projektš runā par ihpaščneekem un ne par dšimtam. Behž tam wehl tahlaf nahf, ka tahdas un tahdas likuma pantoš minetas semes naw atšawinamas, bet naw minetš, ka tur ir neween semneeku semes, bet ari muišču semes un ir wefelas muiščas un ari wefeli mešča gabali, kur aramas semes ne pawišam naw. Še ir ne tikai 300 puhrweetas, bet 1000 puhrweetu un wehl wairak. Tās semes ne tikai ka neatšawina no agrateem ihpaščumeem, bet naw ari teiktš, kaš noteek ar šcho muišču semneekem. Uš kahdeem eemesleem šchis išnehmums waldibas projektā ušnemis, tas man naw šinamš. Šš domaju, ka semneeku šaweenibas diwi, trihs lozekli nopirkušchi kahdas no šchim muiščam, jo žita eemesla, pirms neesmu dabužis paškaidrojumu, eš eedomatees newaru.

Peeteek ar šcheem norahdijumeem, lai pahrlleezinatoš, ka pamats, uš kura ušbuhwets waldibas projektš, ir nepeenemamš. Wajaga tikai palasit šcho likumprojektu, lai pahrlleezinatoš, ka tur nepawišam naw išturetš prinzipš agrarreformas išwešchanai. Pirmaj dalaj ir deklarazijas raksturš, lai gan taišni semneeku šaweeniba komišijā bij pret deklaratiwu lehmmumu eenešchanu Satwerfmes Sapulžē. Tahlakais ir mehginajums, noleedsot katru prinzipu, par programu jau neminot, nodrošinat eespehju atšahst agrafam ihpaščneekam ne tikai dalu no ta, kaš winam ir bijis, bet nodrošinat winam ari uš lihguma pamata šanemt to, ko šauž par taišnigu atmakšu preekščlara wehrtibā. Nahf prahtā pilsoniškās preses ušbudinajums par ahrdošcho darbu, ko darot sošialdemokrati, aržinot agrarlikuma iščkirkšanai talkā tautu. Man gribetoš teikt, ka sošialdemokrati, greešdamees no Satwerfmes Sapulzes pee paščas tautas, dara newiš noahrdošchu, bet gan ušbuhwes darbu. Ja kaut ko gaida no Satwerfmes Sapulzes, tad par to japatēzas sošialdemokratu darbibai, fewiščki agrarreformas leetās, bet ja nahf ar preekščlikumu, kureem behž tautas ušfkateem te naw weetas, puhlas ar wišeem lihdsfekleem nodrošinat muiščneežibai kaut dalu no ta, kaš winai ir jāatnem, lai nerehgotos kā beedeklis tautas preekščā reakzijas eespehjamiba nahkotnē, ja pee tam wehl šola uš lihguma pamata atlihdšinat par to, par ko muiščneeki faktiškī neko naw maksajušchi, bet bes maksas pašchi no tautas nehmušchi, tad, luhf, kur tas noahrdošchais darbs, kuram preekšč Latwijas war buht loti behdigas šekas. Un ar šcho noahrdošcho darbu rehkinas Latwijas demokratišas enaidneeki. Šo starp žitu leezina meera lihgums ar Kreewiju, kurā paredsetš, ka semes, kuraš nahf bešsemneeku un massemneeku

rofàs, ir dodamas bef maffas. Tas rada domas un rahda, là buhtu iffchirtis semes jautajums tad, kad te buhtu leelineeki. Newar teitt, ka tee buhtu wahrdi ween. Kreewijà tas ir iswestis un to mafas fin newis tamdehl, ka sozialdemokrati eet tautà, bet tamdehl, ka ir zilwefti, kas paschi bijufchi Kreewijà un paschi to war leezinat. Ja juhs semi folet besmafias weetà par maffu un bessemneekam blafus nostahdeet agrafos ihpafchneekus, furi nesen ir apftaigajufchi Latwiju ar foda ekspedizijam dedfinot un fchaujot, ja juhs wineem atftahjeet ne tikai finamas preefchrozibias semes paturefchanas find, bet folet ari famaffu uf tautas rehkina, tad ar to juhs dareet leelu walfti noahrdofchu darbu. Ar wifàm pastahwofchàm fainneeziplàm gruh-tibam tas war nowest pee ta, ka Satwerfmes Sapulze buhs fpeesta atfiht famu besfpehziibu Latwijas uf buhwes darbà. Fratziju ir dauds, bet zeli tikai diwi: weens ar Latwijas tautu par muifchneeziibas galigu ifnihzinafchanu Latwijas uf buhwes wahrda un otra — pret tautu kopà ar muifchneeziibu, ahrdot tos pamatus, kas domati walfts uf buhwei, un ufleekot tautai jaunàs naftas. Satwerfmes Sapulzei ir jaiswehlfas, pa furu no fcheem zeleem wini grib eet. Utteezigas konfekwenzes wilts tauta. (Applausi).

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Trafunam.

Fr. Trafun (Latgales kristigo semneeku faweeniba): Augsti zeeni-jamà Satwerfmes Sapulze! Schi nedela man atgahdina tautas fwehtkus. Muhfu tauta jau fen: preefch 1817. gada Kurfemè un Widsfemè, preefch 1861. gada Latgalè, gaidija, ka winu atbrihwos no tungu waras, ka seme, furu wina apstrahda, nahfs winas rofàs; ta ari tagad gaida. Minetos gados seme un brihwiba nahza tautas rofàs. Toreif par wifu Latwijas tautu gahja pateefa fwehtku fajuhfma un es esmu pahrllezinat, ka ari tagad, netikai fchaf augftà namà, là wakar wareja manit, ir nopeetna fajuhfma — ta eet ari pahr wifu tautu.

1861. gada latweefchu tautai tika ifdarita wisleelafà netaisniba ar to, ka latweefchu tautai, fura no muhfhigeem laikeem dsihwoja uf fawas semes, fura no muhfhigeem laikeem fcho semi apstrahdaja, netika dota ne waga no idàs. Tautai bija dota tikai putna brihwiba, bet seme, uf furas latweefchu tauta dsiama, auga un strahdaja, peedereja ne latweefchu tautai, bet gan fwe-fcheem cenahzejeem. Mums fchi netaisniba jaislabo. Latweefchu tautas semei wajag nahft latweefchu tautas rofàs un tautas rofàs wina nahfs.

Ugrarà reforma, mani fungi, pee furas mehfs stahjamees, ir weena no wisnopeetnafàm reformam. Wina ir tautas un walfts pamata reforma. Zitūs likumus mehfs waram grosit pehz dascheem gadeem, pat pehz dascheem mehnescheem, ja dsihwe to prafa, bet tahdas reformas là agrarreforma noteef tikai pehz gadu desmitteem, pehz gadu fimteneem; pee daschàm tautam tahda pawifam nenoteef. Ifwedot agraro reformu wifu tautas dsihwi wajag nostahdit uf jauneem pamateem. Schi leeta ir nopeetna un loti gruhtha. No agrarreformas atkarasees, kahda buhs nahlotnè muhfu dsihwe. Tapehz, tuwojotees pee fchahdàm reformam jastahjas pee tam ar wifu nopeetnibu, ar apftinu, kahdu atbildibu juhs nefeet pret tautu; jastahjas ar meerigu un faltu prahtu, jastahjas tai laifà, kad fagatawofchanas darbi preefch reformas ifdariti. Kas fihmejas uf mums, tad par noschehlofchanu jafaka, ka mehfs, zil man leefas, neefam uf fcho darbu fagatawojufchees. Pehrnaif gads pa dalai mums attaisno ar to, ka mums bij ziti darbi, ka mums wajadseja fawu tautu atbrihwot; wajadseja west karu uf diwàm frontem; wajadseja

gahdat par walstis eefahrtu. Bet ari pehrnajâ gadâ bij daschi darbi, kas agrarleetâs bij darami un kas tomehr netifa dariti.

No wakardeenâs referenta runas es nopratu, ka mums ir gan daschi faktiski pamati, ir sinama statistika, zil semes mums ir, zil mums winas waja-dšigs, bet es nahzu tomehr pee pahrleezibas, ka mums tomehr naw noteiktu skaitlu par to, zil jau:u fainneezibu mums wajadses nodibinat un zil mums ir semes. Kursemê un Widsemê šhee skaitli ir deesgan drošchi, bet Latgalê loti šchaubigi, jo tur mums wajaga pamatotees us dateem, kahdi mums ir no agrafeem laifeem un kuri fastahditi deesgan pawiršchi. Wiš tas apgruh-tina muhsu darbu un tapehz mums jo wairaf wajaga skatitees ar meerigu prahtu un pilnigu apšinibu us leelo darbu, kas stahw mums preekschâ. Es gribetu fazit, ka mums wajaga pee wina stahteos bes laut kahda schkiru un partiju naida. Agrarâ reforma naw weenas waj otras partijas, waj schti-ras reforma, bet wišas tautas un walstis reforma. Kad mehš spreescham par scho leetu, tad mums wajaga spreest isejot tikai no walstiskâ redses stah-wokka. Par walstisko stahwokli naw dauds to runat, jo ir skaidrs, ka mehš reformu waram isspreest tikai no schahda stahwokla. Dtrs ir tautas stah-woklis, jo agrarâ reforma sihmejas us wišas tautas ekonomisko dšihwi; fewischki ta aisker laufšainneeku fainneeku dšihwi. Jau gadu desmitteem eet runa par to, waj semneeki semi dabus; gadu desmitus wini gaida us semi un tagad muhsu peenahkums buhtu wineem to dot. To skaidri nesinu par Kursemi un Widsemi, bet es esmu pahrleezinats, ka Latgales semneeki jau sen slahpa pehz dšis semes. Wini zereja, ka seme dos wineem labaku pahr-tiku, uslabos wina dšihwi un neisklihdinâs winus us Kreewiju un tee warêš palikt šawâ dšimtenê. Zereja, ka wineem newajadses eet apfahrt burlaku bandâs, bet tee warêš strahdat pašchi šawâs mahjâs; warêš apgehrbt un apaut pašchi fewi un šawus behruus. Tad ari neatfahrtotos parahdibas, kahdas lihds schim bij Latgalê, ka us wišu faini bij tikai weens pahris šah-baku, kuras pehz wajadsibas walkaja tehws un mahte; tos walkaja ari behrni. Mehš gribam, lai Latgales semneeks netiktu nostahdits tai stahwokli, kahdâ winsch bij agraf; lai winam nemeštu azis agrafu mušhika wahrdu, bet lai winsch tittu nostahdits lihdsigi ziteem pilšoneem.

Stahjotees pee schis reformas, pee schi nopeetnâ darba, mums wajaga buht skaidrai noteiktai linijai, pa kuru mehš gribam eet. Newar iswest no-peatnu agrarreformu, ja mums nebuhs sinama plana. Pašcham likumam wajaga buht skaidram, noteiktam, lai par to newaretu buht nefahdu schaubu neween teem, kas to praktiski iswedis, bet ari pašchai tautai, kura aisween statas, kahds likums peenemts Satwerfmes Sapulzê.

Mani lungi, scho skaidro liniju es neredu likumprojektâ. Wispirms es atrodu, ka likums nerunâ ar wahrdeem, bet ar paragraseem. Lai likumu ša-prastu, tad wajaga atnest wišu Kreewijas likumu krahjumu, lai ar ta palih-dšibu issinatu, kas katrâ paragrafâ teitts. Padomajeet, lungi, ka buhs ne tikai weenfahrschi semneeki, kuri skatis zauri isdoto likumu, bet ari mehš pašchi skatitim wina zauri, un kad, peemehram, es eenesischu pahrlabojumu, ka 527. panta weetâ wajaga eenest 107. pantu, punktu tahdu un peesihmi tahdu, tad kahds tas buhs pahrlabojums? Ja mehš pateesi gribam, lai Satwerfmes Sapul-ze waretu nopeetni peedalitees pee darba, tad katram wajaga buht skaidram, kas tas par likumu ir. Nesinu, waj wišâ Latwijâ mehš atraditim tildauds Kreewijas likumu grahmatu, lai katram buhtu pa weenam eksemplaram. Es

pateesham nesaprotu, kā var isdot likumu ar aissegtām azim. Kad wakar balsoja par amnestiju, kur ari tika usskaititi weenigi paragrafi, es isgahju ahrā. (Kalninsch no weetas: „Tagad juhs warat darit to paschu!“). Agrarreformas likumā, kursch domats us ilgeem laiseem, ko newarēs tif drihs grostt, tahdas neskaidribas nebuhtu peelaischamas. Ja mehš dibinam Latwijas walsiti, ja mehš gribam Latwijas walsiti isdot likumus; ja mehš gribam, lai buhtu obligatoriski Latwijas, bet ne Kreewijas likumi, tad mums wajaga pahreet no freewu us Latwijas likumeem, mums wajaga isdot Latwijas likumus. Es neesmu peedalijees agrarkomisija, bet dsirdeju, ka paragrafi esot eenesti tapeh3, ka daschus isteizeenus esot gruhti pahrtulkot latwisfi. Ro gan daris kodifikators, kad tulkos likumus un winus wajadsēs ewest muhsu kodeksā. Tad wajadsēs šafaukt wehl otru Satwersmes Sapulzi, kas šchos likumus skatitu zauri.

Wes neskaidribam redatzija ir ari neskaidribas reformas linija, kuru mehš gribam iswest. Šhe mehš neredsam tās leetas, kuras mehš gribam skaidri nostahdit. Ir runa par semes fonda dibinaschanu un par privatās semes atfawinaschanu, bet kahds ir muhsu nodoms: waj, peemehram, likwidet wifas muischu faimneezibas, waj ari lai winas paleef — ar likumprojektu es par to neteeku skaidriba. Ir teiktš, ka wajaga muischu semi atfawinat tapeh3, ka ar to jaapgahda muhsu semneeki. Ir runa par muischu semes atfawinaschanu, bet pilsehtam paleef muischas; apgaismoschanas eestahdem winas paleef. No wifa es redsu tikai skaidri, ka semes tiks isdalitas, bet muischas paliks, un isnahks tas, kas nesenā laika bija Latgalē, kad leelineeki teiza: „Вся земля принадлежит народу.“ Veelineeki eeweda lomunas un panehma daudšas muischas, to starpā Laisanas, Rbinas u. z., un fazija: „Mehš peerahdifikim, kā latgaleescheem wajaga strahdat ar muischam.“ Kur agrak bija 20 strahdneeku, tur wini šalafija 60 strahdneekuš un galu galā isnahza tā, ka tai muischā, kura apgahdaja wifu pagastu ar maissi, kad šahka rudšus plaut, israhdijās, ka to nemas nebija. Wes tam weena kunga weetā bij 6 kungi. Bija galwenais pahrwaldneeks, diwi pahrwaldneeka palihgi, biteneeks, dahrsneeks, agronomš. Es bihstos, mani kungi, ka tas pats nenoteek ari pee mums. Buhs tas pats, kas bija Kurfemē un Widsemē tā šauktās „Rittergüter“, kuras atdewa us muhscha renti muischas laudim, bet kuri wehlat bij lihdsigi muischneekeem. Wini rihlojās pilnigi patstahwigi, kā wifš ziti muischneeki, starpiba bija tikai ta, ka muischas skaitijās par „Rittergüter“ un muischneeku šabeepribai maksaja sinamu renti. Tagad ari war gaditees tas pats. Kur muischas mums wajadsēs pahrwaldit, tur buhs wajadsigš pahrwaldneeks. Šas šanems algu, winam buhs labas mahjas, maise, gala, pahrtika, pahris labu sirgu un ja ne kareete, tad šaetons. Šā tad šhe es neredsu skaidras linijas iswestas. Nostahjotees peh3 likumprojekta wajadsetu špreest us ihpaschuma pamata, bet tahdā gadijumā ihpaschuma pamats teek tikai aisskarts tahlu, zil to prafa walsis un tautas labums. Šas katram ir skaidrs, apstatot no kristigā stahwokla, waj nejuridiskā stahwokla, jo tautas un walsis labums prafa, lai šhini likumprojekta paliktu par pamatu priwatihpaschuma prinzijs, bet tikai til tahlu, zil tahlu tautas un walsis wajadsibas to prafa. Bet tani paschā likumprojekta mehš atrodam paragrafus un punktus, kur šchis priwatihpaschuma prinzijs teek aisskarts. Ne tikai priwatihpaschums, bet šabeepriskš ihpaschums. Likumprojekta ir eenests, ka teek atfawinatas ari wifas basnizu un klosteru semes. (No deputatu šehdekleem: „Oho!“). Še es dsirdu

„oho“. To es dsirdu jau ne pirmo reisi, bet, mani fungi, ar to „oho“ ne-wajaga. wiš wizinat tif drošchi fà ar šarkano karogu, jo kad škatas no wal-stiškà stahwokka, tas leelu tautas dalu nokaitinàs, ka juhs no freižàs pu-fes to darat. Mehš esam latgaleeschi un es jums pateiškju atklahti, to jau reis tiku teiziš: ja latweeschi ir apweenoti, tad toš apweenojam mehš, latga-leeschi. Utminešimees toš gaduš, kad mums nebij brihw Latgalē atwehrt neweenu školu, neweena gramata netika drukata, un es biju pirmais, tas greešàs pee balteescheem un šaziju: „Mani fungi, juhs aismirsteet Latgali, atmineet, ka tee ir latweeschi!“ Tad mums balteeschi pateiza: „Lai latga-leeschi gahdà pašchi par sewi!“ Mani fungi, ja juhs efeet apweenoti, tad par to ir gahdajuschi latgaleeschi. Paskatatees ari awišk, kurà es pats raf-stiju 1914. un 1916. g. un aizinaju us apweenoschanos, bet balteeschi negri-beja atsauktees. Nu mehš, latweeschi, pašchi esam šawà walsti un latweeschi, mehš gribam buht. Mehš nahžam pee jums, peedahwadami apweenoscha-nos un meeru un bijam pahrleezinati, ka juhs nahšfeet mums pretim newiš ar sobenu, bet ar palmu sareem. Bet juhs gribat zelt naidu un karu. Juhs zildinajeet karu. Ne pirmo reisi juhs to zildineet ar školas un basnizas leet-am. Šešchus mehneschus latgaleeschi gaida, lai basnizas leetas buhtu noskai-drotas, bet tàs naw nokahrtotas wehl lihds šchim. Šagad mehš esam tif tahlu nokluwuschchi šchini jautajumà, ka wajadsēs Rigai braukt us Aglonu, kad Lat-galei wajadseja braukt us Rigu. Uri te mehš gribejam meeru. Nu, ja juhs gribat karu, tad mehš zihnišamees un juhs redsefet, fà latgaleeschi war un mahf zihnitees. Šee, kas išeet no walstiškà stahwokka, tee nenemsees ar šchahdu „oho“ to peerahdit.

Prešidents J. Šchakste: Runajeet par agrarjautajumu!

Jr. Trafunš (turpina): Es pahreju us agrarjautajumu. Wišàs leetàs teef atsihts priwatihpašchuma prinzipš, bet basnizu leetàs tas teef is-šlehgts. Mehš waram prasit: us kahda pamata? Juridiska pamata es ne-atrodu. Juridisks pamats buhtu tad, ja basniza buhtu šchis semeš dabujusi nelikumigà zelà, bet basniza šawas semeš ir dabujusi waj nu dahwinatas, waj tàs pirkusi. Šà tad juridiska pamata naw nekahda. Ja šchis teesibas teekatsihtas dascham labdarigam eestahdem, dascham kulturelam eestahdem, tad es šaprotu, pee kahdam eestahdem teef peeskaitita basniza, kad gribeet winai semi nolaupt. Waj basnizu juhs peeskaitteet pee tahdas eestahdes, kurai naw brihw dšihwot Latwijà. 1842. un 1843. gadà Kreewijas zari is-dewa ufasu, kurà bija teiktš, ka katolu basnizai ir pahraf dauds puhlu ar šawas semeš, ar šawu muišchu pahrwaldišchanu un Kreewijas waldiba grib nahkt winai palihgà. Kreewijas waldiba gribot darit tai leelu labdaribu, gribot nemt basnizas muišchas šawà pahrwaldišchanà un par šawam puhlem nemšchot tikai 10%; basnizai tilšchot maksatas šinamas procentes. Mani fungi, juhs redsat, ka Latgales basnizas semeš pahrgahja ne kreewu walstš ihpašchumà, bet pahrwaldišchanà. Šà rihtojàs kreewu walstš. Basnizai bija školu kapitali, basnizai bija šlimnizas kapitali. Bija basnizas ušturescha-nas un basnizkungu atalgoschanas kapitali. Kreewi pašazija, ka wini tàs diwas kapitalu šchiras, toš ir šlimnizu un školu kapitalus, panems šawà šinà, un mehš dabuši tikai procentus preešch basnizas kungu atalgoschanas. No šchis treschàs šchiras kopitaleem wajadseja wehl ušturet departamentu „ино-странных въроисповѣданій“. Ša bij kreewu labdariba. No šchis kreewu labdaribas bij šchahdi panahfumi: Latgalē — mineschu tikai daschàs

draudses — peemehram Ludse, kur no 600 desetinam, kuras peedereja basnizai, wjadseja ufturet skolū, slimnizu, ehrgelneeku, apkalpotajus un otru palihga mahzitaju. Kad atnehma semi, tad schis eestahdes isnihta. Saprotama leeta, wairaf winas ufturet newareja, jo par atnemteem kapitaleem eenahza procentu tikai 200 ar dascheem desmiteem rublu. Tas, kas bija Ludse, bij ari zitās draudses. Kreewi domaja, ka katolu basniza ar to tiks wahjinata, ka latgaleeschus, ja teem wairs nebus basnizas mantas, us kuru atspeestees, warēs pahkreewot un nowilft pareistiziba. Bet panahkumi bija tahdi, ka neweenāi laimeta, isnemot XVIII. gadu simteni, Latgale netika taisits tik daudš basnizu, ka taisni schaja laimeta. Kreewi panahza gan to, ka Latgale palika isglihtibas sinā tahlu pakal Widsemei un Kursemei tapehz, ka winai bij aisleegts netika skolas, bet pat luhgšanas grahamatas drukat un Raunas un Daugawpils schihdi drukaja tās Memelē; kreewi panahza zaur to, ka latgaleeschi nekad Kreewiju neatsina par sawu tehswemi un to eenihda. Kad juhs, balteeschi, runajāt un rakstijāt sawās awisēs par sawu tuwo dsimteni un plascho tehwiu Kreewija, tad es teikschu atklahti, mehš juhs nesapratām.

Tas bij, mani fungi, Kreewija. Sagad es wajaschu: waj juhs to paschu gribeet panahkt ari Latwija, waj juhs gribeet dot wiseem weenlihdsgas teesibas, waj daschadas; waj juhs gribeet meeru waj zihku un karu.

Mani fungi! Nedomajeet, ka juhs ar to zelfatees; juhs, atnemdami basnizas semes, ar to daudš neeguhseet. Es jums usklaitichu tās draudses semes, ko juhs dabuseet no winām. Pirmais Behrgalē — 1 desetina semes, Rehseknē — 10 desetinas, Tiskā — 4 desetinas, Borchowā — 6 desetinas un Rosenowā — 1½ desetinas un tikai Aglonē isnahk 300 desetinas. (Sahlē smeekli). Interesanti, fungi, jums smeetees, bet Aglone un Kreslawa ir weenigee zentri, us kureem mehš gribam atbalstitees un tur truhft seminara. Jums, fungi, sche Rigā ir nauda preefch teologiskas fakultates, preefch ispreezam, preefch teatreem, bet preefch seminara un Latwijas bifkapa Latgalē naw naudas. Mums wjadsetu sinat, kur to naudu atrasi. No waltistiskā stahwokla skatotees, pehz manām domam, jums wjadses ruhpetees apweenot Latgali zeefchal pee pahrejās Latwijas, nostahdot winu lihdsigi ziteem. Bet tas neteek darits. Schitā war rihkotees tikai no partijas stahwokla, bet rihkotees tā no waltistiskā stahwokla — to es nesaprotu. Nopeetni waltis wihri leetu tā neustwer. Mums war buht partijas sirihi, bet schi ir waltistiska leeta, schi ir nopeetna leeta. Ar sirihideem ween, ar tahdu juhtu kaitinaschanu waltistiski wihri nerihfojas. Man ir ari eenahkufchas wehtules, man ir wairaki protesti pret basnizas semes atsawinaschanu. Tapehz es saku, ka nopeetni waltis wihri scho 4 lihds 5 desetinu deht nezels naidu waltis. Mums wjadsetu newis tautu kaitinat, bet wjadsetu west tautu reis pee kopibas. Ja par to waretu buht runa, tad weenigi par balnizu semem Kursemē un Widsemē, kur ir leelakas semes platibas, bet ari te wjadsetu peeturetees pee taisnibas prinzipa. Ja reis ir atsichtas priwata ihpachuma teesibas, tad ari basnizam ka juridiskai parsonai tahdas teesibas wajaga peefchirt. Mehš waram runat par sinamām normam, bet pilnigi kaut kahdu juridisku teesibu neatstih un isfweest no schim teesibam basnizas — to es nesaprotu. Tas ir bolschewisma pamats. Mani fungi, ja mehš gribam pahreet us bolschewisma un komunisma prinzipem, us nazionalisaziju un sozialisaziju, tad mums jaefahk papreefchu no pilsehtu mahjam, kuras ir daudš bagatakas un leelakas, bet neefahzeet no basnizam un semneekem, kuri ir pawisam pliki.

Pahrejot us privatihpaščuma prinziņeem, man jāfata, ka es neredsu ūkaidras linijas, ko mehš ihsti gribam. Waj mehš gribam Latgales ūaimneezibas likwidet waj paturet? No ūūhi likumprojekta es neredsu, ko mehš ihsti gribam no paūūeem ūemneeeem. Kad Kursemē un Widsemē ūemneeki tika atlaisti no fungu waras, wini ar dabuja tā ūaukto putna brihwibu. Teem tika paūazīts: „Juhš wareet eet un darit, ko juhš gribeet.“ Kad Latgalē atzehla 1861. gadā klauūūu laikus, ūemneeeem gan eedewa ūemi, bet wineem wajadūeja peerahdit, ka wineem ir uū ūho ūemi teeūibas. Semneeeem wajadūeja par to ne tikai ūamafat, bet wini tika tā eerobeshoti, ka tatrš meūūa ūuhritiš peedereja muifūhai, ūamehr ūemneeeem peedereja tikai plika ūeme. Ne weenreis ween, braufadams pa Latgali, es brihnijos, tā wareja ūemi tā ūadalit. Semneeku ūeme bija iūlozita ūuhru ūuhreem, lofu lokeem. Pat 1906. gadā, kad pahr Latgali gahja rewoluzionarā kufiūiba, weenā zeemā, kur man gadijās buht, bija runa par muifūūas laupifūhanu un ūemneeki man weenfahrfūhi paūazija, ka baūnizas wini laupit negribot, bet tikai gribot ūew to meūūa ūuhriti, to gabalinu, kur ūoku ūari lihgtot pahri ūemneeku lauteem. Tā bija 1861. gadā. Ko mehš gribam ar ūemneeeem darit, kaħdš ir muifūu noluhūš? Waj muifūu nodoms bija tikai tas, lai ūhimbrihūūam tikai apmeenatu ūemneekuū, lai wini nekleeđš? Waj muifūu nodoms ir ūemneekuū pazelt, lai ūemneeku dūihwe buhtu lihdfiĝa kulturela zilweka dūihwei? Ka ūemneekuū dūihwotu tā, es neūazifūūu, tā dūihwo ahrūemēš, bet lai tas nedūihwotu weenā iūtabā ar lopeem, lai winam netiktu peeūūirts wahrđš „muifūiūš“, bet lai ūemneeka wahrđš buhtu goda wahrđš. Mani fungi! Daudū no kreifās puūeš teeĝ runats tikai par ūrahdneeeem. Man ne weenreis ween gadijās buht fabriķa pee ūrahdneeeem un ne weenreis ween gadijās winuū noūūehlot. Fabriķas ūrahdneeeem, kureem wajadūeja pahrtikt ar 17 rubleem un uūturet ūaimi, bija gruhti, bet bija ari taħdi ūrahdneeki, kuri pelniĝa 35 rubluū. Nobrauzeet uū Latgali un paūtateetees, ka daūūas mahjās behrni ūtaigā gluūūi pliki. Preūidentu kungam bija gadijums Latgali reifet, redset kaħdā ūahwoĝli ūemneeki atrodas. Tahđš ir tas „bursūuifš“, par kuru iūūazijās treifo partiju tuwee radineeki — boūūewiūi, no kureem wiūu nem. Tahđš ir tas „bursūuifš“, kuram janes uū ūaweem plezeem wiūlee-lakās gruhtibas. Kad atnahĝ karūū, tad ūemneekam jaatdod ūirĝi, rati, ūrahdneeki un wiūš zits. Mehš dūihwojam pa pilūhtam tā kungi. Neeuens Riĝas ūpekulants neeēš uū meūūu malkas zirst, bet tas ūpekulē uū ūemneeku reĝina.

Greeūūotees pee agrarjautajuma, es jautaju, ko mehš gribam: waj mehš gribam ūemneeku pazelt un noūtahdit tā, lai winam ūuhru goda weeta ūarp latweeūūu tautas pilūoneem, waj lai wini buhtu pliki tā pateeūi prole-tareeūi. Tee, kaū ūrahdā 8 ūtundās, pretende uū 6 ūtundam un ūehūū reūtorazijās, bet ūemneeki, kaū paūafari ūrahdā 12 lihdf 18 ūtundās, neūin, tā maiūi dabut un ūawuū behrnuū apgehrbt. Kad es nemu ūho likum-projektu, tad man leeūas, ka ar ūemes iūdalifūham mehš wareūim ūemneeku ūahwoĝli uūlabot; bet tāš ūkaidrās linijas, ar kurām ūemneeku ūahwoĝli uūlabotu, tāš es neredsu ūhini likuma projektā. Kad 1861. gadā atzehla klauūūu laikus, tad Latgalē tika noliktas par normu 24 deūetinas. Tas ir druūtu wairaf par tām 60 puhrweetam, par kurām mehš runajām; tā ūemneeku ūahwoĝliū, ūaprotams, uūlabotš neteeĝ. Teem ūemneeeem, kureem ir 5 lihdf 6 deūetinas, ūūhi norma darbu nedoū. Warbuht, ta doū darbu Widsemē un Kursemē, kur ir diwi waj trihš ĝimēneū loĝekli, bet ne Latgalē,

kur tahdu ir 8, 10, 12, fewišķi, ja mehš eewehrojām, ka jaunajās šaimneebās buhš dasčas weetas, kuras nebuhš isleetojamas preekšč laufaimneežibas.

Man gribetōš sinat — lai gan pee I. nodalās naw weetā par to runat, bet tas stahw šakarā ar to —, waj semneeki beš šchim 60 puhrweetam semeš tifs apgahdati ar uhdeni, jeb waj wiši uhdeni, wiši mešči pahrees tikai walstš rokās. Ja wini pahrees walstš rokās, tad isnahķš tas patš, kas bija freewu laikos, ka semneeku semeš widū buhš ešerinsč apmehram 3, waj 5 dešetinas leelš, kursč peederēs walstij; ka semneeku semeš widū buhš stuhrišči mešča, 10, 15 dešetinu leelumā, kuri peederēs walstij. Un ja tas buhš tā, tad gribetōš sinat, ko walstš ar teem daris? Wišpirms wajadsēs daudi eerehdnu, ja walstš wifu to pateesi gribēs apfargat, tā kā walstij wajadsēs wehl peelift kļah un pelnas nebuhš nekahdas. Starp semneekem tas šazels leelu neapmeerinajumu. Eš šaprotu, ja ir runa par leelu uhdena platibu, peemehram, kā Latgalē Lubaneš ešerš — 20 werstis garumā un 40 werstis platumā, waj Raunas ešerš. Bet ari tad wajadsigs žitadi west šaimneežibu, nekā lihds šchim. Eš gribu žeret, ka walstš tos labaki apšaimneekōš, nekā pehrnajā gadā, kad ešerus nodewa šchidzemrentneekem, kuri maksaja walstij graščus un walstš eenahumi bija pahraf neezigi. Ja mehš runasim par wiseem mešcheem un uhdencem, kuri pahreet walstš sinaschanā, tad šcho leetu wajaga nopeetni pahrdomat, lai mehš šchodeen buhtu tifpat drošči, kā $2 \times 2 = 4$; ka mehš ešam tif stipri uš lahjam, ka nekahda katastrofa newar nahfi. Kas tifs semneeku rokās, to no semneeku rokām wairs neisfraus, bet tee apgabali, kas buhš walstš rokās, pahrees loti weegli no rokas rokā. Protams, walstš newar palift beš fonda, winai wajaga pahrneht leelas mešča platibas; wina newar pamest, fewišķi šchinis laikōš, meščus priwatihpafšneeku rokās, tapehž ka tee ispostia un isščķehrsč walstš meščus un iswed toš uš ahrsemem. Par semneeku ihpafšchumeem, 3, 4, 5, 6 un 10 dešetinām mešča, waj ari kur leelakš gabalinsč kļah, 15 dešetinām — tur eš ešmu pahrleezinats, ka semneeki wianu labaki nošargās nekā pati walstš; wini nošargās to wairaf nekā šawu azi peerē. Špreeschot par agrarreformu, eš gribu greešt juhsu wehribu uš šcho leetu. Lai buhtu apdrošchinata muhsu tauta, lai buhtu apdrošchinata muhsu walstš un muhsu stahwoķlis, tad šcho leetu wajaga nopeetni pahrdomat no walstiskā stahwoķla.

Wehl man atleek runat par normu. Kā jau šaziju, mehš wehl neesam šakrahjusč pilnigi pamatigas šinas, uš furu pamata mehš waretu iswest agrarreformu. Tadehl želas jautajums, ko mehš darisim, lai bešsemneekuš un massemneekuš apgahdatu ar semi. Kahdu normu mehš noliks? Waj mehš noliks atfewišķu normu Kursēmē, atfewišķu Widsemē un atfewišķu Latgalē, jeb waj mehš eewedišim weenadu normu Kursēmē, Latgalē un Widsemē. Man leekās, ka šchis jautajums newar šazelt nekahdu domu starpibu. Gan semneeku šaweenibas organs muhs, latgaleščus, gribēja mahžit abežē. Eš domaju, ka abeži mums wiseem nekaitēs eemahžitees. Mums janostahjas uš stahwoķla, ka normai wajaga buht weenai preekšč wiseem. Uš žita stahwoķla mehš nostahtees newaram, jo Latwija ir preekšč wišas Latwijas un Latwijas seme ir preekšč wišas Latwijas semneekem. Šaprotama leeta, ka Latgalē semeš preekšč paredsetās normas nepeetiks un tadehl mums wajaga pee laika padomat, kur šcho normu nemt. Eš domaju,

ka Kurfemē buhs wairaf semes, nekā to spēhs apstrahdat. Tadehi mums wajaga paredset un nospreest, kurā weetā mehš waram nodibinat jaunās latgaleeschu faimneezibas. Preteja gadijumā Widseme un Kurfeme dabūs leelafas normas un Latgale paliks bes normas. Saprotama leeta, mehš latgaleeschi zeram, ka wisi balteeschi peekritis muhsu prasibai, ka tee latgaleeschi, kureem buhs jaaiseet no Latgales, lai tiftu nometinati leelafeem pulkeem sinamos apwidos, pee tam tuwaki pee tahdam weetam, kur ir tuwumā fatolu basnijas, lai ari garigā sinā wini buhtu apgahdati.

Tad paleef wehl weens jautajums, paleef, tā fakot, rentneeku jautajums, par ko schini likumprojekta nekas naw skaidri nosazits. Kas ir rentneeks, to mehš sinam, bet rentneeki ir wisadi. Latgalē bij rentneeki, kuri renteja semi tikai us gadu. Daschi renteja muischas, kurām bija 2 lihds 3000 defetinu. Tee ari bij rentneeki. Bija rentneeki, kuri renteja pusmuischas, waj leelafus semeš gabalus. Schogad renteja weenā weetā, pehz pahris gadeem pahragahja us otru weetu. Latgalē, kas semi gribeja pirki, tas pirka. Mehš sinam, ka ari Widsemē bij rentneeki, kureem muischneeki negribeja semi pahrdot, bet kuri jau no tehwu laikeem bij dsihwojuschi us sawa semeš gabala un to apstrahdajuschi. Man pascham gadus 20 atpataf kahdreif Rigā efot nahzās peedshwot, ka pee manis greesās semneeki no Walfas waj Walmeeras aprinka pehz padoma, ko darit, jo winu tehwi jau ilgus gadus dsihwojuschi us winu semeš gabaleem, uszehluschi mahjas, bet ihpaschneeks renti fazehlis tif augstu, ka gribot negribot wineem seme japamet. Likumprojekta newaretu nostahdit us weenu pakahpi tos rentneekus, kas sauzas par muhscha rentneefeem, un tos, kas sauzas par gadijuma rentneefeem. Jau pati taisniba prasa, lai sinama starpiba stary weenu un otru leetu tiftu eewehrota. Bet ari ischkirot weenu no otra mehš newaram nostahtees us ta stahwofka, ka mums wajaga radit mahsfigā zelā jaunās leelgruntneezibas jeb jaunās muischas. Sinamu normu mums wajadsēs nosazit preeksch rentneefeem, jo tee rentneeki, kuri nebij muischas rentejuschi, tee nekahdā sinā newar tift peekstaiti pee ihpaschneefeem. Tee ir tahdi pat bessemneeki un massemneeki tā kurfch katrs. Se newar buht runa par zitadu normu, tā par to, kas te tiks peenemta preeksch wiseem. Kas sihmejas us muischu rentneefeem, tad wineem ari newar atstahst semi bes normas.

Tā tad, kā redseet, schini likumprojekta ir daudsas leetas, kuras naw isteiftas skaidri. Pee tahdas pamatreformas, kahda ir agrarreforma, ir atstahdas nekskaidribas. Atstahst nekskaidribas, kahdas ir tagad likumā, nosihmē atstahst scho likumu administrazijas rokās, lai wina grositu to pehz sawa eeskata, pehz sawas gribas. So, mani fungi, pehz manām domam, newajadsētu darit. Mums wajaga isstrahdat pamatigu, skaidru likumu. Warbuht, winsch nowilzinatos weenu otru deenu ilgaki un to waretu isdot kahdu nedelu wehlat. Bet labaki drusku nowilzinat un isdot labu likumu, nekā pasteigtees un isdot fliftu (Applausi).

Presidents J. S f c h a f s t e: Wahrds peeder Ulberingam.

U. U l b e r i n g s (semneeku saweeniba): Augsti godatā sapulze! Wairaf simts gadu pagahjis, kopsch Latwijas tauta un lihds ar to Latwijas semneeziba atratijusees no smagam wehrdsibas kehdem, kuras winu nospeeda wairafus gadu simtenus.

Wini gan atratijas no schim kehdem, bet brihwibas gaismas durwis neatdarijas, jo wini palika tomehr atkarigi no teem, no kureem tifa tureti

šhinis smagās ķehdēs; tikai nedaudseem isdewās no šhim smagajām ķehdem isfluht. Ta bij darbigatā un energiskatā neleela semneezibas dala. Leelakā dala šhis semneezibas lihds beidsamam laikam smaka šhajā wehrdšibā atkarigi no teem, kuri bija wineem šhis ķehdes uslikušchi. Tikai nedaudst ar atswabinaschanos no šhis wehrdšibas, latwju tauta, alatwju semneeziba tika atlaista brihwibā, bet winai netika nefas dots, netif dotas nekahdas teesibas us dšihwes eksistenzi, jo šhis teesibas palika neleelas grupas rokās. Latwijās semneeziba palika atkaribā no muischneefem, jo wina tika palaišta brihwā bes semeš. Tikai zentigakeem latweeschu semneefem isdewās ar sawu darbu, saweem puhlineem un uszibtibu eeguht sawu semeš gabalinu un nodibinat šaimneezibu. Šchi zentiba pehz semeš latwju semkopi ir manama lihds pašam beidsamam laikam, jo arweenu nodibinajās jaunās šaimneezibas, kur ween apstahkli to atlauj. Domehr wehl beidsamā laikā brunneezibas rokās atradās 48% no wišās Latwijās semeš, 500 lihds 600 personu rokās, bet leelakai dalai no Latwijās semneezibas, furu fastahdija latwju tauta, šhis semeš bij loti mas. Uri tai semneezibas dalai, kura ar sawu darbu tika pee sawa pajumta, šhis lhpaschums nebija tahds, kā tas buhtu bijis wajadsigs, lai zilwets waretu pastahwet un brihwi rihlotees us sawa semeš stuhrišcha. Uri te wineem nahzās strahdat ar wišadeem eerobeschojumeem, jo muischneeki patureja sawās rokās ahrfahrtigi leelas priwilegijas. Uri tahlak šchehrschki tika no muischneefem litti preeschā, lai semneeki nepawairotos un nerastos pretšpehts; wiši likumi bij wehrsti us to, lai nepabalstitu scho kustibu, semeš usplaukšchanu. Semneeki nedrihtsteja šadalit sawu semeš gabalu bes atlaujas un pee tam ne masafus par 10 dahldereem. Ur to bij šperti šoli, lai seme nenahktu atšewišchku personu rokās, bet tikai neleelā dalā un lai semneeziba škaita šinā nepawairotos. Wišās šhis nenormalās eefahrtas šekās ispaudās 1905. g. zaur rewoluziju, kad wiša latwju tauta šazehlās pret scho eefahrtu, no kuras wina bij atkariga. Šchi rewoluzija, kaut gan zitadā weidā, turpinajās un nobeidsa sawu darbibu 1917. g. reisē ar wišās Kreewijas muischneezibas waras neseju bij. keisara Nikolaja gahšchanu.

Pehz rewoluzijas semeš eedšihwotaji šanehma waru sawās rokās. Beidsot 1918. g. 18. nowembrī ari latwju tauta šanehma sawu likteni sawās rokās, lai dibinatu sawu eefahrtu. Mums jabuht taišnigeem un jabuht wehl taišnigakeem, nekā lihds šhim ešam bijušchi. Ja tas tā naw, tad ari brihwās Latwijās nebuhtu bijis wajadsigs. Brihwā Latwijā nedrihtst buht šchiru naida, ne priwilegiju weenam pret otru, bet jabuht taišnibai, weenlihdsibai. Breeschā želtās agrarreformas likums un wina iswešchana dšihwē ir wiššwarigakais darbs, kas nahkas darit Satwersmes Sapulzei un kura šekās buhs neišdehšchamas Latwijās dšihwē us gadu šimteneem un, warbuht, us neminamu gadu škaitu. Šapehz, isweidojot agrarreformas likumu par pamatu jaleel taišnibas prinzipš, lai šhis likums buhtu taišnigs, weenlihdsigs preesch wišeeem Latwijās pilšoneem, lai wiši latweeschu semneeki justos kā sawās mahjās, lai nerastos naidš, lai issustu tas, kas pastahweja lihds šhim pee atšewišchām šchiram, lai nebuhtu weena šchira pahrafa par otru, lai weenai šchirai nebuhtu wairat priwilegijas par otru, lai wiši justos kā brahši tahlakā Latwijās dšihwē.

Kad wakar referentš referēja un nesa preeschā agrarprojektu, tad tika minetas daschadas statistiskās šinas par muhsu semeš platibam un par wišu zitu. Šapeekriht, ka šhini jaunā walsti, kur mums pašcheem raschigs darbs

naw bijis muhsu rokās, naw nekādās brihnumš, ka tahdā walsti statistikas sinas ir nepeeteekofčas un daschās weetas winu pawisam istruhsti. Bet tomehr schis istruhlumš newar atturet Satwerfmes Sapulzi no agrarlikuma isstrahdaschanas un wina peenemschanas. Wišpahrigi dati un deesgan noteikti dati tomehr ir sinami un ar teem mums ir eespehjams nofkaidrot weenu otru jautajumu.

Es mineju fahkumā, ka isstrahdajot scho agrarreformas likumu, mums jaskatas, ka wisur teek eewehrots taisnibas-weenlihdibas prinzipš, kas nezēl naidu stary atsewischkām fainneezibas grupam. Man leefas, ka tomehr pee schi agrarreformas likuma eefneegschanas taisnibas prinzipš naw eewehrots. Lai man buhtu atlauts apstahtees pee dascheem dateem, kuri kriht swarā apspreeschot agrarlikumu. Ne reis ween teek minets, ka Latwijas kopwehrtiba fahstahdot ap 17 miljoneem puhrweetu semes. Schis skaitlis — newar teikt, ka winsch ir galigi noteiktš, jo pati Latwija kā tahda sawās robeschās neilgi atpafal dabujuši galigu isweidojumu. Wehl ir weetas, kur mums naw galigas linijas nowiltas un newar noteikt, ka te ir jau robeschas. Schis skaitlis war mainitees waj us weenu waj us otru pusē, bet jadomā, ka tas ees flastchumā. Es newaru teikt, waj schim 17 miljona puhrweetam ir peefskaitlitas klah no Kreewijas eenemtās, kas istaiša wairaf kā 1000 kw. werkes. Tā tad semes platiba newar buht masafa, bet zerams, ka ta buhs leelafa. No scheem 17 miljoneem, ja mehš tomehr peeturamees pee schi skaitla, semneezibai kā tahdai, masgruntneezibai Latwijā ir peederejis apmehram 7 miljoni puhrweetu. Tā tad no scheem 17 miljoneem paleet pahri 10 miljoni. Ja mehš atwelfam mehchus, kuru buhs 3.600.000 puhrweetu, tad paleet pahri apmehram 6¹/₂ miljonu puhrweetu, kurās galwenām kahrtam eetilpst walstis un muischneezibas semes. Schis semes galwenā kahrtā kriht swarā pee agrarjautajuma isfchirfchanas, jo radot semes fondu mehš dibinamees us leelfaimneezibam, bet ne us lihdfschinejām masgruntneezibam. Schis leelfaimneezibas, waj tās buhtu walstis waj muischneeku muischas, kriht swarā pee agrarjautajuma isfchirfchanas un tapehz mums jarehkinas ar schām 6¹/₂ miljonu puhrweetam, kas, warbuht, buhtu preefsch fadalifchanas un agrarreformas iswefchanas.

Te tika minets, ka Latwijā us laukeem esot 1.700.000 eedfihwotaju. Es mehginaju tam skaitlim tuwotees, bet atradu, ka winsch ir par leelu. (Walstis no weetam: „1914. gadā!“). 1914. gadā, warbuht, bet tagad tas skaitlis ir stipri masafs, nelabwehligo apstahflu un breesmigā pasaules tara laifa, kurfch muhsu braschakos tautas dehlus ir aifwedis nahwes juhrā, daschi aifpluhduschē us weenu otru weetu un, newar fazit, waj wisi atgreesisees atpafal. Wiš eedfihwotaju skaitis buhs apmehram 1.700.000, bet tas nekriht tik daudš swarā. Ja mehš tagad rihfojamees ar schim 6¹/₂ miljonu puhrweetam, tad man jaifrahda, ka tur ir leela dala nederigas semes. Pats jehdseens par derigu semi ir loti plaschs. Latweeschu semneeks, kad bija tizis malā no wehrdsibas, no wehrgu lehdem, ar firsnibu lehrās pee sawa semes stuhrišcha un ja tur bija loti maswehrtigas semes, ja tur bija itai weena defmitā dala wehrtigas semes, tad tagad tur ir wišflaistafās plawas un druwas. Semneeka ruhpigā roka ari scho newehrtigo semi pahrwehrtis par raschigeem laukeem, it ihpafchi tagad, kur kultura uu tehnika laufaimneezibas sinibās ir gabjuši loti us preefschu. Mehš sinam, ka tagad daudfi latweeschu semneeki mekle aifni purwa gabalus, lai pahrwehrtu winus par

rašhigeem laukeem, par rašhigām ganibam, tihromeem u. t. t., preefch eenefigas fainneeziabas. Tā tad leela dala no nederigas semeš kriht nost. Tapeh3 mehs newaram rehlnatees jewiſchli ar to ſkaitu, bet rehlnafimees pagaidam ar 6¹/₂ miljona puhrweetam. Ja mehs ar winām rehlnafimees un tās ſadalifim, kā tas ir paredsets anketēs, kuraš isdaritas pee beſſemneefem atteezibā uš to, ziſ wini wehlaš semeš, tad iſnahf, ka no ſchi puhrweetu ſkaita war eerihfot 160.000 fainneeziabu. Ur to mehs waretu eerihfot, tiſ daudš fainneeziabas.

Bet waj ir wajadfigš eerihfot tiſ daudš fainneeziabas tapeh3 ween, lai buhtu ſchiš ſkaitš, lai ari nebuhtu zilweļu, kaš ſtrahdā ſhiniš fainneeziabāš? Lai eerihfotu fainneeziabas, kurām nebuhtu nekahdaš noſihmeš? Man leekāš, ka tahlu ſchiš ſkaitš naw wajadfigš.

Utgreeſifimees atkal pee teem dateem, furi ir ſawahkti zaur anketem. Tur ir iſteifuchāš, kā wiſeem ſinamš, 43.000 gimenu, kaš wehlaš eeguht ſemi no walſtš dibinameem semeš fondeem. Man tomehr jaſafa, ka ne wiſi tee 43.000, par kureem rahda pati ſtatifiſta, warēš un gribeš tuhliſ ſemi ſanemt, jo weena dala ir amatneeki un daſchadu arodu darbineeki, kureem ſeme naw jajadfiga. Par to ſtatifiſta gan nerahda, wina rahda titai to, ka wineem naw nekahda inwentara, kurſch wajadfigš teeſchi lauſfainneeziabā. Tahdu, kam ſchiš inwentarš truhkft, ir wairaf neſā ¹/₃ dala — 39%. Amatneeku ir 4000. Ja ſchoš amatneekuš mehs atnemtu noſt, jo tahlaſ liſumā ir paredsets, ka teem nedoš wairaf par 3 lihđš 5 puhrweetam, tad mumiš buhš titai 39.000. Ja mehs ejam wehl tahlaſ un atnemam noſt to daļu, kura naw ſpeh3jiga ſemi tuhliu inwentara truhkuma dehl ſanemt, tad paliſtu pahri ap 29.000. Scheem nu buhtu jadod ſeme. Eš negribu teikt, ka titai teem buhtu jadod ſeme, jo tad eš teiktu to, ko mana ſirdš neſaka. Mumiš japeeleef wiſaš puhleš, lai tiſtu apgahdati ar ſemi wiſi tee, kaš peh3 semeš zentſchaš, pat ari tee, kaš peh3 tās nezentſchaš. Tapeh3 eš peelaiſchu, ka ſchiš ſkaitš waretu tiſt dubultotš, jo buhš weenmehr zilweſi, kaš zentifeeš peh3 semeš. Taš iſnahktu tad 58.000. Greeſifimees pee Latgaleš, kura ſhini ſkaitli neetiſt. Tur beſſemneeku loti maſ. Ja daudš, tad dabuſim 20.000 lihđš 25.000, kuruš wajadſeš apgahdat ar ſemi. Tā tad pawifaſ iſnahktu ap 85.000. Ja mehs ſcho beſſemneeku un maſſemneeku ſkaitu wareſim apgahdat ar ſemi, tad eš eſmu pahrlėezinatš, ka Latwija buhš nodroſchinata ar ſemi uš wairaf deſmiteem, pat ſimteem gadu.

Ziſ nu preefch wineem wajadſeš semeš, ja mehs gribeſim apgahdat 85.000 un ja peenemſim to normu, kuru dewuſi beſſemneeku ankete? Tad iſnahf 3.400.000 puhrweetu, kad pawifaſ mumiš ir 6.500.000 puhrweetu. Tā tad paliſtu pahri 3.100.000 puhrweetu. Eš ſaprotu, ka weenš otrš no godajameem Satwerſmeš Sapulzeš lozėkleem domāš, ka te naw daudš kaš eewehrotš. Naw nemta atrehlnata nederiga ſeme, bet to jau war atteezinat uš tām 3.400.000 puhrweetam. Meſchi ir atrehlnati. Wehl atliſtu piſehtu un labeerihziabas eeſtahdeš, kuraš wajadſetu apgahdat ar ſemi, bet ari preefch tām peetiſtu.

Šchiš 3.100.000 puhrweetaš ir reſerwē preefch wiſam zitām wajadſibam, kuraš eš lihđš ſchim piſnigi netifu minejiš. Tā tad, aiſferot titai ſemneeku semeš un muiſchu semeš, mehs waram apgahdat beſſemneekuš un wehl paleeſ 3.100.000 puhrweetaš pahri. Rā mumiš ſinamš, ſwarā kriht semeš dałaš, kuraš wajadſigaš preefch walſtiſteem wiſpahrdėrigeem noluhfeem,

walsts wjadzibam, paschwaldibas eestahdem, sinamâ mehrâ pilsehtam u. t. t. Šchis semes daudsumu es zentos aprehinat un pehz mana rehkina tas istaifitu 260.000 puhrweetas. Tas buhtu ta puslihds aprehkinats. Warbuht, tas škaitlis ir loti nepareišs, par to es atwainojos, jo nehmu winu tīfai apmehram pehz pagasteem, zif katrâ pagastâ buhtu wjadzigs, tapehz winsch ir loti nenoteikts un, warbuht, ka winsch stipri grosas. Tapehz es to ari stingri neusturu.

Nu rodas jautajums, waj mums ir teesibas wifas šchis 3.100.000 puhrweetis jau tagad isleetot wifadeem noluhkeem un lihds ar to isdarit semes atfawinašchanu walsts fondâ. Man leekas, te taisni noteek weena no tam netaifnibam, kuras nefahdâ sinâ likumprojektâ nedrihst tikt peelaistas.

Es jau paschâ fahkumâ mineju, ka Latwijâ ir ap 500 muischneeku, neteiksim muischneeku, bet teiksim leelgruntneeku, jo starp wineem ir laba dala latweeschu un kreewu, naw tīfai wahzeeschi ween un ne wifī peeder pee muischneeku fahrtas, jo daschi ir no semneekem. Tâ tad Latwijâ ir 500 tahdu leelihpaschneeku, un teem nu lihds šchim peedereja leelakâ dala no muischam. Waj nu ir teescham walstiski, ja pati Satwerfmes Sapulze, sprausdama few par mehrī apghdat bessemneekus ar semi, mehginot no proletareescheem radit semturus, radit fahrtu, kas buhtu špehjiga pee semes kertees, iswedot semes reformu, raditu jaunu proletariatu (Smeekli un trofknis pa kreisi), nemot scheem agrafeem ihpaschneekem: teesibu, kertees pee semes apstrahdaschanas, pee sawa darba. Man leekas, te naw dauds fo smeet. Warbuht weenam otram no jums ta leeta isleefas smeekliga, bet, man leekas, ta ir par dauds nopeetna, lai waretu smeetees. Šchis likums prasa nopeetnibu, bet neprasa smeeklus. Ja mehš isejam no ta prinzipa, ka negribam no semtureem radit nesemturus, bet no proletareescheem, lihds-šchinejem wehrgeem, semturus, tad mums naw nefahda noluhka eet otu zelu atteezibâ uš tagadejeem semtureem. Mums wajaga peemehrot wineem to, ko mehš peemehrojam ziteem. Mehš esam brihwâ Latwijâ. Sauta muhs ir suhtijusti schurpu radit tahdu Latwiju, kurâ naw fahrtu, šchīru un preeschrozibu, bet ir taisniba, brihwiba, brahliba un draudsiiba.

Mehš sche runajam par fahrtas, par schīras galigu isdihzināšchanu un ja mehš scheem pilšoneem, scheem leelgruntneekem nedosim nemas semes, tad mehš wineem lihds ar to daritu leelu pahrestibu. Mehš, isnihzinot šcho grupu, lihds ar to radisim jaunās, ja mehš šcho schīru nostahdisim atfewischkâ stahwofli. Es šaprastu, ja wineem dotu atfewischkās privilegijas, bet tahdas wineem dotas neteek. Mehš no wineem esam nehmušchi semi un es nepahrspibleju nebuht, ja šafu, ka mehš wineem wifū esam atnehmušchi. Mehš wineem gribeem atstah newis kahdas privilegijas, bet to paschu widejo semturu normu. (Trofknis pee kreisajeem). No tām 48% semes, kura bija wīru rokās, ar šchis normas peeschīršchanu wineem paliks nedauds wairaf par 1/2%. Ja šchi widejâ norma tifs paugstinata, tad wineem, warbuht, isnahks lihds 0,8%. Kâ redseet, lihds šchim wineem bijs 48% no wifās semes un ta wineem tagad tīfa atnemta un teem atliks nedauds wairaf par 1/2%. Lihds ar šcho likumprojektu mehš lauscham muischneezibu wifos winas pamatos. Muhs nebuht nebaida tee, kuri šafa, ka muischneekem wajaga atnemt wifū semi un bes šamafas, ka mehš ar šcho pabalstot muischneezibu. (Starpfauzeeni un trofknis kreisâ pusē). Mums arween teek pahrmests, ka mehš esot gahjušchi kompromisa zelu ar muischneekem, tas

arween teef pahrmests pilsoniskām partijam un fewischki semneeku saweenibai-
(Trofknis).

Latwijas tautai jastahw stingri noteikti sawā darbā, lai wina nebuhtu fā needra, kuru wehjsch loka us weenu otru pusi. Winai jabuht par pamatu, ka Latwija war felt, lai muhsu jaunās paaudses mums nepahrmestu, ka mehš esam radijuschki tikai schkiru naidu (Trofknis). Mehš gribam panahst tai-
fnibu un brahlibu, mehš gribam nostahtees us zitas isejas. Warbuht, likumā buhtu weens otrs jautajums japahrstrijpo, bet es redsu, ka tes ir til skaidri saprotams, ka runat pretim ir pilnigi leeki. To war darit tikai ar fewischkeem noluhkeem, bet ne taisnibas labā. Ar to, ka mehš atstahjam lihdschinejeem leelfaimneekem atteezigus semes gabalus, kuri nepahršneeds zitu semneeku widus normu... (Trofknis).

Presidentis J. Tšchakste: Es luhgtu, fungi, nerunat starpā, bet nemt wahrdu un atbildet!

A. Alberingš (turpina): Mehš no schi bubula neбайдamees, jo mehš katrā wajadfigā brihdi mahzesim to nowehrsti. Mehš atnemām muischneekem wifas privilegijas, kuras bijuschas winu rotās un sakam teem, kas wifu laiku lihds schim lepojuschees: „Luhst, tu esi tagad lihdsfigs teem brahleem, kerees nu ari patš pee darba un strahdā!“ Winsch buhs nolikts tahdos apstahklos, ka mums wairs nebuhs no ta bail. Rungi, eseet reis taisnigi sawos lehmumos. Mums jaiseet galwenām kahrtam no leetischkibas un ari pilnā mehrā no taisnibas prinziya. Mums naw nekahdas teesibas schai schkirai laupit winas teesibas us sawu semi. Ja muischneeki ir to nogrehkojuschees, ja wini lihds schim ir isdarijuschki weenu otru nedarbu, tad fauzeet winus pee teefas, isdodeet likumu, ka wini israidami no Latwijas, bet kamehr wini ir Latwijas pilsoni un kamehr Latwijas pilsonem ir weenlihdsfigas teesibas, juhs tā rihfotees nedrihtsteet. Ja juhs weenam nemfeet semi, otram atstahfeet, tad ta buhs netaisniba. Juhs redseet, ka weena, otra walstis ir mehginajusi eet pa scho zelu, bet wina ir gahjusi atpakal un atkal nostahjusees us pilsoniska zela, tā, peemehram, muhsu kaiminu walstis Igaunija. Mehš sinam, ka wina sawu lehmumu grosijusi un ka tagad pasiahw likums, pehz kura muischneekem teef atstahtas 450 lihds 1000 puhrweetu semes. Mehš negribam tik tahlu eet, mehš sakam, projekts, kuru grib iswest semneeku saweeniba un zitas partijas, ir dauds radikalaks, nekā Igaunijā, kaut gan tee baidija ar bubuli un mehginaja to zelt gaismā, bet schis bubulis sabaidija paschus igaukus un wineem bija jagreeschas atpakal. Uri skatoees no starptautiska stahwokla, mehš nodaritu leelako netaisnibu (Sahlē smeefli), ja mehš buhtu eeweduschki tahdu eekahrtu, kura lihds schim kulturetās walstis nekur nepastahw un lihds ar to mehš nekad neemantofim kulturelo walstu labwehlibu. Ir teikts: „Aisdareet sawas ausis un aiswereet sawas azis!“ Bet tagad es fazischu: „Atdareet sawas ausis un azis un klausatees us kulturelām walstim!“ (Applausi pa labi).

Mehš esam masa brihwa Latwija, mums jaheet kulturels zelsch. Mehš nebusim farkanā komunistu Kreewija, kura stahw sabrukuma preekschdurwis. Ja mehš gribam eet kultureas zelu, tad mums jaskatas us leelajām tautam, bet naw jaheet laupischanas politika semes jautajumā. (Sauzeens pa freisi: „Atstahjeet wifu!“). Nē, wifu mehš neatstahsim, bet atstahsim tikai tit,

zif atstahjam katram semneefam. Par to wehlaſ runaſim pee atſewiſchkeem panteem.

Se teef runatš par ſemeš peeſchkirſchanas weidu. Jaſaka, ka ari ſche pilſoniſkās partiſas leelā mehrā iſſchkiras no ſozialiſtu partiſam ar to, ka winas uſtahaſ par priwathiſpaſchuma teeſibam. Schiſ jautajums ir ſwarigš un wiſch praſa galigu iſſchkirſchanu. To peerahda taš, ka ſchai jautajumā agrarkomiſijā ir raduſchās domu ſtarpibaš paſchā pirmā dalā, kur atteezibā uſ ſemeš fonda datu nolemj galwenā kahrtā tureteeš pee ta prinziſa, ka ſemeš leetoſchana buhš loti nenoteikta. Tikai weenu, diwaš deenaš atpaſaj par ſcho jautajumu ir baſſotš un nobaſſotš, ka ſeme peeſchkirama kà priwathiſpaſchums. Schodeen tika nobaſſotš, ka muſſchneeekeem atſtahjams zentrs (Smeekli), ne zentrs, bet norma. (Utwainojeet, eš tuwu pee zentra atrodos un wina wahrdu eſmu peeſawinajees).

Ugrarkomiſijā ſchodeen tika peenemti weenā otrā dalā daſchi lehmumi un kaš galu galā buhš, taš gruhti noteizamš. Latweeſchu ſemneeziſa praſa, lai winai dod ſemi par priwathiſpaſchumu. Rahdaš winai preeſchrozibaš, par to man buhš maš ſo runat, jo par to ir runatš komiſijaš ſehdēš.

Pametiſim ſtatu uſ Kreewiju. Tur ir itkà priwathiſpaſchuma teeſibaš, itkà leetoſchanaš teeſibaš, jo Kreewijā ſemi apſtrahdā wiſa ſahdſcha un ſeme peeder ne atſewiſchkeem ſemneeekeem, bet wiſai ſahdſchai. Ja wiſch no ſchiš iemeš ſchkiras, tad wiſch to newar pahrdot, bet ſeme paleef ſahdſchaš hpaſchums. Mehš redſam, kur ſchiš ſemeš leetoſchanaš weidš ir nowediš. Rapehž Kreewijā paſtahw ſchi ſemā kultura? Newiš tapehž, ka iſglihtiba ir ſema — taš ari ſtahw ſakarā —, bet galwenā kahrtā ar to, ka tur neweeneš newar rihtoteeš noteikti uſ ſawas ſemeš, bet ir atſarigš no ſaweem kaimineem un no wiſaš ſahdſchaš. Tahdoš apſtahkloš newar buht runa par ſahdeem techniſkeem uſlabojumeem. Warbuht, weenam otram no jums, kungi, naw bijuſi iſdewiba dſihwot, bet eš eſmu nodſihwojiš Kreewijā deſmit gaduš, kur nodarbijoš ar lauffaimneeziſu un labi ſinu apſtahkluš. Eš noſtatijoš, ka ir gadijumi, ka weeneš otrš grib ſo labaku iſdari un winam taš naw iſdaramš ſchauru ſtrehmelu deht. Ja grib noſauſinat grahw, tad jaſpraſa no ſahdſchaš atlauja. Ja nolemj, ka grahwis jarok, tad wiſch to drihkt darit. Taš ir weeneš peemehrš, ka attahliſchanaš no priwathiſpaſchuma ween jau ir nelabwehliga. Ir jau minetš par tām techniſkām wajadſibam, kuraš radiſeeš jaunāš ſaimneeziſaš eerihkojot. Raut gan walſtš nahkš palihgā jaunām ſaimneeziſam ar materialeem lihdfekleem, tomehr mehš newaram ſazit, ka priwataſ uſnehmumam nebuhš jaſpehlē galwenā loma. Ruri pratš darbu labi weiſt, tee wiſdrihſat pazelſeeš un ſawu maiſi ehdiš daudš bagatafi, nekā tee, kaš gaida tikai uſ walſti.

Lai pazeltu jaunāš ſaimneeziſaš, ir wajadſigi materiali lihdfekli. Tee war buht weenam otram nebuhš peeteekſchā daudſumā un buhš jameklē lihdfekli. Schiſ zelſch ir meklet aiſnehmumus. Ja ſemeš ihpaſchneekš buhš tikai leetotajš, tad winam aiſnehmumu dabut buhš daudš gruhtafi, nekā kad wiſch buhtu ſemeš priwathiſpaſchneekš. Eš dſirdeju weenā agrarā ſapulzē no ſozialdemokratu preeſchſtahwja puſeš iſſafameeš, ka ſchi parahdiba ir wiſnelabwehligakā. Se man neatleef wairaf ſazit kà tikai to, ka paſchi runataji nepalaujaš uſ tautu, kuraš wahrdā wini uſtahaſ, domajot, ka tauta nepratiš apeteeeš ar gruhti eeguhteem graſcheem, nepratiš toš iſleetot ſawai ſemei par labu. Kreditbeedribaš ir weeneš no galweneem eemeſleem, kapehž

muhfu maſgruntneeziſa war ſtahtees preeſſchâ dauds zitâm walſtim ar ſawu eerihzibu, ar ſawu lauffaimneeziſibu, eefahrtoschanu un t. i. Schis kredits buhſ dauds weeglaſ peeetamſ privatihpaſchneekeem, nekâ rentneekeem. Wiſſ kulturelâs walſtſ pamats ir dibinatſ uſ privatihpaſchuma teeſibam un naw nekahda eemeſla lauſtees ahrâ no ſcheem kulturelâs walſtſ pamateem. Tifai fâ privatihpaſchumſ ſeme ir nodroſchinata arajam. Wiſgalwenakais, ſtahjotees pee jautajuma iſſchirſchanas par privatihpaſchuma un leetoſchanas weidu, friht ſwarâ droſchiba, ar kuru ir ſaiſtitſ ſchis ſemeſ eeguſhchanas un peeſchirſchanas weids — uſ fo war dibinatees ſchis jaunais nahfâmais ſaimneekſ. Eſ eſmu pilnigi droſchſ un dſili pahrleezinatſ, ka tiſ gruhti eeguhtâ Latwija buhſ ſtipra uſ muhſchigeem laiſkeem. Stipri un droſchi mehſ waram buht tifai tad, kad mehſ eſam weenmehr ſagatawoti pret wiſâm ne-
jauſchibam un warbuhtibam un, newar ſazit, ka tahdu naidneeku mumſ jau tagad naw. Raut ari mehſ to nezeram, bet, warbuht, ſinamâ brihdi wini atradiſ kahdu iſdewibu pazelt roku un darit eefpaidu uſ Latwijâs walſti. Nemſim, peemehram, wahzeefchuſ. Ja mehſ buhſim atnehmuſchi muſſchâs pilnigi beſ maſſâs, bet nebuſſim peeſchirſchuſchi winâs privatihpaſchneekeem, tad winâs ſkaiſas par walſtſ ihpaſchumu. Tâ tad walſtſ ſaimneekſ ir taſ, kaſ ſemê azumirkli atrodâs, un ja tur atrodâs okupazijâs wara, tad wina teiſſ : „Seme peeder man! Uihdſ ſchim tu wiau leetoji un tagad eſ atdoſchu to ſemi atpakal tam un tam.“

Taſ ſaktiſti eephejams un ka taſ eephejams, par to eſ peewediſchu peemehruſ. Kad wahzu okupazijâs wara eenahza Latwijâ, tad mehſ neredſejâm peemehruſ, kur okupazijâs wara neiſlitu privatihpaſchneekuſ; bet gan tifa iſlitu rentneeki, kureem bija ſlehgti kontrakti uſ wairak gadeem. Okupazijâs wara atrada pamatuſ iſlit. To dabuju iſbaudit ari eſ uſ ſaweem plezeem. Okupazijâs laiſâ eſ renteju ſemi un tad dabuju no weetejâ, tâ ſauttâ „Amtſvorſteher'a“ uſdewumuiſpildit kaut fo tahdu, kaſ neſagahjâs ar manu apſiku. Kad eſ to negribeju darit, tad ſanehmu ſinu, ka uſ Turgeem man jaiſwahzas. Eſ eſmu pahrleezinatſ, ka taſ buhtu iſweſtſ, ja tifai ne-
buhtu ſperti ſtingri ſoli un ja okupazijâs warai nebuhtu bijis jaaiſeet. Schai ſinâ privatihpaſchumſ ir dauds droſchâſ. Semneeki to labi ſaprot. Wini ſaka, ka ja wineem dotu ſemi par privatihpaſchumu, tad winâs neweena wara neiſzeltu. Ja mehſ greeſchameeſ pee zitâm kulturelâm walſtim, pee-
mehram pee Franzijâs, tad mehſ redſam, ka tur Napoleona laiſâ muſſchâs tifa ſadalitas un ſeme tifa iſdota atſewiſſcheem eedſihwotajeem ſihtſaimneeziſbâs. Pehz tam, kad Napoleona wara ſabruka un atgreesâs Ludwikis XVIII., tad winſch teiza, ka buhtu atdewiſ ſemi muſſchneekeem labpraht atpakal, bei tapeh3, ka ſemneeki eeguſuſchi to par privatihpaſchumu, to nekahdâ ſinâ newarot ſemneekeem atnemt. Utkal redſam, kahda preeſſchroziba ir privatihpaſchumam. Ja greeſchameeſ tuwat pee paſchâs tautâs, tad wiſâs wehſturiklâs zihnaſ mumſ rahda, ka tautâs teeſmeſ ir eeguht ſemi par privatihpaſchumu. Juſſ neredſeet neweenu laiweeſchu ſemturi, kaſ buhtu atteizeeſ no ſemeſ eeguſ-
ſchanâs par privatihpaſchumu, ja tifai taſ winam bijis eephejams. Taiſni otradi, freewu laiſâ weenmehr ir eenahkuſchi luhgumi, lai dod eepheju ſemi eeguht par privatihpaſchumu. Bet neweeneſ naw luhdiſ, lai ſemi atſtahtu uſ wiſeem laiſkeem renteſ leetoſchanâ.

No ta juhſ ſkaidri redſeet, ka katrſ, kaſ ween ſpehja, kaſ wareja,

zentās eeguht semi par priwatihpašchumu. Tas sihmejas us wifseem pastahwofcheem masgruntneefceem.

Kas sihmejas us to darba tautu, kurai mehš tagad semi gribam peeschfirt, kuru tagad gribam pataisit par brahleem jau pastahwofcheem masgruntneefcein, ari ta prafa semi tikai us priwatihpašchuma teefibam. Iswestā ankete rahda, ka semi us priwatihpašchuma teefibam peeprafa Widsemē ap 84°%, armijā ap 75°%, Kursēmē 94 lihds 96°%, wahrdu fātot, zaurmehrā ir 90°% no wifseem semes gribetajeem, kas prafa semi par priwatihpašchumu. Un es efnu drofchs, ja wina nebuhs 100°%, tad buhs 99°%. Naw ja-brihnas, ka weenā, otrā mihtinā, weenā, otrā fapulzē, kuras agraf rihfoja un ari tagad wehl rihfo, sem fajuhfmas wahrdu eefpaida, kad nopelam zitas partijas un usteizam fawu, tauta, ifrahwufees no finamām juhtam, itkā nobalso par pretejam leetam. Bet, fungi, negreeschatees pee tautas fajuhfmas brihdi, kad wefelais prahts, warbuht, ar wifu ūngribu naw ūpehjigs strahdat, bet greeschatees pee tās winas dsihwē, eeejat winas buhdinās, winas mahjās, kurās man ir isdewiba katru nedelu, ja ne katru nedelu, tad, masafais, pahrnedelas eeet farunatees ar bessemneefceem, tā wini us ūcho jautajumu ūtataš. Ratreis wini ūaka: „Neeki, mehš negribam nekahdu dšimtsleetoschanu, mehš gribam dšimtsihpašchumu; to mehš prasam un us to mehš pastahwam!“ Bes ūchaubam, te nahfs ar wefelām listem un zels mumš tās preefchā. Bet, fungi, tahdas listes ari mehš waram jumš preefchā stahdit, kur tās pašchas grupas, kas weenā mihtinā nobalsojuschas par weenu zitā fapulzē pehz neilga laika nobalso pawifam zitu leetu, preti, ka winas grib semi par priwatihpašchumu. (Trofknis pa freifi). Tagad neeet runa par muifchneefceem, teem neweens semi nedoš, bet Latwijas pilsooneem. Ir neapūchaubama leeta, ka tauta prafa semi us priwatihpašchuma teefibam. Runat, ka tauta prafa zitadu ihpašchumu, war tikai ūkaiūtu wahrdu dehl, bet ne pateefibaš, ne leetiūchibaš dehl. Tauta prafa semi tā, lai winai to nekad newaretu atnemt. Mehš zitadi newaram, ka mumš wineem finama atlihdūsiba tomehr jaiūfneeds — wiūšweens, kahdā naudā mehš to makfaūim. (Trofknis). Mehš makfaūim tahdā naudā, kahdu buhs latwju taut-nopelnijufi un newis ar to ahrsemju naudū, ūo ūche ūpekulazijas noluhfoa eewed no ahrsemem. Man leekas, ka tas jautajumš naw nebuht tik masš ūwarigs, wiūūch ir tautai juhtamš. Mehš pastahwam us priwatihpašchuma (ūauzeens no weetas: „Un us to, kas ar aūnim eeguhts!“). ūo latwju tauta eeguwufi ar aūnim, tas ari winai tiks dots. Wina ir eeguwufi semi par fawu. Saprotamš, to, ūo otrs eeguwis ar faweem ūweedreem, mehš newaram wineem atnemt bes makfas, es gribetu ūazit — laupifchanas weidā. (Trofknis).

Atlihdūsiba par semi, finama makfa ir wajadūiga. See, kas tagad te ūpreeūch atstah makfu un dot semi par brihwu, wiūi paūchi ūin, ka semi par brihwu newar dot. Rahdā mihtinā tika ūazits, ka us semi gulot ari finami parahdi un ūchos parahdus gan wajadūeschot atmakfat. (Trofknis). ūaka, ka muifchneefceem jamakfa miljardeem par semi. Es gribu aishahdit, ka miljardeem nebuht naw jamakfa. Mehš wineem miljardus nemakfaūim un winus par bagateem ari netaiūifim; mehš wineem atmakfaūim tikai tikdauds, zil pateefiba wini eeguldijufi puhles pee semeš. (Trofknis). Juhs, fungi, runajeet, ka makfa naw wajadūiga, bet juhs winu tomehr atūihsteet, ka parahdi buhs jamakfa un toš makfas Latwijas darba tauta. Nerunafim ar ūkaleem

wahrdeem, bet fazistim tautai skaidri, ka winai mehš došim semi un winai buhš. Jamafša sinama rente. Warbuht mafša isnaht no 25 lihds 30 rubleem par puhraweetu.

Nemšim toš pašus ilggadigos rentneekus; wini par šawām mahjam naw mafšajušchi kà gruntneeki, lai gan rente ir bijuši deesgan augsta. Wini ir mafšajušchi par renti un bessemneeki kà bijušchi tã ari paleet. Par tahdeem bessemneekem mehš negribam nostahdit muhsu darba tautu, bet gan us noteiktata, nopeetnaka prinzipa, lai semneeziba buhtu buhweta us klints, furu newarēs neweena wara šadragat; kura stahwēs kà wihrs un isnešis Latwiju us šaweem plezeem. Tahdu mehš buhwesim šho jauno semneezibas dalu.

Atleet jautat, waj zaurstatamã likumprojekta dalã ir eewehroti wiši šhee prinzipi. Jafaka, ka šhe galwenee prinzipi eewehroti naw. Wispahrigi jafaka, ka prinzipi pašchi kà tahdi naw išškirti. Wini teek išškirti — no gadijuma us gadijumu. Mums šhodeen, isstrahdajot likumprojektu, jaišškir jautajums, waj atstahd muischneekem semēs normu waj ne. Šhodeen mehš par to balsošim un tã tad redseet, ka likumprojekta beidsot teek runats par prinzipieleem jautajumeem un tapehž es nebrihnos, ka likumprojekts ir loti nesafarigs, nenoteikts, nesfaidrs un prinzipielu pretrunu pilns. Beeschi ween weens pants runã pretim otram. Tapehž man leekas, eekams Šatwersmes Šapulze stahjas pee šchi likumprojekta zaurstatišchanas pa atšewiškeem panteem, šapulzei wišadã sinã jaweenojas par galweneem prinzipieem. Lai toš išškirtu, es waretu peeminet dāšchus, kuri preekšch manis nesaprotami. Likumam wajaga buht preekšch katra šaprotamam. Es nesaprotu, preekšch ka mehš likumu rakstam, waj preekšch špezieleem juristeem, waj preekšch wišas tautas. Nerunafchu par atšewiškeem panteem, bet es peemineschu tik par warbuhtejo atlihdsibu. Jautajums par atlihdsibu naw išškirts no agrarfomijās. Warbuhteja atlihdsiba — tas naw prinzipis. Prinzipis war tik atsihts un peenemts preekšch teem, kas pehdejos diwdesmit peezi gados us pašu iniziativi eeguwišchi piršchanas zelã. Šurpretim inwentaru war atnemt teem Latwijas pilšoneem, kuri eeguwišchi wina 25 gadus atpakaļ. Ja war šamafšat par šaimneezibam, kas eeguhtas preekšch 25 gadeem, kapehž tad newar šamafšat par tãm, kas eeguhlas preekšch 26 gadeem, ja wina ihpašchneeks eeguldijis kapitalu, puhles u. t. t. un wina preekšchteišchi te semi ir eeguwišchi pehž brihwlaischanas. Likumprojekta ir tahdas prinzipielas domu šarpibas, ka naw eespehjamš likumprojektu galigi isstrahdat pa panteem. Ja tiks runats par panteem, tad pee wineem weens ūrs warēs iawal peegreestees. Šhis nesafstanaš radušchās tapehž, ka naw bijis noteikts prinzipis un ir dauds strihdigu un nenoteiktu jautajumu. Mans preekšchlikums buhtu, ka šhee prinzipielee jautajumi buhtu eepreekšch janošskaidro un tee buhtu, kas atteežas us semēs šadališchanas, teesibam, us semēs fonda šastahdišchanu. Ja buhšim weenojušchees par šheem priezipeem, tad warešim stahtees pee atšewišchu pantu nolaišchanas un nobalšošchanas. Mehš sinam, us to šho likumprojektu dibinam. Tapehž man leekas, ka Šatwersmes Šapulzei buhtu šchi rezoluzija japeenem, furu pagodinos eenešt:

„Šatwersmes Šapulze, pirms pahreet pee agrarās reformas likuma apšpreešchanas pa panteem, atsiht par wajadšigu weenotees par šefošheem agrarreformas pamata prinzipieem:

1. Latwijas brihwalsti paleef spehka privatihpaschuma teesibas uf semi.
2. Bessenneeku apgahdashanai ar semi dibinams walsts semeš fonds.
3. Leelgruntneeziba Latwijā likwidejama gada laikā.
4. Katram Latwijas pilsonim — bessenneekam sem.likumā paredseteem noteikumeem ir teesiba uf šawu semeš gabalu.
5. Seme bessenneekeem peeschkirama dsimtsihpaschumā.
6. Leelgruntneeku seme atšawinama walsts semeš fondā pret atlihdšibu.
7. Atšawinajot privatās muiščas lihdsšchinejeem ihpaschneekeem atšahjams semeš gabals ar ehkam pastahwoščā mašgruntneezibas apmehra kopplatibā.
8. Semeš fondā eestaitamaš ari renteš mahjas, no kurām bessenneeku apgahdashanai isleetojamaš pehdejoš 10 gadoš nodibinatās muišchu renteš mahjas.
9. Latwijas agrarās eefahrtas pamats ir mašgruntneeziba.

Es domaju, ja mehš tos pamatprinzipus peenemšim, tad mehš daudš weeglat warešim debatet un mehš daudš weeglafi nahššim pee noteikta šlehdseena.

Agrarreformu isščkirot mums ir jaatsakas no wiseem schaureem partijas prinzipeeem un eestateem, bet jabuht walstiskeem zilweekeem, janostahjas uf walstiska redšeš stahwofla, lai semneeziba, kura isnefusi lihds šchim Latwijū uf šaweem plezeem, nodibinatās tī pamatiga, ka wina nebaiditās ne no kahdeem, ne ahrejeem, ne zitadeem eenaidneekeem un lai winā nebuhtu nekahdas starpibas starp atšewiščām ščkiram un kahrtam; lai wiš buhtu kā brahli uf kopeju darbu, jo semneeziba glahba Latwijū tagad un glahbs ari turpmat, ja Latwijai usbruks weens waj otrs eenaidneeks. (Semneeku šaweeniba applaudē).

Prezidents J. Ščakste: Wahrds peeder Buščewizam.

A. Buščewizs (sozialdemokrats): Šče Alberinga kungs loti plašči runaja par dsimtsihpaschumu un par to, kas naw dsimtsihpaschums, bet no wišas wina runas es nahzu pee šlehdseena, ka wišč nesin to, kas naw dsimtsihpaschums un šajauz dsimtsleetoščanu ar ilggadigu renti. Par to es šče negribu runat, jo tas nestahw uf deenas kahrtibas, bet peegreesišchos tam, ar šo wišč eesahka. Kad wišč eesahka ar taišnibas un weenlihdšibas prinzipu, es biju drusku pahrsseitšs, jo gaidiju ka wišč nu šahšs runat, ka agrakeem ihpaschneekeem ir jadod tās pasčas teesibas, kahdas jadod kuram katram Latwijas pilsonim, dodot semi pehž agrarā likuma nošazijumeem atteezigās normās. Bet mans pahrsseitšgums bija neweelā, kad Alberinga kungs šahka runat par to, zil puhrweetas mums ir semeš un apšinigi noklušēja ščkiroščanu pehž plawam, ganibam, aramām semem un nederigām semem; tad biju ščaidribā, ka, azimredšot, wajaga isreščkinat, ka mums paleef wehl seme pahri un Alberinga kungs tad ari isreščkinaja, ka 3 miljoni puhrweetas semeš atleekas un ar tām mehš waram iswest to weenlihdšibas prinzipu.

Papreekšču es gribu konstatet, ka derigās aramas semeš, kuru war tuhlin isleetto, bes tās semeš, par kuru Alberinga kungs teija, ka mums truhst lihdsleku to ismantot, ir masal nekā puse no tās normas par kuru runaja Alberinga kungs. Ja mehš atškaitišim nost tās semeš, kuras naw eestaititās semeš fondā, tad rezultats buhš tas, ka semeš nepaleef pahri reščkinot 30

puhrweetas aramsemes uš ņaimneezibu. Tas tomehr, kà es jau teizu, te ne-
friht tik dauds ņwarà. Dauds nopeetnafi buhtu tee prinzipi, uš kureem no-
stahjās Ulberinga kungs un kuru leetderibu mehgina peerahdit ar wiņadeem
argumenteem; tikai aismirsts aprehkinat, ziņ dahrgi ņho prinzipu dņihwē is-
weņhana ismaksās Latwijai un waj wina to ir ņpehjiiga nesti. No waldbibas
ņinu par to naw, tã tad atleef turetees pee teem dateem, kaņhi ir uņstahditi
no profefora Baloscha, un tee rahda, ka pee normalàm jaundibinatàm ņaim-
neezibam buhtu japeeleef lihds 8000 gadã. Wiņu ņho argumentu uņņkai-
ņhanu waretu ņapraņt, jo ir ņinams, ka muhsu ņtarpã pastahw leela domu
ņtarpiba kã prinzipã, tã pee praktiņas isweņhanas. Bet ja nahk pehz 3 meh-
neņchu darba, kad bija laiks ari otrai puņei radit ko noteiktu, un ņaka, ka
likumprojekta weeta tagad japeenem rezoluzija, t. i. nahk ar to preeņņli-
kumu, kuru darbibas ņahkumã lifàm preeņņchã komiņija un kuru toreis ņemneku ņa-
weeniba noraidija, tad jaņaka, ka preeņņliņuma tagadejee eefneedņeji ņhe
apņpreeņchanã leetu nopeetni nenem. Ja juhs tuhli nepahrejeet uš pantu
laņiņhanu, bet tai weeta leezeet preeņņchã peenemt rezoluziju, tad tas noņihmē,
ka juhs ņho likumu leezeet preeņņchã noraidit, waj labatã gadijumã nodot
atpakaņ komiņijai.

Ja tas noteef no waldoņchãņ partijas pehz 3 mehneņchu ilga darba,
tad i waldoņchã partija, i waldbiba agrarreformu nopeetni nedomã un tas,
tas te noteef, ir ņmilņchu ņaiņiņhana azis tautai. Par to brahlibu un drau-
dņibu, ko juhs dņeneet ar muishneezibu un peeņoleet tagad tautai, par to
jums tauta loti pateiņņees un war notikt, ka tãņ mahjas, ko juhs welzeet
tagad preeņņchã muishneezibas pilim, tauta panem lihdsi ar pilim. (Applausi).

Presidentis J. Tņchafste: Luhgtu redakzijas komiņijas preeņņstahwi.
Redakzijas komiņija ņneegs ņinojumu par amnestijas likuma redakziju.

Referents O. Waldmanis: Redigejot amnestijas likumu bija
deesgan maņ pahrlabojumu. Wiņi pahrlabojumi ir korekturas rakstura.
1. pantã pehz zipara „18“ jaleef punktis. Tãpat pehz „1918. gada“ jaleef
punktis. 3. pantã pehz wiņeem paragraņeem jaleef punktis. 12. pantã wahrds
„weņelibas“ japahrnes aij wahrdeem „ņmagu“. 22. pants ņahkas „20. pantã
minetãs eestahdes . . .“. „20“ ir ar zipareem un tã ka redakzijas komiņija
peeturas pee formulas, ka wiņi panti minami ar burteem, tad „20.“ pants
buhtu rakstams ar burteem. Tas patņ 23., 24. un 25. pantos. 26. pantu
redakzijas komiņija leef preeņņchã rediget ņekofhi: „ņhis akts stahjas ņpehtã
no wina iņņludinafchanas deenas.“ Wahrdu „publizefchanas“ mehņ ismetam.
Tee buhtu pahrlabojumi, kuri teef likti preeņņchã pee amnestijas akta.

Presidentis J. Tņchafste: Waj eebildumu naw? Peenemts.
Lihds ar to ņho ņehdi ņlehdsu. Nahkofchã Satwerņmes Sapulzes ņehde no-
tikņ trefchdeen, pulksten 5 pehz puņsdeenas.

(ņehdi ņlehdsi pulksten 7.28 min. wafarã).

I. ņeņijas 23. ņehde 1920. gada 25. augustā.

(Atklahta plkst. 5.35 pēž pusdeenas.)

Amnestijas komisijas wehleņana. — Agrarās reformas likums (turpinājas wispahrejas debates). — Waldibas atbilde uf jautajumu par obligatorisko nodewu atliņsibu emfopieem.

Prezidents J. Tņch akste: Satwerfmes Sapulzes ņehde atklahta. Deenas ņahrtibā turpināņees wispahrejas debates par agraro likumu. Ir peenahziņ Sapulzei apņweizeens no Ludņes, kursch ņtan:

„1920. gada 23. augustā ņapulzejuņchees Ludņes aprinka pagastu delegati mani luhdsja winu wahrdā jumņ, augstā ņapulze, isteikt muņņu atņinibu un pateizibu par tām puhlem, kuras juhs peelikufi pee muņņu walstis isbuhwes darba un nowehlam labas ņekmes turpmakam darbam.

Ludņes aprinka delegatu ņapulzes
preeņchņehdetajs: R. Laņs.“

Tad teef nodots likumprojekts „Noteikumi par kara ņtahwofli“ juridiskai komisijai. Gebildumu naw? Peenemts.

ņchodeen notiks ari amnestijas komisijas wehleņana. Waj ņapulze ir weenojuņees par kandidateem? Amnestijas komisijā teef proponeti tā kandidate: no darba partijas M. Antons, no latgaleeschu partijas Pabehrsņs, no ņemneeku ņaweenibas Rweeņis, no sozjaldemokratu partijas Klara Kalnin un Holzmanis un no minoritatem — Magnuņs. Waj buhtu ņahdi eebildumi pret to, ņa mehņ par ņcheem kandidateem nobalņojam wiņā wiņumā? Naw. Tad es luhdsu pazeltees tos, ņas buhtu pret ņcheem 6 kandidateem. Naw. Kaņ atturas no balņoņchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tā tad ņchee kandidate weenbalņigi eewehleti amnestijas komisijā.

Mehņ pahreeņim uf debatem par agrarlikumu. Wahrds peeder U. Behrsinam.

U. Behrsinņch (darba partija): Augstā ņapulze! Lihdsņchinejee runataji par muņņu ņemes ņatwerfmes likumu wiņi eesahla ar wehstures atņlatu. Uri es, aif zeenibas pret leelatām fraņzijam, lai nemaitatu ņaņanu, eedroschinos eesahkt ar to paschu.

Nefenā pagahtre, 1849., 1858. un 1861. gados, tifa isdoti likumi, kuri muņņu ņemē atbrihwoja ņemneeku no ņemes. Gandrihs tani pat laikā zilweku gara darbs padarija ir twaiku, ir elektribu par zilwezes kalpeem. Uri dauds ziti technikas panahkumi noweda zilwezi pee tam, ņa wareja braukt ari ņem uhdenņ un lidot gaisā ņā putns. Un ja tahdos technikas apstahklos mehņ ņtatamees apņahrt, waj ari nabadsiba, waj ari truhkums un badņ ir maņinajuņchees, waj roņchoschanas technikā panahktee leelee ņoli ir wairojuņchi to, ņas zilweka meefu un darba ņpehku uņtur; waj tee ņkaistee dņenuki, kuri zilwekā ir tam pasaulē nahfot, ir nostahditi tāhdā ņtahwofli, ņa winsch patņ

waretu wiſâ pilnibâ ſafneegi zilwezes ſpraufsto mehrki, tad eš eedroſchinōš domat. ka augſtâ ſapulze weenbalſigi uſ to ſaziš: „Nê, taš tâ naw!“.

Wiſi, beſ ſchaubam, atmineſeeš ari ſengreeku teiku par ſſinkſu, kura gulejufi uſ ſeptinwahrtu Tebu zela, un kura katram garamahjejam uſdewuſi miħllu; kaš uſminejiš, taš gahjiš tahlat, kaš ne, taš tiziš ſatreektš. Gluſchi tahda pat ſſinkſa gul ſozialâ jautajumâ katraš tautas wehſtured gaitâ. Pa-leekot pee wehſtured, mani lungi, juħš atmineſatees, ka Hellas atbildeja uſ ſcho miħllu ar mahħlu un ſloſoſiju, bet neprata atrifinat miħllu par naba-dſibu un wehrdſibu un gahja bojâ. Roma atbildeja ar eerotſcheem un ſilo-ſoſiju; muħſu juridiſti ir wehl ſchodeen lepni uſ Romas teefſibam; bet ari Roma negribeja iſſchirt ſozialo problemu un tãpat gahja bojâ. Leelineeki atbildeja uſ ſcho jautajumu ar teroru un komunu un leelakaiš wairumš no mumš ir pahrlėezinati, ka ari ſchee diwi liħdſekli problemu neatrifinâš un ari leelneeziſmam ir, peħz manãm perſonigãm domam, taš patš liſteniš, ſa-zenſchotees ar ſſinkſu.

Peħz leelâ paſauleš kara, tã eš jau ſaziju, ſchi ſozialâ ſſinkſa gul muħſu preeſſchâ un mumš jadod atbilde; ari muħſu dſimtenei ir jaiſſchir, „buht — waj nebuht“. Un, mani lungi, ja juħš klauiſatees muħſu jaunâš walſtš ſirdš puſtteenuš, lai taš nu buhtu miħtinoš waj muħſu komiſſiu ap-ſpreedêš, waj kalpu mahju duħmainâ plihteš iſtabinâ — juħš wiſur dſir-deſete weenu un to paſchu teekſmi: kaut jel ſchâ waj tã raſtu atbildi, waj norahdijumuš uſ atbildi, tã atrifinaſeeš ſchiš problems; kaħdâ weidâ mehš, ſchurp ſuhtitee, jautajumu ſpeħſim un gribeſim atrifinat. Man ſcheet, ka augſtai ſapulzei tika tad warêš liſtees, ka wina ſawu uſdewumu pildijufi, ka wina naw ſawas pilnwarâš welti walfajuſi, ja wina buħš atraduſi at-bildi uſ ſcho jautajumu.

Mehš nemaldſimees, ja teiſſim, ka ari tee nedaudſee, kuru ſchodeen Latwiâ pelna wairak, nekâ teem nepeezeeſchami wajadſigš preeſſch uſtura, ka ari wini atrodas ſem wiſpahrejâš nabadſibas eeſpaيدا. Uri wini behdajas par to, lai nepeetruħktu naudas; jo kad tãš truħkt, tad, lai pazeltos no teem, kaš ir pameſlâ, teef upurets wiħra lepnumš, ſewas godš un behrmu laime. Wiſš teef ſamalſtš.

Par to, ka tuwakâ nahkotnê, kad wiſa muħſu ruħpneeziſa ir gandriħſ ſagrauta, winaš gandriħſ nemaſ naw, kad wiſas muħſu weħrtibas ir iſſwai-ditas pa wiſu paſauli, muħſu garigee ſpeħti ir wairak waj maſat iſwirtuſchi, degenerejuſchees, par to, ka ſchâ tuwakâ nahkotnê muħſu weenigaiš kapitalš ir ſeme, augſtâ ſapulze ir wairakahrt iſſazijuſeeš, taš ir wairakahrt agrar-komiſſijâ dokumentetš un aſtiħtš. Wiſi ir weeniſprahtiš, ka liħdſchinejâ agrarâ eeħahrtu uſ preeſſchu newar palift. Uri tee, kaš wina buħwejuſchi, kaš nodibinajuſchi behdigi ſlaweno „Landesgeſellſchaft Rurland“, tee, kuru atbalſtiĵa behdigi ſlaweno Hindenburga koloniſazijas planu, ir iſgrah-wuſchi galweno pamatu ſchâi agrarteoriĵai.

Peħz ſchi wiſpahrejâ aſinumma, kuru mehš wiſi weenbalſigi eſam pee-nehmuſchi, zelaš ſtriħdi par to, tã tiſt pee pareiſlatâš atbildes uſ ſſinkſas jau-tajumu. Peħz gandriħſ 4 mehneſchu ilgeem ſtriħdeem agrarkomiſſijâ un aħrupš Satwerſmes Sapulzes, gan miħtinoš, gan paſchwaldibas eeſtahdêš ſinamâ meħrâ ir gandriħſ panahkta weenpraħtiba. Utleeſ tika iſchetras, waretu teiſt, tika triħš leetas, kurâš naw panahkta weenoſchanâš ſchâi augſtâ ſapulze. Tãš ir: priwatihpaſchumš waj dſimtleetofchana; muſſchu

zentri leelgruntneefkeem, waj gabali no muischam ahrpus semes fonda leel-gruntneefkeem un — par mafu, waj bes mafas. Par wiseem ziteem jautajumeem, kas ahrpus ſcheem trim, tā es ſaziju, mehš efam ſinamā mehrā tiktahlu nokluwufchi, ka weenoschanās buhtu eefpehjana. Bes ſchaubam, mehš wehl ſtrihdamees par normu, par muischu ehkam, meſcheem un ſinamām zitām leetam, bet wiſi ſchee ſtrihdi tomehr ſinamā mehrā ir ſihkafas dabas, ja drihkt tā iſſfazitees, naw tee ſtrihdi, kuroš funš apraktš.

Es eefahkſchu no ſtrihdeem par priwatihpaſchumu. Šhis inſtituts Latwijā paſtahw tepat jau 70 gadu. Lihdš tam latweetiš bij wehrgš, furam pehž paſihſtameem weenigeem drukateem Kurſemes ſtatuteem newareja buht nekahda ihpaſchuma, jo wiſch patš bij ihpaſchums.

Priwatu ihpaſchumu aiſſargataji, to teem ari loti zeenitaiš Ulberinga funš, ſazija, ka priwatihpaſchums uſ ſemi jaewed tadehl, ka mehš dſihwojam jau formeli meera ſtahwokli ar muhſu kaimineem, bet karſch wehl ploſotees wižaur muhſu tehwijas robeschās un neefot iſſlehgtš gadijums, ka muhſu dſimtenes ahrem wehl war pahri brahst kara wehtrās. Tahdā gadijumā buhtu nepezezeſchami, lai ſeme buhtu priwatihpaſchums, jo taš tad ſemturi nodroſchinatu; turpretim, wiſi ziti semes leetoſchanas weidi, tā rente, pušgraudš u. t. t. nekahdā ſinā to nenodroſchinot. Ulberinga funš neatminejās to 180 kwadratwerſtes leelo lauku ap Aluzi, kurſch bij priwatihpaſchums un furu priwatihpaſchuma inſtituts kara wehtrās no atnemſchanas neatſargaja. Ulberinga funš loti karſti polemijeja ar runataju no ſozialdemokrateem, kurſch kaut gan tā neiſſazijās, bet, domajamš, laikam tatſchu ir priwatihpaſchuma pretineeſš, bet neweenā wahrdā nepolemijeja ar muhſu pagaidu. waldibu, kura ſchoš priwatihpaſchuma noſazijumus naw eewehrojuſi; proteet, wina ir iſdewuſi likumu, kurſch wehl tagad paſtahw ſpehtā, ka naw brihw ſemi ne pahrdot, ne eekihlat bes waldibas ſinas. Man ir loti gruhti eedomatees, tā taš ſaſtan ar priwatihpaſchumu.

Muhſu waldiba ir gahjuſi wehl tahlat un wehl tagad naw atteiſuſees ari no ta, ka wina no priwatihpaſchneefkeem wina darba ſweedru augluš, kuruš tee uſ ſawas semes iſaudſejuſchi, peefpeedu kahrtā nem par zenu, kura nebuht neſaſtan ar tirguš zenu. Atkal man gruhti eedomatees, tā taš ſaſtanetu ar priwatu ihpaſchumu, ar Ulberinga funga teoriju. Warbuht domats, ka taš wiſlabat nodroſchina priwato ihpaſchumu.

Wehl tahlat muhſu waldiba praktiſe loti prahtiguš, loti eeteizamus panehmeenus, ka wina wiſas muischas, furu ihpaſchneeki waj nu aiſmuſuſchi waj zitadi aiſbraukuſchi, pahrnehmuſi walſts ſinā. Tad, kad wini nahf atpakal, apbrunojuſchees ar ſawām priwatihpaſchuma teeſibam, ar wiſām kompetenzem u. t. t. wina ne domat nedomā atdot ſchiš muischas, bet leef wehl ſpreeft paſchwaldibas eefahdem par tām un tura winaš ſawā ſinā. Rā taš ſaſtan ar priwatu ihpaſchumu? Ja mani partijas beedri neſehdetu kabinetā, tad es waretu domat, ka tur noteel kahda brihnumu metamorfoſa; es domatu, ka kabinetā ſehſch ſozialdemokrati.

Wehl tahlat. Es laſu muhſu waldibas agrarā likuma 10. pantā: „Semes pirſchana, pahrdošchana, dahwinaschana, eekihlaſchana un apdroſchinaschana, tā ari ſadalischana waj atſewiſchu semes weenibu ſaweenoſchana weenas perſonaš ihpaſchumā waj leetoſchanā bes ſemkopibas miniſtrijas atlaujas aiſleegta.“

Semkopibas miniſts paſkaidro, ka ſchiš 10. paragrafs wehrſtš pret

spekulāziju ar semi un tapeh; pee semeš pahrdošchanas no weenām rokām otrās japraša waldibaš atlauja. Es redžu, ka tee ir waldibaš panehmeeni, par kureem es šaziju, ka tee ir loti leetderigi. Muhsu waldiba deklareja šawā pirmā pantā, ka Latwijā paleef priwatihpaščuma teešibaš us semi. Nedomaju, ka waldiba ar šcho likumu grib ištehg tēšibaš us priwatihpaščumu. Tas man leet domat, ka te naw zihna par faut fahdu baidekli, te ir zihna par wahrdeem. Te ir šafarseschanas par leetam, kurām warbuht bija weeta pee wehleschanam mihtinoš, warbuht ari tagadejos mihtinoš, kuras šarihlo sozjaldemokrati; bet šchini augstā namā par to newajadsetu strihdetees.

Ulberinga kungs šawā plaščajā runā dewa motiwus. Winsch šazija, ka priwatihpaščums esot tadehl nepeezeesčams, ka Kreewijas peemehrs wiseem stahwot azu preesčā. Kur Kreewiju esot nowedusi semeš eefahrta, kas esot lihdsiga dšimtsleetoschanai waj dšimtsrenteschanai? Bes šchaubam, zilwekam, kursch ihpaščuma teorijās masat eedšilinajees, tā, peemiehram, man, traki atbaidošchi ir wahrds rente, jo es eedomajos, ka pee semeš isrenteschanas us laiku to katrā laikā atkal war atnemt. Ari muhsu agrarkomisišā tas tifa uswehriš, ka tad ar eerehdneem ween netišshot galā, ja semi isnomasshot us muhscha renti. Bet ja nu Ulberinga kungs praša, kur Kreewiju nowedusi winas agrarā eefahrta, tad jajautā, tapeh; Kreewijas ruhpnēziba ir tahdā pat eefahkuma stahwokli, tā agrarā eefahrta; tur taf naw ne dšimtsrentes, ne dšimtsihpaščuma. Kreewija naw tas peemehrs, kursch war kulturelā walsi tift nostahdits par paraugu.

Tahlat mehš redsam wselu rindu walsu, kurās jehdseens par ihpaščumu waj dšimtsleetoschanu nebuht nestahw us deenas fahrtibaš, kuras nebuht par šcheem jautajumeem nerunā, bet kurās tomehr zilweki ir sehj ir plauj un ir labi paehdušchi.

Ulberinga kungs šazija to pašču, to agrarkomisišās sehhdēs sewišchi uswehra loti zeenijamais Bruscha kungs, ka ja neesot dšimtsihpaščuma, tad newarot us ihpaščumu ustaisit peeclahjigu obligaziju. (Sahlē šmeekli, šauzeens: „Pareisi!“). Mani kungi, tas ir taisni tas, peh; ka es teežos; es to eeraudsitu par idealu agrarā fatwersmē, ja newareku ustaisit ne fahdu obligaziju. (Rihwe no weetas: „Tad deesgan šlikti!“). Un ka ari muhu waldiba ir šinamā mehrā pretstata pret Ulberinga un Bruscha kungeem, to rahda 10. pants, kur waldiba, tā tas winai peeclahjas — wina nedrihft pahrsteigtees, nedrihft buht karsta — mehgina ari obligazijas nolikt sem šchis atlaujas. Papreeschu ar atlauju un tad jau tahlat redsesim, kas notiks.

Veelgruntneeziba, pee kuras likwideschanas ar tagadejo semeš fatwersmes likumu mehš stahjamees, muhsu semē, naw noslehpums, wišwairaf fastahw wahzeescheem. Tas man atlauj un dob drosmi peewest šchini augstā šapulze masu zitatu no Steina-Hardenberga par agrarreformu: „Ein Bauer muß sein Haus und seinen Acker eben so wenig verpfänden können, wie ein Soldat sein Gewehr ins Pfandhaus tragen darf.“ Ja gribam runat par šcheem paradeem, tad tatschu obligaziju aistahwjeem wjadseja nahft ar paskaidrojumu, zil paradu ir taisits us semeš, kura eeskaitama semeš fondā. Te nu redsam, ka to neweens nesin, bet šajuhta ir tahda, ka winu škaitis ir biljonos. Statistika, kura dauds leetas šchobrihd noskaidro, ar šcho fundamentalo semeš fatwersmes jautajumu naw nostaidrojusees. Kad Kreewija eeweda agrarbankas, tad freewu statistikiš Fortunatows rakstija, ka tas

teefot ar waldibas nodomu darits, jo waldiba pati baidotees šhos paradus isdibinat un isfludinat. Uf muhsu semi, uf muhsu jauno walsiti tas neatteezas, bet muhsu statistiska pahrwalde tif ihfu laiku darbojas, ka newar pee ta tift. Uri awoti, no kureem schis sinas waretu smelt, naw peeetami.

Mana personiga pahrleeziba ir, ka Latwijas semkopim iktatru deenu, wafaru waj seemu, swehtdeenu waj darbdeenu no wina darba augleem janomaska wehl leelaka dala procentu, nekā muhsu masa walsis ismaska kara saudejumos wisam frontem pa kara pastahweschanas laiku. Tee, kas tagad aistahw scho obligaziju teesibu, lai atminas, zil gruhti mas- un siblsaimneekem bija jazihnas par semi, zil beeschi wini nesinaja, kur nemt grafi, ar to semes prozentes samaska, un zil beeschi apgabalteesa neisfludinaja, ka teef pahrdotas tahdas un tahdas mahjas. Es eedroschinatos apgalwot, ka ir sinama mehra naiwi domat, ka hipoteku paradus waretu eerobeschot ar meliorazijam, ehfu uslaboschanam un tamlihdigam leetam.

Praktiska dsihwe rahda weenmehr taisni ko preteju. Tamdeht ari mehš prasam, ka wiseem hipoteku paradeem japahreet no privatam rokam uf walsiti.

Tahlat es eedroschinajos prasit, lai tee, kas praktika schos priwatihpafschumu ir apgreesufchi waj grih nahkotne apgreest, apzirpt, lai teem buhtu wihrischtiba un duhscha sawu darbu ari ta fault, lai notiftu swaidischanas ar wahrdeem, aif kureem nestahw jehdseeni un naw buhtibas. Es un mani draugi esam pilnigi ar meeru scho semes isweidoschanu fault netif par priwatihpafschumu, bet esam ar meeru ar trefneem burteem rakstif preefscha „absolutu“ priwatihpafschumu, ja tika waldibas 10. paragrafs teef iswests ne tika ta fakultatiwa norma, bet ta negrosams lifums, un ka nepelnitas wehrtibas nahf par labu walsitij. Tad mehš esam meerā ar to, ka Latwija pastahw „absolutu“ priwatihpafschums uf semi; lihds tam laikam mums japaleef pee aprobeshota priwatihpafschuma uf to.

Tagad faka: ja, to nepelnito wehrtibu peeaugšana esot raiba buhschana, to neesot eespehjams noteikt; faka, ka to tika teem sozialdemokrateem wajagot, wini jau to mehginot iswest zaur pakaldurtinam, semes nazionalisefchanu un sozialisefchanu. Es apgalwoju, ka kabinetz, kurā, sehđ manas partijas beedri, naw sozialdemokratifis un ta tad schis pahrmetus ir neweeta. Tahlat man jafaka, ka schi siniba — un tahda par scho jautajumu pastahw — ir pilsoniska, ne sozialdemokratiska siniba. Nepelnito wehrtibu noteisfchana ir tif sibli prezifeta, ka tur strihdu nebuht naw. Mani fungi! Muhsu waldiba jau tagad sekmigi noteiz nepelnitas un pelnitas wehrtibas. Ja juhs gribeet pahrdot ihpafschumu waj namu, tad jums jagreeschas pee aprinka preefschneeka waj pilsehtas waldes un beigās jums faka: „Jums tif un tif daufs japeemaska, tapehz ka wehrtiba ir peeaugusi.“ Kur tad nu ir starpiba un kapehz strihdetees par to, kas jau prafse teef iswests?

Schis, bes schaubam, ir tahds jautajums, par kuru es ar leelako preeku augsta sapulze loti ilgi waretu runat, bet man schkeet, ka jautajuma nopeetniba prafa, lai mehš pehz eespehjas ihfi winu apluhfotu. Tapehz es atlauschos pahreet uf otro jautajumu — par muischu zentreem.

Tur nu skan, ka muischu zentrus neweens negribot leelgruntneekem atstah. Es ari weenmehr to esmu apgalwojis. Wairakas pilsoniskās partijas ir isdewuschas usfaukumu, kur tas teef apgalwots. Es esmu runajis ar weenu otru ministri un tee ari faka: „Kas par muischu zentreem?“ — tas

esot absoluti ifflehgtš. Bet, deemschehl, man ir eemesls scheem apgalwojumeem netizet un jo wairaf tapeh3, ka man preefšhâ ir agrarâs ſatwerfmes likum-projektš, kurfch no waldibas eefneegtš ſatwerfmes ſapulzei. Tur ir ſazitš:

„Ufjawinot eefaitiſchanai walſts ſemes ſondâ priwatâm perſonam peede-roſcho ſemi, bijuſhâ leelgruntneeka ihpaſchumâ atſtahjama lihds 300 Latwijâs puhweetu (100 hektaru) leela ſchiš ſemes data ar ehkam, pee kam, ja leel-gruntneekam peeder wairaf nekâ weena leelſaimneeziſiba, ſchiš noteikums iſpildams titaſ atteeziſibâ uſ weenu ſaimneeziſibu, peh3 ſemkopibas miniſtrijas norahdijuma.“

Ja atſtahjam ehkaš, tad mums, beſ ſchaubam, jarehkinâs ar zentru, jo uſ ſatra gabala zentrs rodâs ap to weetu, kur ſemkopis waj ſemes ihpaſch-neekš to patš ar ehkam radijis. Bet war ſazit, ka muiſchneekem peeder loti daudš maſu muiſchu, tâ ſaulto lopu muiſchu, un tur ari ir ehkaš. Mani fungi, taš jau ir ifflehgtš, jo taš jau buhš ſen iſdalitaš. Tâ tad paleef atkal weenigi muiſchu zentri un taš man dod teeſibu runat taiſni par muiſchu zentream. Râ nu motiwet ſcho? Wiſleelataiſ diſchgabalaš, kaš teef iſbrauktš ſchi jautajuma motiwefchanai, ir norahdijums uſ ahrſemem: kâ tad uſ mums ſtatifchoteeš? Wiſi teiſš: Leelineeki kaš leelineeki! un no de jure atſih-ſchanâš tad i ſapnot newarot. Warbuht, eš to neſinu; un tee, kaš to ap-galwo, ari neſin.

Muhfu walſts ihſâ wehſture rahda, ka ſcheem apgalwojumeem tizet ne-war; jo wini ne uſ to naw pamatoti. Mani fungi, juhš atminateeš beh-digâš aprila deenâš pagahjuſhâ gadâ: muhfu daudš zeetufê waldiba bija ſpeeſta palikt uſ „Saratowa“ lihds Jehſu kaujam. Tad tahlak, kad 13. no-wembrî pruſchu gwardu pulki uſbruka Leepajai, un tad muhfu kara wihi ſtaigaja plikâm galwam aplahrt un luhdja peh3 loſchmetejeem, tad tahdu ne-bija. Bet tiklihds muhfu karewji plikâm rokam pruſchuš ſakawa, tad wafarâ radâš loſchmeteji, kâ no gaiſa nokrita. Taš leef ſazit, ka mehš tikſim at-ſihtî atfaribâ newiſ no ta, kâ mehš weenam otram patikſim, kâ weenš otrš ſtatifeeš uſ muhfu degunu waj azim, bet atfaribâ no ta, ziſ ſtipra buhš muhfu griba (Applauſi).

Otrš diſchgabalaš ſchai zentra aiſſefgchanai ir Igaunijâš peemehrš. Man rokâš ir „Waldibas Wehſineſcha“ Nr. 191. Tur eš laſu:

„Ratrš ſin, ka ſchiš jautajums loti ſareſchgitš. Te beſ tautibas jautajuma jaiſſchkir wehl wiſgruhtakaiš ſaimneeziſkaiš jautajums, ſemes jautajums, jo Baltijâs leelgruntneeku leelakaiš wairums bij wahzeefchi.

Baltijâs wahzeefchu iſtureſchanâš wahzu okupazijas laiâ, kad wini ar leelu dedſibu ſtrahdaja pret Igaunijâš patſtahwibu, eeneſa ſaimneeziſkâ un tautibas jautajumos wehl loti ſpilgtu walſtiſpolitikaš noſrahu. Bet ſchahda iſtureſchanâš atweegloja Igaunijai atteeziſibu noſahrtofchanu, jo bija ſkaidri ſaprotams, ka teem, kuri tik naidigi iſturejâš pret igaunu walſtiſko patſtahwibu, igaunu walſti, wiſmaſ eefahlot, nedrihkt atkaut neſahdu eefpaidu politikâ.

Œhi politiſkâ linija padarija agrarreformu radikalu, jo darba partijas wadoni loti pahrlleeziſochi aiſrahdija ſatwerfmes ſapulze, ka agrarreformâ noteiſofchaš ir neween ſaimneeziſkaš, bet ari poli-tiſkaš pamatidejaš. Tâ ka wara ſaiſtita ar ſemes ihpaſchuma tee-ſibam, tad igauneem naidigâš wahzu muiſchneeziſibaš latifundiju ihpaſchneeki bija japadara par politiſki beſſpehziſgeem, likwidejot winu ſemes ihpaſchumus.“

Man sçheet, ka muischu zentru atstahšana, atfauzotees uf Igauniju, pehz nolastā zitata naw pamatota un naw eespehjama. Eš gribetu fazit, ka ari pee mums sçhis muischu zentru jautajums ir politisks jautajums. Mani fungi, es esmu pahrleezinats, ka juhs wišt ar sinamām raisem eseet lašijufchi pehdejo deeanu Amerikas un Franzijas notas, no furām mums pašcheem warbuht netizot nn ari negribot tizet, rehgojas pretim atdsimstosçhā „единая недѣлимая“. Ja Alberinga lungs fazija, ka seme paliks semneekem tikai tad, ja buhs koroboreta, tad es gribu fazit, ka muischa paliks muischneekam, ja wiņsch buhs tās zentrā. (Applausi). Bet peenemsim, fungi, ka sçhi „leelā nedalamā“ neatdsims; tomehr ari no zitureenes — flatisimees uf Warsçawu, uf Danzigu — mums deesgan eemeçla baiditees, ka muhs war peemeçlet kara wehrās, war naçht wişadi pahrbudijumi pahr muhsu semi. Ko juhs domajeet, taçds politisks eespaids buhs tad sçheem zentreem? Waj zitads, nekā lihds sçhim? Man patlaban neeekriht prahtā neweens zits, kā tas patš wezais wulgarais sakams wahrds: „Suns şpalwu met, bet tikumu nemet.“

Alberinga lungs tureja par eespehjamu fazit, ka sçhi zentra atnemšana buhsçot weenkahrçi laupišçana. Eš loti ruhpiçi meçleju „Brihwā Semē“, lihds tur atradu sçho isteizeenu:

„Ja mehş gribam eet kulturās zelu, tad mums jastatas uf leelajām tautam, bet naw jaet laupišçanas politika semes jautajumā.“

Man, mani fungi, ir ellisçkigs respets pret agronomeem. (Jautriba sahlē). Tas ir nodarboşçanās weids, fur no mehşleem rada maiši. (Smeekli). Bet man jaatšihst, ka teesifos jautajumos wiini ir pawişam şawadneeki. Atneemt muischneekam wişu muischu — ta naw laupišçana, bet atneemt sçhis 300 puhrweetas — ta ir laupišçana: atneemt Osten-Sakenam Dundagā 63.000 defetinas — tas nekās, ja tikai zentrš paleek. Işnahl tā, ka leelos şaglus, leelos laupitajus laisç walā, bet masos patar. (Smeekli sahlē)

Tahtak Alberinga lungs fazija, ka zentrš jeb tās 300 puhrweetas jadod leetderibas dehl. Mani fungi! Agrarā literaturā ir tikpat dauds peerahdijumu par to, ka massaimneeçibas ir leetderigas, zif dauds peerahdijumu, ka leelçaimneeçibas ir derigas. Absoluti işçkirts sçhis jautajums naw un mau gruhti eedomatees, ka tas ari tiks işçkirts. (Şauzeeni pa labi: „Wajaga ştudet agronomiju! Wajaga wehl ştudet!“). Mehş par to wareşim paru-nat. Eš tā ka tā no apgabala preeçşneeka amata drihs atkahrşçoš, tad es wareşçu littees uf ştudeşçanu. (Jautriba sahlē). Bet ja mehş runajam, ka leetderibas dehl sçhee zentri atstahjami muischneekem, tad es gribu jautat, zif tahtu mehş tiksim leetderibā semi şadalot? Tatşçu semi şadalot atse-wişçkās puhrweetas, atsewişçkos gabalos, işnahks wiłkt strihpas ap sçho weetu, waj tas buhs zentrš dişçā muişçā, loymuişçā, waj fur zitur; atliks gabali, strihpas, streijgabali. Man gruhti eedomatees, ka tas ir leetderigi. Wehl tahtak: kā war zentra işdalisçšanu işdarit tur, fur leelçungs patlaban naw mahjā. Tur tatşçu mehş newareşim nefa darit, jo mehş neşinam, fur wiņsch grib işmeçletees zentru, jo wiņam teesiba to darit. Waj tapehz pati reforma buhtu jaatleek? Waj tas buhtu leetderigi? (Trofniş sahlē. Şauzeens pa kreisi: „Brauż jau mahjā!“).

Pehdejais aistrahdijums bij, ka gabals semes jaatstahjot taişnibas dehl. Sçho taişnibu, mani fungi, man atkal loti gruhti eedomatees. Eš eedomajos, ka leelgruntneekš ir taçds patš Latwijas pilşonis, kā kurşç katrs zits. Tadehl wiņam teesiba uf semi taçda pati, kā furam katram Veteram waj

Krišcham, sem tahdeem pašcheem noteifumeem ari Eberhardam, Haraldam u. z. — nekahdà sinà zitadi; nekahdi isnehmumi newar tift peelaisti. (Sauzeens: „Pareisi!“)

Diwi schi augstà nama runataji apgalwoja, ka lauzineeki pašchi esot par to, ka muischneefceem katrà sinà wajagot atstahť sawu stuhriti, sawu faktinu semes. No kureenes wini smehluschi schis sinas, es nesinu. Alberinga lungs apleezinaja, ka winsch esot ilgi dsihwojis us laukeem un winsch to labi sinot. Waru aishrahđit, ka ari es esmu us laukeem dsihwojis. Man preekschà ir dati, kuras es neesmu wis eeguwis sozialdemokratu mihtinos (J. Zelms no weetas: „Sozialdemokrati ir jums tikai par šamaitaschanu!“) — esmu ar jums, Zelma lungs, weenàs domàs, ka sozialdemokrati ir par šamaitaschanu —, tee eegubti no schis augstàs šapulzes loti zeenijamà lozefka, Latgales kristigo semneeku šaweenibas beedra, 1920. gada 16. julijà, Reseknes aprinka padomè. Bet par zentru tur neweenas silbes naw. Tur tikai prasita, lai muischu semes atstahť waldibas rihzibà un lai tiftu sperti wisi foli, ka nauda netiftu muischneefceem dota. Šche diwi zeenijamee runataji turpretim šazija, ka naudu wajagot isdot un ka laufšaimneeki to pabalstisshot. Dokumentis runà tam pretim.

Upsstatot trescho, pehdejo strihdigo jautajumu — maksas sinà, man schkeet, ka runajot par walsts fonda radischanu buhtu pateesi neweetà isšchirt scho jautajumu. War jau isšchirt tuhlt, kà to darija waldiba šawa Šatwerskes Šapulzes agrarà lifumprojektà. Wina ar to šazehla waldiba newajadšigus strihdus. Augstà šapulze, domajams, pehz garajam debatem, kahdas bija agrar-komisija, to nedaris. Zerams, ka wina kerses pee pašcha likuma. Man schkeet, ka leetderibas dehl, mahjas meera dehl un tamdehl, lai mehš šchai jautajumà tiftu us preekschu, jaatleek neišschirts jautajums, waj maksam, waj ne. Es esmu personigi par to, ka glusch bi maksas mehš semi dabut newaram. (Kliwwe no weetas: „Are nu!“ Šahlè stipri smeekli, trofniš). Atkahrtojas, mani fungi atkal wezais šakamwahrdš: „No zeenigà lihds smeekligam tikai weens šolis“. Loti zeenitais Kliwweš lungs leetoja isšauzeenu, kursch tikai smeeklus šazehla. Bet ja buhs jarunà par hipoteku paradu šakafu, tad runasim par to, lihds tiks sinams, zif to paradu ir. Neweens to nesin un Kliwweš lungs, kursch atrodas semneeku šaweenibà, pašht šakamwahrdu, ka „šiwenu maisà nepehrš“, jo ir tatschu jasin, zif war maksat. Tamdehl weenkahršchas leetderibas dehl ween, lai muhsu darbam buhtu šekmes, lai mehš semei waretu dot agraro šatwersmi, lai rahditu, ka muhsu darbs nepaeet weenos strihdos un debatēs, schis jautajums war tift atliktš.

Šahla Alberinga lungs augstai šapulzei nolasija daschas teses. Šekam winsch to bij darijis, jau juridiskàs komisijas preekschsehđetajs, Šihmana lungs, aishrahđija, ka šchim likumam ir tahdas un tahdas nepilnibas, truhkumi un šchaubijas, waj to waretu augstai šapulzei zelt preekschà zaurškatishanai. No Šihmana funga, kursch kà juridiskàs komisijas preekschsehđetajs jau diwas reises ar scho projektu nodarbojees un naw atradis par wajadšigu us šchim šchaubam aishrahđit, tas bija loti šawadi. Birnio reisi, ja schis šchaubas agrarkomisija buhtu atrastas par dibinatam, tas buhtu noweduschas pee ta, lai agrarkomisija, likumu zaurškatot, nenokawetos. Bet ja ari Šihmana fungam nebija eespehjams, tad Alberinga fungam kà preekschsehđetajam bij eespehjams teses zelt agrarkomisijai preekschà: tad winam nebuhtu bijis wajadšigs nahť ar scho preekschlikumu pilnà šapulze. Kas peedalijees

agrarkomisijas fehdēs, tas šin, ka Ulberinga kungs ir nahzis ar winām preefšā, bet winsch un wina frazijas beedri ir palikuschi masakumā. Bet peenemšim, ka agrarkomisijas fastahws ir bijis neisdegis, tā tas tika aistrahdits, un ka tamdehl nebij eespehjams tikt us preefšchu.

Bahreesim pee fahrtibas rulla. Man, par noschehlofchanu, naw pee rofas spehka efoschais fahrtibas rullis, bet zilweki, kas winu pasihst, apgalwo, ka winsch efot weenlihdsigs ar augstās sapulzes lozekleem isdalito projektu.

74. pantā lasam:

„Naweenu likumprojektu waj aefosinajumu newar apspreest Satwerfmes Sapulzes pilnā sehdē, pirms tas naw zaurluhtots atteezīgā komisijā.“

Sahlaf, peenemot Ulberinga kunga teses, nahktu spehka 77. pants un tur fazits:

„Apspreechot Satwerfmes Sapulzes pilnā sehdē likumprojektu, wispirms jaatlhbi wispahrejās debates par projekta prinzipeeem (pirmais lasijums). Pehz wispahreju debatu isbeigschanas lemj par pahreeschānu us projekta lasischānu pa panteem. Ja schahda pahreja atraidita, tad lihds ar to wijs projekts eefkatams par atraiditu.“

Tā tad iseja tikai weena: peenemt Ulberinga kunga teses nosihmē agrarā likuma projekta sahumu, kursch pehz tschetreem mehnescheem nahzis plenarā sehdē, atraidit, sahkt atkal dseesmu no gala, sehdet atkal tschetrus mehneschus; bet tad, kad likumprojekts buhs pahrstrahdats, kas tad war fazit, ka no sozialdemokrateem, kuri us wisfadem nīkeem spehjigi, nenahks tahds pats preefchlikums un tad sehdesim atkal tschetrus mehneschus.

Es gribetu jautat, waj rasees schini augstā sapulzē frazijas, kurām buhs drofmes agrarlikumu atstumt us nesināmu laiku? Waj rasees drofme to darit? Rudens nahk un ja winsch tagad newar tikt noskaidrots, tad tas netiks isdarits lihds nahkamam gadam.

Es domaju, ka Ulberinga kungs sawas teses buhs lizis preefšā aif pahrpratuma, un esmu pahrlēezinats, ka winsch wisus sawus pahrlabojumus un aistrahdijumus esneegs tad, kad scho likumprojektu lasis pa panteem. Es un mani draugi balsosim par agrarās komisijas projektu, eenesot winā atteezīgus pahrlabojumus, kur tee buhs wajadsigi un balsosim pret Ulberinga kunga tesem. (Darba partija applaudē).

Prezidents J. Scharste: Wahrds peeder Dr. Schiemanim.

P. Schiemānis (wahzu demokratu partija, runā wahziski): Augstais nams! Nesen atpafal sozialdemokratu partijas organs, fewischki aistrahdidams us preefšā stahwoscho agrarreformu, usstahdija prasibu, ka minoritatu tautibu preefchstahwji nedrihstetu tihri latwistās leetās lihdsi runat. Ka sozialdemokratu partija ar to apsinigi nowehrfchas no demokratistās pasaulēs usfateem, par to mehš wairš nebrihnamees. Schi sinā mums jau ir peedsihwojumi. Bet gan mums ir japrotēstē, ka agrarjautajumu grib usfkatit par spezifiski nazonālu, par tahdu, kas atteezas tikai us latweescheem. Wispirms mehš greescham wehribu us to, ka semeš dalischanas jautajumā naw eeintereseta netahdā sinā latweeschu tautiba ween. Mani kungi! Ari wahzeescheem, ebrejeem un freeweem ir sawi bessenneeki, kuru prasibas tāpat ir jaapmeerina, un Latgalē, kur eewehrojama dala laufstrahdneeku ir freewi, ari ar winu prasibam wajadsēs loti nopectni rehskinatees. Tomehr schi naw galwenā kluhda „Sozialdemokrata“ redakzijā. Sihntigakais preefsch wisa ta weida, preefsch ta weedofka, no kura sozialdemokratu partija apstata agrarjautajumu, ir tas, ka wina tani neredš neko zitu, tā wecnās eedsihwo-

taju dalas personigu materialu prašibu apmeerinašanu. Mani fungi, semes mahmula naw tikai prihwatas eedsihwošchanas fahres objektis ween, wina naw tikai laupijums ween, furu war weenam atnemt un otram atdot, lai to ušturetū, bet seme ir muhsu wisu ušturetaja, ir walstis kapitalis, no kura mums wajaga dšihwot; ne tikai teem ween, fas us winaš dšihwo, bet ari mums, pilsehtu un meestu eedsiwotajeem, fas ispilda zitus darba pilsonibas peenahlumus. Ka taisni sozialdemokratu partija, kura zitadi tik noteikti uštahjas ta pilsehtas darba lauschu aistahwe, to wareja aismirst, ta ir raksturiga politiskas nesfaidribas pasihme. Samdehl agrarjautajumu newar isschkirt, peegreeschot wehrtibu weenigi bessemneeku interesem; sše jasaweeno winu eedsihwojatu kopigās interesēs. Mums jadomā par muhsu walstis nahkotni: muhsu walstij, kura atrodas pee Baltijas juhras, stahw preefšhā pafaulwehsturiškis usdewums, no kura atrisinašchanas atkarasees, waj mehš un muhsu walstiskā patstahwiba buhsim dšihwes spehjigi, waj ne. Tadehl minoritates praša, lai pee agrarjautajuma apspreešchanas neatstahtu bes eewehribas to faktū, ka zaur semes atraušchanu winu lihdstauteescheem teef nodarita smaga pahrestiba, un tapehž newar eewehrot weenigi tikai nahfoschos semes apstrahdatajus un winu ehrtibas. Tas buhtu weenpusigi. Mums janostahjas us augstaka, wispahreja labuma un walstisko intereschu weedofla. No schi augstakā weedofla skatotees un eewehrojot wispahribas labumu, mehš esam nahkuschī pee pahrleezibas, ka ir nepeezeeschami apgahdat ar semi wifus pehž tās alkstoschos un newajaga wairs kawetees. Mehš esam nahkuschī pee pahrleezibas, ka ir jaseedo ari priwatihpaschumi. Jo tikai tad, tad plaščafas tautas mafas atal greeschas pee dsimtenes pawarda, zeeschaki faitas pee semes un usaudsina šawu jauno paaudsi produktiwam darbam, tikai tad war zeret us wispahreju usplaušchanu, us wisu eedsihwotaju walstiskā gara padšilinašchanos un praktisku darbibu. Tahds solis, tahda noteikta eejauschanas muhsu semes šaimneeziskā dšihwē war tikai tad buht felmiga, ja mehš pastahwigi zenschamees pehž ta, lai muhsu laufšaimneezibas raschofšana wifumā neslihdetu atpatal. Ir weegli šaprotams, ka wispahrigi pahreja us jaunū raschofchanas weidu atnes few lihdsi šinamu šaimneezibas regrešu, ar furu gribot negribot jaapmeerinaš. Bet taisni tadehl muhsu peenahkums ir ruhpetees par to, lai schi regreš buhtu pehž eespehjas masš, lai winsch nepeenemtu ilgstoschas formas un nenowestu pee šaimneeziska šabrutuma, furu wairs nebuhtu eespehjamš islabot. Tadehl mehš stahwam us ta weedofla, ka preefšh efektiwās malsšaimneezibas radišchanas ir janem wifū leelgruntneezibas ihpaschumi, bet ka pahrejai no weena šaimneezibas weida us otru janoteef tahdā zelā, ka netiktū kawets produktiwš darbš. Mehš domajam, ka semes fondš jarada registreschanas weidā, usleekot leelgruntneekem par peenahkumu dot wajadšigo semi un apweenoteem bessemneekem peenahkumu — semi teeshi produktiwi apstrahdat. Šaisni te buhtu isdewiba dot šabeedriškai inziatiwei pilnu brihwibu žif eespehjamš plaščos apmehros. Bet eefneegtaiš projekts to neeewehro un tai weetā paredš wifa walstis semes fonda tuhliteju pahreeschānu walstis ihpaschumā. Tā ka tikai neleela dala no schi semes fonda war pirmos gados no jaunajeem ihpaschneekem tift apstrahdata, tad juhs redseet few preefšh muhsu apstrahdatajamaš semes leelakās dalas walstis apšaimneekofšanā starpsjadiju, kuras nespehhibu produktiwā darbā mehš no lihdschinejeem eksperimenteem deesgan pasihstam. Seme, kura ir walstis pilnwarneeka rolās, waj nu tas buhtu preefšh schahda mehrka eezelisk pahrwaldneekš, waj ari lihdschinejais ihpaschneekš, pateesi newar tift

produktivi apſtrahdata. Meliorazijaſ tiſpat fã nemaſ naw eeſpehjamã un muhſu lauffaimneeſibãſ darba ſpehju miſſigſ regreſſ, tãpat fã taſ jau ir peerahdijeſ Jgaunijã, ir pilnigi nenowehrſchamſ. Un tã fã ſchis regreſſ nemaſ naw wajadſigſ, jo beſſemneeku praſibãſ ir tiſkai pamafam eeſpehjamſ apmeerinat, tad mehſ, minoritates, ſtatoteeſ no walſtſ intereſchu weedofla, noteikti uſſtahjameeſ pret walſtſ apfaimneekoſchanãſ ſtarpſtadiju. Uri wal-dibãſ projektſ un ſemneeku ſaweenibãſ teſeſ turaſ pee ſchis ſtarpſtadijãſ. Mehſ par to iſſafam ſawu noſchehloſchanu. Semneeku ſaweeniba eeteiz tai weetã paturet dalu no muſſchãſ. Taſ jau patſ par ſewi runã preti muhſu prinzipam, fa ſemeſ dalifſchãnai jabuht nealkarigai no lihdfſchinejo ihpaſch-neeku priwatinterefem. Mehſ nezeltu nekahdaſ eerunaſ ari pret pilnigu atſawinaſchanu, ja tiſkai ta ari weſtu pee teeſcham produktiwaſ iſmantofchanãſ. Bet tã fã ſchi nama majoritate jau ir noſtahjuſeeſ uſ ſtarpſtadijãſ weedofla, tad mehſ muſſchãſ atlikumu uſtureſchanã redſam wiſmaſ garantiju, fa kaut ari tiſkai maſa data no lihdfſ ſchim apſtrahdataſ ſemeſ tiſſ ari uſ preeſſchu produktivi un leetderigi apſtrahdata.

Jumſ tiſkai jawehrſch uſmaniba uſ to, fa nebuht naw nepeezeefchamſ, uſſtahdit ſchabloniſti preeſſch wiſãm ſemeſ dalam weenadu normu. Saim-neeziſko dſihwi newar eeſlehgt wiſpahrejaſ ihpaſchumu normaſ ſchaurajãſ waſchãſ. Mumſ leekãſ ſche nepeezeefchami wajadſiga atſewiſſchu gadijumu indiwiduela eewehroſchana.

Otrſ jautajumſ, kurſch kãtrã ſinã jaiſſſchir no walſtiſka un ne no per-ſoniga weedofla, ir jaunradamo ſaimneeſibu ihpaſchuma weidſ. Mehſ newaram peeweenoteeſ preeſſchlikumam atſtaht ſche tiſkai leetofchanãſ teeſibãſ. Taſ nenofiſhẽ, fa mehſ prinzipieli noſlehgtõſ pret katru domu par ſemeſ reformu. Bet mehſ domajam, fa ta nedrihſt tiſt ſaiſtita ar preeſſchã likto agrarlicumu. Newar peelaifſ, fa jaunoſ ſemeſ ihpaſchneekuſ tuhlin no ſah-ſuma noſtahda fã otrãſ ſchãiraſ ſaimneekuſ blatuſ lihdfſchinejeem ihpaſch-neekeem. Ihpaſchuma weidam wajaga buht weenadam preeſſch wiſeem pat-ſtahwigeem lauffaimneekeem walſti. Un talab mehſ ſtahwam par to, lai ari tagad dalamã ſeme tiſtu dota par dſimtiſihpaſchumu. Bet ja mehſ gribam radit ihpaſchumu, tad mumſ wajaga buht deeſgan konſekwenteem, lai reiſẽ ar to neſatrizinatu priwatihpaſchuma ſajehgu paſchoſ wina pamatoſ. Un taſ notiftu, ja lihdfſchinejeem ſemeſ ihpaſchneekeem atnemtu ſemi beſ jebkãhdaſ atlihdfſibãſ.

Bet notiftu wehl kaſ wairã. Par to jarunã. jo ta ir doma, kura ſchoſ laiſoſ teek apſwehrtã ari no nopeetneem laudim, proti, fa waretu ihpaſchumu galigi atzelt. Ja juhſ, ſozialdemokratu fungi, liktu ſwaru uſ ſinamu ſahrtibu politiſkã domãſchanã, tad juhſ ſcho wiſpahrejo formulu buhtu atraduſchi. Ja juhſ atſtahjeet ihpaſchumu un gribet tiſkai preeſſch neleelaſ lauſchu ſchãiraſ darit iſnehmumu, tad juhſ nahzeet pretrunã ar ſawu ſozia-liſmu un aiſſkareet demokratiſkoſ prinzipuſ winu huhtibaſ kodolã. Naw wiſã paſaulẽ prãhtiga pamata preeſſch ta, fa no diwãm muſſcham weenu war weentãhrſchi atnem, kamehr otra ir liſumigi aiſſargata. Naw pamata preeſſch tam, fa laiſkãis kapitaliſtiſ, kurſch ſawu mantoto naudu eeliziſ hipotekã waj mahjã, war meerigi un beſruhpiigi ari uſ preeſſchu dſihwot no ſawãm pro-ſentem, kamehr taſ kaſ, uſ ſawa paſcha ſemeſ ar paſcha darbu bij maiſi pelnijiſ, tagad teek beſ jebkãhdeem lihdfſfleem padſihtſ no dſimtaſ ſehtãſ. Tahda eejauſſchãnaſ liſumibãſ apſinã gatawo wiſſhareſchgitãſ ſekãſ. muhſu

faimneeziškai dsihwei. Wina satrizina us wissmagako muhsu stahwofli atteezibâ pret ahrsemem, kuru ustizibai mehš efam padoti.

Breti wisâm schahdâm eerunam tihri no walstifkâs labflahjibas weedofla zelamâm eerunam juhs, sozialdemokratu fungi, atfauzatees us tautas gribas fwehtumu, kuru juhs esot aizinati ispildit. Mani fungi, tautas gribu isprast un pareisi istullot ir gruhts un atbildigs usdewums, kuru war ispildit tikai ar absolutu godigumu un nopeetnu darbu. Kad atfewischkas partijas runâ par tautas gribu, tad pa leetakai dalai te eet runa par pawisam daschadâm leetam. Schi tautas griba naw nefas zits, kâ atbalsš no ta, kâ juhs paschi meščâ fleadseet. Juhs, sozialdemokratu fungi, arween no jauna fauzeet tautâ: Isnihzinat, atreebiba, eenaidš! Behz tam juhs nahzeet un fa:et ar gandarijumu: tauta grib isnihzinat, eenihst un atreebtees. Bet ismehgineet tatschu reis ko zitu un fauzeet tautâ: Usbuhwet, apweenotees, strahdat! — un tizeet man, ja ween juhs nopeetni un deesgan flati faulfeet, tad ari atskandš: Usbuhwet, apweenotees, strahdat! Un tikai eefsch ta buhtu glahbinsch preefsch mums wiseem, preefsch muhsu dsimtenes.

Buschewiza funks mums sludina jaunu losungu, tas škan: „Kas mums neteef dots ar labu, to mehš panemam ar waru.“ Mani fungi, ja juhs ari turpmaš kâ faulfeet, tad buhs netikai atbalsš, bet war nahst wehtra, kura pirmâ linijâ nolausiš taisni juhs. Tad juhs wairs nerunafeet par taisnibas gribu, bet stahwefeet kâ Getes hurwu mahzellis un faulfeet: „See gari, kuruš es atajinaju, no manis wairs neatstahjas.“ Un tadehl, mani fungi, usfkateet tautas gribu par kautko nopeetnaku, nekâ tikai par lihdsekli preefsch popularitates un partiju propagandas. Apdomajeet papreefch paschi, ko walsts labflahjiba praša un tad runajeet tautai: usbuhwet, apweenotees, strahdat! Wina jumš paklausiš.

Presidentis J. Š f a k t e: Wahrds peeder Zeelenam.

J. Z e e l e n š (sozialdemokrats): Augsti godatâ šapulze! Mehš dsirdejâm no eepreefšcheem runatajeem, no daschadâm pufem, kâ tifa apgaismots tas jautajums, kursch pateescham tagad ir tas wisswarigatais Latwijas walsts ihšajâ attihstibâ, un kursch ari paliks par šwarigako turpmakâ attihstibâ. Kad mehš klausijamees, kâ agrarâs komisijas referents šinoja par agrarâs komisijas darbibu, tad dsirdejâm dsikas ruhpes par Latwijas tautas nahkotni, dsirdejâm tur ari plaschuš pahrskatus un aprehkinuš par to, kâ Latwijas walstij atrišinams agrarais jautajums, un dsirdejâm tur materialuš un škaitluš, kuri tifa peemeesti. Šlehdseens, ko taisija agrarâs komisijas referents, bija: lai wišâ pilnibâ un wišâ plaschumâ us ilgstošchu laiku atrišinatu agraro jautajumu Latwijâ, tad tâš semeš, kuras tagad ir leetojamas un isdalamas agrarâ jautajuma atrišinaschanai, nebuht naw pahraf dauds un newisai tablâ nahlotnê, kâ to agrarâs komisijas referents teiza, warbuht, pehz 10 gadeem, buhs jakeras pee pahrejo semju pahrwehřšanas semeš fondâ, waj winu peedalifšanas bessemneeziškai. Tâš bija weenas pamatdomas. Mehš dsirdejâm tad runataju no partijas, kura ari fauzas par semneeku partiju, kursch runaja gandrihs wefelu stundu un šawu runu bija usbuhwejis newis us ruhpeem par to, waj peetikš semeš agrarjautajuma atrišinaschanai un bessemneeku apgahdaschanai ar semi, bet kursch wišu šawu runu bij usbuhwejis us škaitleem un aprehkineem, lai taisitu beigu flehdseenu, ka mums palceel wairaf semeš pahri, nekâ tâš 300 puhweetas, kuras grib atstah muischnekeem. Zeenijamee fungi, wišâ semneeku šaweenibas preefschstahwja runa no šahkuma

lihds beigam bija weenigi tā motiwažija, lai peerahditu to, ka muišchneezibai newajaga atšawinat wišu semi, ka mums ir semes wairak nekā wajadšigs!

Es te tuwak negribu apstahtees pee šchi šaimneezistā jautajuma, waj mums Latwijā pateescham ir wairak semes, nekā tas preešč agrarjautajuma atrišinaschanas ir wajadšigs — to jau apgaifmoja tā referents, tā muhsu fratžijas runatajs Būschewizs, bet es gribu apstahtees pee ta, pee ka neapstahjās ne referents, ne Būschewizs un tas buhiu — semes jautajuma atrišinaschana Latgalē. Mehš sinam, ka Latgalē tagad pastahw semes šada-lišchana šchnorēs un semes zaurmehra leelums, kas peekriht katram semnee-kam, ir ahrfahrtigi sems: 4 lihds 5 defetinas. Lai raditu dsihwes špehjigas un šaimneezisti moderni nostahditaš šaimneezibas, jaatsihst, ka Latgalei stahw preeščā isdalischanās us weensehtu šaimneezibam un, ja mehš tur gribesim radit dsihwes špehjigas weensehtu šaimneezibas, tad mums buhs jaatsihst, ka ar semes fondu, kas Latgalē pašā tiftu radits ar wišu muišchneezibas semju atšawinašamu, nekahdā finā nepeetiks. Ja mehš gribesim dot katram Latgales semneekam 30 lihds 40 puhrweetas preešč weensehtu šaimneezibas, tad no Latgales buhs daudseem jaišzelo. Pazetas jautajums, kur lagaleeschi turpmā izželos: waj par mešcha strahdneeeem, waj par weenkahrscheem darba strahdneeeem Peterburgas ostā, waj par weenkahrscheem algadscheem pee latweešchu turigakeem šaimneeeem. Waj mehš agraro reformu gribam atteezinat taišnigi us wišām Latwijas dalam, par to Latwijas semneezibas preeščstahwis nesinaja runat ne wahrda; wišč sinaja runat par brahlibu un weenlihdsibu tikai tad, kad bij jarunā par muišchu zentru aiststahwešchanu.

Es domaju, ka ja mehšno šaimneezistā weedofka apluhfojam semes jautajumu un apšweram, kas wajadšigs wišām semes dalam, tad mums stahw preeščā wehl grandiosata reforma. Ja mehš negribam, ka data latgaleešchu izželo ahrpus Latwijas, tad wini buhs jakolonisē Kurfemē un Widsemē, kur semes buhs wairak nekā Latgalē. Ja mehš reformu apškatam wišā plaschumā, tad ar 6 miljoni puhrweetam, kuras peeweda Ulberinga kungs, eesfaitidams tajās wišu nederigo truhmu un purwu semi, mums leekas, ka ar to us ilgaku lauku nepeetiks, ko it pareisi aprahdija ari agrarkomisišjas referents.

Uri Behrsina kungs no darba partijas pareisi norahdija, ka pee agrarjautajuma atrišinaschanas, pee likumprojekta I. dalas šwarigakee punkti, par tureem walda domu starpibas, ir trihs: semes isdalischana priwatihpašchumā waj dsimtsleetoschanā, muišchu zentru atšawinašchana un atlihdsibas jautajums. Man gribetos teikt, ka šchai likumprojekta pirmā dalā jautajums par dsimtsleetoschanu waj priwatihpašchumu nestahw, to mehš waram aistst tikai garam ejoi, bet wišā plaschumā mehš warešim to apstatit tad, kad mums nahks apšpreešchanā tahlakās likumprojekta dalas. Galweenee punkti, kuros walda domu starpibas, ir muišchu zentri un besmaksas atšawinašchana. Muhsu fratžijas runatajs Būschewizs jau plaschi norahdija, ka šchee 300 puhrweetu zentri, ja tiftu atstahiti, turpmakā Latwijas politiskā attihstibā war eenemt šwarigu stahwofli. Latwija tagadl dibinajas tahdōs apstahkōs, ka winas nahlotne nebuht naw pilnigi drošcha pret warbuhtibam no daschadām ahrejām waram. Mehš sinam, ka Latwija dsima pateizotees Kreewijas un Wahžijas rewoluzijam un pateizotees Latwijas tautas gribai, dibinajās wišpahrigi us rewoluzijas uswaru par monarchiju un muišchneezibu. Mehš sinam, ka Prusijā ta šaimneezistā wara, kura bija agrakā rešchima sozialā base — muišchneeziba, naw wehl galigi šatreekta un mehš

neesam nodrošināti, ka tahdā nebaltā deenā Prūsijā nenoteet kontrrevolu- zija. Katrā šinā Prūsijās un Baltijas leele semju ihpašneeki ir šawā starpā radneezigi tā sozialā, tā politiskā un nazionalā šinā. Tāpeh3 naw isflehgta warbuhtiba, ka Prūsijas reafzionari mehginās dot palihgu muh- sejeem ja ne no walstis pufes, tad warbuht, kahda priwata usnehmuma weidā, par kahdu israhdijs ari Bermondta usbrukums, par furu Wahzija nonehma no fewis galigu atbildibu, bet kas apdraudeja Latwiju loti leelā mehrā. Tāpeh3, ja Latwija naw tahdā stahwolki, ka waretu teikt, ka wiši cenaidneeki, kas Latwijai lihds šchim bijuschi, ir pilnigi un galigi fatreekti, mums jabuht usmanigeem un wehl reis usmanigeem. Zelfsch, pa furu grib eet tā sauktā semneeku šaweeniba jeb latweeschu konserwatiwā partija, ir jau ismehginats. Tas tika ismehginats tad, kad juhs gribejāt Latwiju zelt us brahlibu, drau- dsibu, weenlihdšibu ar muischneezibu. Tas bija pehrngad, kad juhs gribejāt zelt ar landeswehra palihdsibu, kad juhs par Latwijas sozialo basi gribejāt list islihgumu starp latweeschu turigako gruntneezibu un Baltijas leelgrunt- neezibu. Šhis zelfsch jau tika ismehginats un wiseem sinams, kurl tas weda. Kad juhs gribejāt brahlibu ar landeswehru list Latwijas pamatā, tad wini usstahjās pat pret jumš un juhs gahsa. Un tagad juhs domajeet, atstahjot muischneekem 300 puhrweetas semeš, atstahjot wineem zentrus, inwentaru, ehfas, radit Latwijā tahdus apstahklus, tā to Alberinga funks ahrfahrtigi naiwā weidā teiza: buhschot raditi weenlihdšigi semneeki, weenlihdšigi darba strahdneeki; tahdi, kuri turpmak Latwijās walsti dibinašchot us brahlibas, draudšibas un weenlihdšibas pamateem, wiši buhschot weenlihdšigi. Zee- nitee fungi! Tas, kas tā runā, warbuht, war naiwi domat par šawas turp- makās šaimneezibas eerihzibu, bet tee lai nenostahjās Latwijās walstis preekschgalā un nedomā us tahdeem pamateem nostahdit Latwijās walsti. Pahraf škaidri mums šinamas Baltijas muischneeku ihpašchibas, pahraf škaidri šinama winu politiskā konsekwentā usstahschanās, pahraf labi šinama winu lihdsšchinejā noteiktiba, eš gribetu teikt, šinama brawura, šinama wehsturiska isturiba. Un tee, kas domā, ka ar 300 puhrweetu atstahschanu muisch- neekem wini leel Latwijās walstis nostiprinašchanai weenu pamata akmeni, tee ir naiwi, waj ar teem ir wehl kaut kas behdigats.

Kad šchai šapulzē usstahjās Alberinga funks un runaja par brahlibu un weenlihdšibu, tad ta runā parahdijsās Andreewa Needras gars, kurlsch ari dauds runaja par brahlibu, par draudšigu islihgšchanu ar muischneezibu un kurlsch tagad gahjis kur zitur. Tee, kuri šche runā par islihgšchanu ar muisch- neezibu, nesaprot ne Latwijās nahkotni, ne Latwijos pagahntni. Waj juhs nemas nesineet, ka landeswehram Bermondta laikā bija šawi šafaru wirs- neeki ar Bermondtu, ar Bermondta usbrukošcho armiju? Wehl lihds šchim landeswehrs naw isnihzinats, naw atbrunots. Wehl naw teesata Latwijās muischneezibas noseedšigā istureschanās. Juhs gribet Latwijas stahwolki nodrošinat us sozialās islihgšchanas pamateem, bet juhs nesaproteet, ka Latwijās muischneeziba buhs gatawa nodot Latwiju un wina to daris pirmā gadijumā, kur tai buhs isdewiba. Wina nosauks wišus par laupitajeem un komunisteem, ne tik toš ween, kas wineem atnehmuschu muischu zentrus, bet ari toš, kas wineem atnehmuschu pahrejo semi un meschus; to wina daris ijejot no Baltijas ziwillikuma treschā šehjuma par priwatihpašchuma šweh- tumu. Zeenijamo Tautas Padomes deputatu, nelaiki Sahlišcha kungu, wini

ari kahdreis nosauza par komunistu tapeh3, ka wiafch drofchi ufstahjās pret Latwijas muiſchneezibas politiku.

Latwijas mantigās ſchīras konſerwatiwā dala domā, ka, eelaiſchot Latwijā atpakaļ muiſchneezibas preefſchſtahwjuš, tišs nodibinata taiſniba un weenlihdſiba. To paſchu mehš dſirdejām ari Dr. Schiemana funga pamahzibā ſozialdemokratijai. Bet ſchi taiſniba ir ta kompromiſa politika, ar furu teef domata mantigo zentru un ſemeš ihpaſchneeku nodroſchinafšana. Tagad Latwijā ſtahw jautajums, waj mehš pateefſcham wareſim Latwijā uš wiſeem laiſeem likwidet muiſchneezibas ſozialās atleekas un Latwija kluhš brihwa, waj ejot par mehreneem zeleem radit Latwijā turpmat zihnaš wiſā aſumā, jo wareet buht pahrlėezinati, ka tee muiſchneeki, kaš tagad jau pahrnahtuſchi, ſazel tautā wiſleelako ſaſchutumumu, wiſleelako nemeeru. Baejeet ween uš laukeem, apwidos fur kahds muiſchneeks atgreſees atpakaļ, tad juhš dſirdefeet, ko tur tagad tauta domā. Ta praſa: „Waj mehš Latwijā eſam ušwarejuſchi muiſchneezibu waj ne?“ Un juhš gribeet pabalſtit ſchoš bijuſchoš latweeſchu wehrdſinatajuš, kalpinatajuš un apſpeedejuš, gribeet ar teem iſlihgē un laut teem noſtipriatees. Ja juhš politiſki un ſoziali ar wineem iſlihgēet, tad juhš dofeet wineem weetas ari aprintu poliſizjās, ſchandarmerijās, un radiſeet Latwijā noteiktu bloku ſtarp bijuſcho wahzu muiſchneezibu un Latwijas konſerwatiwām grupam. Ja juhš Latwiju gribeet zelt uš tahdeem pamateem, tad wareet buht drofchi, ka juhš winu neuſzēſeet. Juhš neradeet noteikumus, lai Latwijā nahtu tahdi apſtahkli, ka waretu eeſtahtees ſinama ewoluzija, kad waretu wiſuš ſawuš ſpehkuš likt pee radoſcha darba, pee iſpoſtitās dſihweš atjaunoſchanas beſ kahdeem ſatrizinajumeem. Juhš radeet wiſuš noteikumus preefſch tam, lai nahtu nopeetnaš zihnaš, kuraš waretu pateeſi un galigi nodroſchinat Latwiju pret wiſām warbuhtibam, kuraš naw iſſlehgtaš zaur kompromiſu ar wahzu muiſchneezibas preefſchſtahwjeem un laidifeet Latwijā toš kā ſew lihdſiguš. Tahdi ir politiſkeē motiwi, pee kureem eš tuwaki neapſtahſchoš. Wehl, beſ ſchaubam, ir numš ari nazionali motiwi. Ja juhš gribeet turpinat ſcho iſlihgumu, tad taš doš tikai leelatu drofmi teem elementeem, kuri ſchodeen no jumš praſa 300 puhrweetas un wehlaſ praſiš wehl wairaf. Wini ſchodeen praſa, lai wineem atdod winu teatri atpakaļ, jo taš peederot wineem. Apſtahſimees tuwaf newiš pee ſchowiniſtiſkeem, bet pee nazionaleem motiweem.

Iſſchīrot otru jautajumu, kaš ſtahw ſakarā ar agrarjautajumu, ſemeš atſawinaſchānu ar waj beſ maſkaš, jaſaka, ka ja mehš gribetu dot taiſnigu maſku weetejai muiſchneezibai, tad nemaš newar nopeetni runat par plaſchatu un drihſu ſaimneeziftās dſihweš atjaunoſchānu un latweeſchu kulturāš paſahkumu plaſchaku iſbuhwi. Ja mehš gribam noſtahtees uš abſolutu priwata ihpaſchuma ſwehtumu, kā juhš uſſwereet un tadehl praſeet taiſnigu atlihdſibu, tad jumš ari wajaga atminet tāš dſilās kara bruhzes, kaš ir ſiſtaš Latwijai. Neaiſmirſteet, ka leeliſkā kara ſaudejumu atlihdſiba, uš furu gaidija waldbiba un furu juhš ſolijeet Satwerimes Sapulzes wehletajeem kā no Wahzijas tā no Kreewijas, ir iſpalikuſi un Latwijas tautai buhš ſawa ſaimneeziftā un kulturelā dſihwe jaatjauno paſchai ar ſaweem ſpehkeem. Juhš wiſi it labi ſineet, kahdā ſtahwofli atrodas muhſu walſiš finanſielaiš budſchetiš, ſineet, ka muhſu ſaimneezifkeē apſtahkli eet uš leju, un ja taš turpinafees wehl kahdu gadu, tad muhſu walſiš atradiſees kataſtrofiſkā finanſuelā ſtahwofli. Un juhš gribeet, lai ſchahdos apſtahkloš tittu ſagahdati ſimteem miljonu un, warbuht,

wehl wairat, lai mehš waretu muischneezibai atlihdšinat par to, ka wina lihds šchim ir nopuhlejuš wifus spēhkus, lai trauzetu un jauttu Latwijas walstis zelschanu un isweidoschanu.

Veegreesifimees ari skolam. Mehš sinam, kahdā stahwolli tās atrodas; mehš sinam, ka truhkst lihdsēktu skolotaju algošchanai. Tas semneeku šaweenibai neruhp, bet winai ruh p sagahdat fimteem miljonus muischneekem taišnibas, brahlibas un draudšibas wahrdā, nekatootees us to, ka Latwijā, fewiški Latgalē, mehš newaram skolās plaschaki eerihkot un skolotajus peenahzigi atalgot, jo muhu skolotaji pelna daudš masaf, nekā šenafee muischu pifeeri, kas bij pee leelunga. Pawišam šawadi ir semneeku šaweenibas motiwi par weenlihdšibu, brahlibu, draudšibu pret neleelo sozialo grupu, kura Latwijas wehšturiskā pagahdnē ir spēhlejuš leelu launu lomu. Es domaju, ka aif taišnibas, brahlibas un weenlihdšibas neweens sozialais jautajums naw un netiš isščkirts, isnemot to leelo reformu, kura pahrbuhwēs tuwakā waj tahlakā nahkotnē wišas sozialās atteezibas us pateefas weenlihdšibas pamateem. Semneeku šaweeniba, kas leef preefšā eewest weenlihdšibu starp muischneekem un latweešchu gruntneekem, neleef preefšā weenlihdšibu starp teem semneekem, kureem peeder 300 puhrweetas un starp jaundibinamām bessemneeku šaweenibam. Kapehž juhs neleeezet preefšā islihdšinaschanos starp bessemneekem un starp fewim? Tā tad nerunajeet par weenlihdšibu un taišnibu. Motiwi par taišnibu un weenlihdšibu pilnigi atriht. Rā weenige motiwi, kurus daudšmas nopeetnaki waretu usnemt atteezibā pret 300 puhrweetu atšahšchanu, besmaksas atšawinaschanu, buhtu de jure atšihšchana, kuru šabeedrotās walstis Latwijai nedošot, ja mehš agraro jautajumu nostahdišot tik rewoluzionari un Satwersmes Sapulzē isščkirtsot tik radikalā zelā. Pateefšam, lihds šchim juhs tautu eseet peeradinajuschī newis pee patstahwibas, bet pee nepatstahwibas. Juhs eseet mellejuschi Latwijas glahbšchanu ar Wahzijas karaspēhfa palihdšibu, kureem par to apsolijeet pawalstneezibas teefibas un tā tad ari semi; juhs eseet mellejuschi Latwijai palihdšibu pee šabeedroteem un mellejuschi Latwijas nodroschinaschanu ahršemēs. Jums ir truhkust palauschanās us tautu kō weenigo spēhku, kursch waretu Latwijū isfuret un isnest, kursch ari isnesa Latwijū oktobri, kad jums usbruka Bermondīs. Šchi šazelschanās nebija pret Bermondtu kō pret awanturistu, bet ta bija Latwijas apbrunoto dehlu zihna pret muischneezibu un tikai kō tahda wina uswareja (Breedis: „Zeelens mula projam!“). Zeelens nekur nemula projam. (Breedis: „Uri Menders lihdsi!“). So jautajumu mehš efam jau Sautas Padomē apštatijuschi. Juhs sineet, kī tani pašā nakti, kad mehš aifbrauzām no Rigas projam, aifbrauzu ari waldiba un armijas sčhtabš. Ja par šcho leetu Satwersmes Sapulzē buhtu un unat, tad waretu prasit ismekleschanu, waj sčhtabš to drihšteja darit (Peesihme no semneeku šaweeniba: „Bet us tautu juhs nepalahwatees!). Un ja mehš domajam, ka Latwijas tauta buhs pamats Latwijas turpmakai attihstibai; ka Latwijas tauta ir Latwijas glahbejš, un ka muischneeziba weenmehr ir bijuš pret Latwijas nostiprinaschanos, tad mehš waram teift, ka palauschanās un atgahdinaschana par ahrwalstim ir reis atmetama.

Mehš waram teift, ka ir walstis, kura isweduš agraro reformu tahdā zelā, kahdā jums leef preefšā iswest winu agrarā fomistija, un ta ir — Igaunija. Igaunijā ir peenemts likums, ka teef atšawinatas wišas muischu semēs un tur semēs kō tahdas teef atšawinatas bes maksas. Igaunijā

ſchads likums ir ſpehã un waj Igaunijas de jure atſihſhana ir tahlak nekã Latwijas de jure atſihſhana? Waj tas breefmas, ar kurdm juhs draudeet Latwijai, Igaunijã ir peepildijuhã? Waj Igaunija no ſabeedrotãm walſtim teef boikoteta? Waj ir tahda ahrſemju walſtis pret Igauniju blotadi iſfludinajuſi? Tee ir tahdi paſchi draudi, tahdi tika zelti, kad mehſ pazehlãm jautajumu pret meera noſleegſhanu ar Kreewiju. Igaunija iſſchlihra radikalì ſemes jautajumu, noſiehdſa pirmã meeru ar Kreewiju un no turenes ne tikai naw aihbeguſchi projam ahrſemju komerſanti un ziti preeſchſtahwi, — ne, tur ahrſemju komerſantu ir loti dauds un tee ir uſnehmufchi tirdſneeziftus ſakarus ar Igauniju uſ Kreewiju. Wiſi draudi par ahrſemju uſſtahſchanas pret Latwiju ir weenfahrfchi tumſchafãs ſemneezibas dalas bailu iſpaufchands. kura naw zihnijufees par Latwiju ar leelako waronibu. Tai tautas dalai, kura wiſenergikati ir zihnijufees ne tikai tagad, bet wiſu laiku pret muifchnee-zibu, tai naw bailu par Latwijas nahlamibu. Ja agrarais jautajums tiks iſſchlihts radikalã zelã, tad wiſplafchafãs tautas mafas buhs tãs, kas aihſtahwès Latwiju un wiſplafchafãm mafam ir jazel Latwija (Ulberings no ſemneeku ſatweenibas taifa kahdu ſtarpſauzeenu).

Ulberinga kungs, es liktu jumſ preeſchã labak kluſu zeest un til leelu walodu te neleetot, jo tagad es pahreeſchu uſ jumſ perſonigi. Juhs pagahjuſchã Satwerfmes Sapulzes ſehdẽ uſdroſchinajatees teitt no ſchi katedra, ka to agraro reformu, ko Igaunijas ſatwerfmes ſapulze eſot peenemuſi, ta to eſot atfal atzehluſi. Lai nezeltos pahpratumi, ka es wina runu nepareifi atſtahſu, tad es nolafifchu atteezigo weetu no „Brihwàs Semes“, kur eſot ſtenografifks atſtahſtijums: „Mehſ ſinam, ka wina ſawu lehmumu groſtijufi un ka tagad paſtahw likums, pehz kura tur muifchneekeem teef atſtahtas 450 lihds 1000 puhrweetas ſemes.“ Kad es pagahjuſchã ſehdẽ to dſirdeju, tad man pahrgahja (Ulberings: „Drebuli!“) ſinams jautajums: Pa kuru laiku? Latweeſchu preſẽ naw dſirdets, ka Igaunijas ſatwerfmes ſapulze buhtu atzehluſi ſawu ſemes reformu. Lai pilnigi pahrleezinatos, tad es aihgahju pee Igaunijas konſula un praſiju, waj pateeſcham Igaunijas ſatwerfmes ſapulze ſawu agrarlikumu atzehluſi un aidewuſi 450 lihds 1000 puhrweetas ſemes atpakal muifchneekeem? Tad es nu dſirdeju, ka tas ir nepareifs iſpaudums. Es domaju, ka waldofchãs partijas runatajam, kurſch uſſtahjas brahlibas, draudſibas un brihwibas wahrdã, bet kas nahf ar nepateeſibas iſplatifchanu, naw weetas ſchai augſtã ſapulze; wiſmas nahktos zeest kluſu un netaiſit netaktiſkus ſtarpſauzeenus. (Applauſi pa treiſi). Igaunijã paſtahwot gan konſerwatiwa partija un ta gribot, lai ſatwerfmes ſapulze agrarlikumu groſitu tã, ka lihdiſchinejeem muifchãs ihpaſchneekeem tiktu aiſtahta dſimtsleetoſchanã ſinama dala no ſemes.

Utbildot Schiemana kungam, jaſafa, ka ſchi pirmã likuma dala neeetwer praſibu, ka wiſa atſawinamã ſeme tiks tuhlin pahrnehta walſtis ſaimneezibã. Ihpaſchuma teefibas pahrees uſ walſti, bei tuhlieteja walſtis apſaimneekoſchana ſchai likumprojekta dalã naw paredſeta. Tadeht tãs ſaimneeziftãs breefmas, ar kurãm draudſeja Schiemana kungs, nebuhs tahdas, kã tãs teef iſpaufſtas eefſch „Rigaſche Rundſchau“. Igaunijã, kur walſtis pahrnehma dalu no muifcham teefchã ſaimneekoſchanã, tas nebuht naw til breefmigi launi atſauzees uſ ſaimneezibu, kã to tehloja lihds ſchim „Rigaſche Rundſchau“. Es ſchodeen pee ta paſcha zeenizamã Igaunijas konſula kunga luhdsu ſtatifiſkos datus par apſehtãs ſemes platiwu preeſch un pehz ſemesreformas iſweſchanas.

Es dabuju atbildi, ka pagahjuschā gadā gan labības daudzums bijis mazašs, bet tas īstaidrojams ar to, ka pagahjuschā gadā Igaunijas armijā bija 50.000 zilvēfu un daudsi firgi mobilisēti, pee tam Igaunijā ir nepilns miljons eedshwotaju, kas bijis galwenais trauzeklis normalās dshwes weidošchanai. Bet šhogad peh3 agrarreformas lehmuma peenemšchanas apšehtās femes platiba ir leelaka un ari rascha buhs leelaka ne tikai tā pehrn, bet leelaka nešā 1916. gadā. Šā tad draudeschana ar šaimneezisko šabrukumu neistur ne mazašs škritiškās.

Tagad zelas jautajums, kahdi ir pateese motiwi šheem diweem špahrne m Latwijās Šatwersmes Šapulzē, teem, kuruš representē Šhiemana kungs un šemneeku šaweeniba. Kahdi ir ihstee motiwi? Šee naw ne de jure atšišchana, ne ari walšs šaimneeziskā volitika, naw nedš taisniba, nedš ne-taisniba: tee ir egoistiski, politiski un šaimneeziski motiwi. Šee mums Latwijā ir šastahdijuseš Šatwersmes Šapulze, kurā šemneeku šaweenibai, ja wina turpmat grib palikt par waldošcho partiju, wjadšigs nopeetnš atbalšs no Latwijās muišneezibas pušes, bes šchi atbalsta wina turpmat newar buht tas, kas wina ir tagad, t. i. waldošchā partija Latwijā. Šas ir tas šardinalais jautajums, tee ir motiwi, kuri tagad īšpauschas pee agrarā jautajuma īšškiršchanas. Šemneeku šaweeniba ir špeesta klausitees uš wahzu turigam grupam; tapeh3 wiš tee leelee wahrdi par taisnibu, draudšibu un weenlihdšibu pret Baltijas muišneezibibu. Šee ir wjadšigi šchai šituazijā un buhs wjadšigi ari uš preešchu, kad šemneeku šaweenibai wjadšēs nodrošinat turigo latweešchu gruntneeku štahwolli. Šee turigee šemneeki, kureem peeder 300 puhrweetas, naw eeinteresēti šemes jautajuma radikālā īšškiršchanā. Šad Latwijā nebuhtu besšemneeku, kalpu. Alberinga kungs ašrahdija, ka togadejee turigee šaimneeki tikufchi pee turibas, pee šawām mahjam ar šawu zentibu, ar šawām puhlem. Bet neaišmiršim, kungi, ka wini naw tikufchi pee šawas turibas tikai ar šawu zentibu un puhlem, bet ari ar to 5 lihds 6 kalpu šweedreem, kuruš wini īšmantofufchi. Ja tagad nahstu radikala agrar-reforma, tad peetruhtu kalpu šaimneekeem un tad wini buhs špeesti pahrdot dalu no šawas šemes, pahrdot tapeh3, ka nebuhs pašchi špehjigi winu ašstrahdat. Latweešchu gruntneeki kopā ar muišneekeem zel to šozialo baš, uš kuraš waretu šaimneeziskā žihnā šapraštees. Latweešchu gruntneeziba grib īšlihgt ar jaunradito wahzu 300 puhrweetu gruntneezibibu šaimneeziskā šinā, lai tad waretu noteikt šaimneezisko un politisko dšihwi. Wiš tee wahrdi par Latwijās dšhenumu, par Latwijās ušbuhwi, wišas tās runas par Latwijās walšs nostiprināšchanu ir tufchi wahrdi. Wišmas tā newaretu runat tahds runatajs, kahds šhe ušstahjās un kufsch peelaida nepatešibas. Ja mehš nopeetni gribam runat par Latwijās īšbuhwešchanu, par Latwijās šaimneezisko pahrbuhwi; ja mehš gribam šatreekt uš wišeeem laikeem reakzijas špehfu, kas wehl nefeš, pehrnā gadā trakoja Rigā, tad jaet radikals želch. Mehš nebuht neprašam atreebibu, kaut gan mehš šinam, kahduš breešmu darbuš latweešchu tauta žetufi no muišneezibas. Mehš šinam, tā pehdejos 10 gados Latwijās darba tauta žetufi no muišneezibas. Mehš neprašam nahwes šodus, kā to darija šawā laikā kulturelā frantšchu tauta, kur muišneeki šimteem karajās pee laternu šabeem. Mehš prašam, lai šozialā šinā tiftu likwideta tā baše, kura bijuši reakzijas pamats Latwijā. Ja mehš gribam Latwijai likt droškus pamatus, tad tee jāleek uš pilnigu muišneezibas šatreekšchanu uš wišeeem laikeem. Šad mehš apmeerinašim tautu wiš-

plāšchafos apmehros un likwidēsim feodalisma zentrus no latweeschu sehtam us wīseem laikeem. Schiemana lungs fawās runās beigās teiza, ka schi stunda esot nopeetna. Pateescham, schi stunda ir nopeetna. Satwerfmes Sapulze darbojas jau 4 mehneschus. Wehleschanu laikā un Satwerfmes Sapulzes fanahschanas laikā tautā waldija leela fajuhsma un leelas gaidas: nahks Satwerfmes Sapulze un tiks isfchirti wisi fahpīgee jautajumi. Schi idealā leelā fajuhsma bija radusees oktobra zihnās par Latwiju, kad pirmo reisi tika likti Latwijas walslij nopeetni pamati. Tauta gaidija, ka Satwerfmes Sapulze turpinās to paschu zelu un buhwēs Latwiju tahdā weidā, tā to darija muhsu karaspehks frontē. Ejeet tautā un palaufatees, waj redsejeet to idealo fajuhsmu, tās leelās gaidas un palaufchanos uf Satwerfmes Sapulzi? Mehš redsam, ka ne finansielais jautajums, ne weetejās paschwaldibas jautajums naw atrisinati. 4 mehneschus darbojas Satwerfmes Sapulze un nupat tikai isgahja amnestijas likums, kuru mehš jau sen gaidijām. Waj tagad plāschafās darba tantes masas redses, ka Satwerfmes Sapulze dod winām gandarijumu un apmeerinajumu; waj winās jutis, ka Latwijā teef raditi apstahkli, ka tās warēs palautees un teift: „Mehš stahwam un weenmehr stahwesim par scho eestahdi?“ Ja mehš pee agrarā jautajuma atrisinaschanas uslikšim tam wirsū sīhmogu — islihgumu ar pagahtnes tumscheem spehkeem, tad, domaju, warēs rastees apstahkli, ka teescham nebuhs wairs ta idealisma, kahds kahdreif pret Satwerfmes Sapulzi ir bijis.

Presidentis J. Tschakste: Runatajs, luhdsu Satwerfmes Sapulzei neisteift draudus!

J. Zeelens (turpina): Es nekahdus draudus neissafu, es konstatēju tikai to, kas ir. Ja juhs domajeet, ka tahdā weidā nostiprinaseet Latwijas walsli, tad juhs dsiki maldatees. Juhs fakteet sawā usfaukumā, ka mehš gribam Satwerfmes Sapulzi ispostit, Satwerfmes Sapulzi isnihzinat, Satwerfmes Sapulzi likwidet; bet Satwerfmes Sapulzes autoritates likwidetaji neesam wis mehš, bet tee, kuri grib wisus apstahklus Latwijā radit tā, ka tauta zaur Satwerfmes Sapulzi newar guht pilnigu apmeerinajumu. Latwijas tautas dala war domat, ka Latwijā naw weenigais zelsch ta formelā demokratiija; tautas dala war domat (Trofknis) par semes jautajuma isfchirshanu no ahrwalstim, ar kurām mehš dsihwojam faiminos un kurām ir saws spehks, kuras semneezibai ir dewuschas wifu semi bes maksas. (Sauzeens: „Romuna!“). Ja mehš gribam buht Latwijas walsli nostiprinataji, tad mums jabuht gataweem, lai mehš walsli waretu nostiprinat us wisām pusēm. Juhs winu nestiprinajeet, ja juhs domajeet, ka Satwerfmes Sapulzei buhs japeenem Alberinga tese par brihwibu, brahlibu, draudsiibu un weenlihdsiibu ar muischneefeem un japeeweeno pee teem dewineem punkteem, kuras eenefa semneeku faweenibas preefshstahwis un tee jadeklare pee agrarjautajuma isfchirshanas Satwerfmes Sapulzē. Ja juhs, zeenijamais namš, peenemeet tos dewinus punktus, kuras leef preefshā semneeku faweeniba, tad peenemeet ari desmito: par brihwibu, brahlibu, draudsiibu un weenlihdsiibu ar muischneefeem un tad ejeet pee tautas! (Applausi pa freisi).

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Rindsulim.

J. Rindsulis (Latgales semneeku partija): Augstā sapulze! Daschi runataji, runajot par agrarreformu Latwijā, aiskehra Latgales apstahklus. Kas

šihmejas uš agrarreformas išwešhanu Latgalē eš gribetu Satwešmes Sa-
 pulzeš lozefleem dot plaščahu paščaidrojumu, jo dašči no teem nepašihst
 apstačkliš Latgalē, kamdehš agrarreformas išwešhana Latgalē naw wišem
 ņkaidra. Wiši runataji teiza, ka Latgale tikuš aišwabinata ne 1819., bet
 1861. un 1862. gadoš, tā tad 40. gaduš wehlač. Aišwabinot katram sem-
 neekam tika dotaš 16 lihds 36 defetināš semeš. Pehz gadu desmiteem, kad
 nahza treščā paaudse, semeš palika tič maš, ka no tāš nebij eešpehjamš
 wairš pahrtišt un tadehš zehlāš leelš aišpluhdumš uš pilšehtam deht darba.
 Semi eepirkt uš weetam nebija eešpehjamš, jo latgaleešču semneekam bija
 3 waināš. Pirmkahrt, aiš ta eemešla, ka winsch ir semneekš; otrkahrt, ka
 winsch ir katoliš un katoltizigeem bija ņewiščli norobeščojumi; treščkahrt,
 winsch bija latweetiš. Tā tad eepirkt semi leelakoš apmehroš nebija eešpeh-
 jamš un wareja eepirkt tičai lihds 36 defetinam ar gubernatora atlauju,
 kura nahza ar leelām gruhtibam trihš, iščetruš, peežuš gaduš pehz luhgu-
 ma eešneegščanaš. Tāpehz no tām plaščām muiščam latgaleešči taniš
 laišoš loti maš ņpehja nopirkt. Tad semneeku agrarbanka kehrāš pee semeš
 reformas išweščanaš. Wina ņadalija daščāš muiščāš, bet ar noščehlo-
 ņhanu jašaka, tā ta palihdžiba nešihmejāš uš latweešcheem — katoleem, bet
 uš freeweem — pareištizigeem. Latweešči-luterani ari wareja eepirkt. Ar to
 iščkaidrojāmš taš apstačkliš, ka latgaleešcheem nebij eešpehjamš eepirkt semi;
 turpretim, tautāš brahliš no Baltijāš wareja to eepirkt. Ar ņcho agrar-
 bankāš politiku tika weizinata Latgaleš kolonijažija un weetejeem semneekeem
 seme netika pahrdota. Pee manim gul dauđš tahdu atwilkumu no 1910.
 lihds 1911. gadam, kuri bija eešneegti kā ņuhdžibaš, bet kureem nebija ne-
 kahdu panahkumu. Tahdā želā latgaleešči tika pee ņawāš semeš platibaš,
 kura tagad ir zaurmehrā ap 8 un daščāš desmitdalaš defetinu. Statistikaš
 ņinaš par latgali ir loti truhžigaš un tāš buhtu ņetoščāš: Saimneežibaš,
 zaurmehrā, ir loti ņihlāš, apmehram 8 defetinaš. Lihds 2 defetinu platibaš
 — 8,7⁰/₀, no 2¹/₂ lihds 5 defetinam — 27,3⁰/₀, 5 lihds 7 defetinam —
 23⁰/₀, 7 lihds 10 defetinam — 19⁰/₀, 10 lihds 15 defetinam — 14,4⁰/₀, 15
 lihds 20 defetinam — 4,5⁰/₀, 20 lihds 30 defetinam — 2,3⁰/₀; pahri
 par 30 defetinam — 0,82⁰/₀. No ta, eš domaju, buhš ņkaidrš, kahda ir
 platiba un kā semneežiba war ištikt ar ņawu semi. Ir konstatetš,
 ka mašak par 7 defetinam ir 56⁰/₀ no wišām ņaimneežibam un mašak par
 10 defetinam ir 75⁰/₀; tahdā kahrtā war drošči teišt, ka ar to, kaš ir latga-
 leešcheem, wini newar ištikt. Wineem ir jadod wehl seme un winu ņaimnee-
 žibaš ir paplaščinamaš.

Pehz 1907. gada statistikaš ņinam latgaleešcheem bij 58.000 ņaimnee-
 žibu. Ćewehrojot to, ka pee daličhanaš Latgale nebij aištikta lihds paščam
 pehdejam laikam, un eewehrojot to, ka toreiš semeš eepirķšana nebij tā
 eerobeschota, tad ņaimneežibu ņkaiš buhš lihds 75.000 un ne mašak. Nemot
 wehrā, ka no ņcheem 75.000 warēš palikt uš weetas tičai kahdaš ²/₅ dalaš,
 tad buhtu ap 30.000 ņaimneežibu ar apmeeriņošču semeš platibu. Tad
 45.000 wajadsetu dabut semeš ihpaščumuš, un ja peetruhtkoš Latgalē, ja-
 išeet uš Kurņemi un Wiđsemi.

Paščatitimeeš, žil Latgalē semeš. Jašaka, ka Latgalē muišču semeš
 buhtu, apmehram, 342.000 defetinu išmantotāš semeš. Sadalot wajadsetu
 atnemt daščuš gabaluš preešč ņkolam, labeerihžibaš eestahdem, gimenu
 dahršineem u. t. t. Žil semeš tur wajadfigš, gruhti apreķinat. Ćewehrojot

to, ka dašči istika ar weena sirga šaimneezību, eš daliju uš 15 un tad is-
nahl, ka apmehram 22.000 šaimneeku tiktū apgahdati. Ja eewehrosim gi-
menu dahršinuš, školāš, labeerihžibas eestahdes, tad Latgalē istruhsti, ma-
safais, preefšch 25.000 šaimneekem, kureem seme buhtu dodama Kursēmē un
Widsemē. Dašči teiš, waj tad pateefi wiši semneeki semi gribēs? Ja
Kursēmē un Widsemē wiši semi negrib, tad, warbuht, tapehž, ka wineem trufi
širgu, truhsti inventara. Latgalē ir žitadi. Tur katrs ir massaimneeks un
katram ir gowš, katram ir širgš, katram ir neepeezeešchamais šaimneezibas
inventars; tadehl katrā sinā katrs gribēs sawu šaimneezību paplašchinat, ja
tas winam tikai buhš eespehjamš. Ja par Kursēmi un Widsemē šazija, ka
tur 45.000 grib semi un pahrejee ne, tad par Latgali jafata, ka seme wišēem
dodama un wišēem wajadšiga. Tā tad 25.000 buhtu tas škaitliš, kas ša-
eetas ar pateefību. Ja parehkina, žil Widsemē un Kursēmē buhtu derigās
šemes, tad jafata, ka mani rehkini nesaetas ar Ūberinga kunga rehkiņēem.
Ja mehš no 6.500.000 puhrweetam atškaitam mešchus un nederigo semi, tad
šaktiški. Kursēmē un Widsemē, atškaitot semneeku šemes, atleek 1.000.000 puh-
weetu brihwāš šemes. Ja mehš nemam 45.000 bessēmneekuš, kuri gribēs
semi, tad atliktū 140.000 puhrweetu preefšch 25.000 latgaleešchēem. Tā tad
škaitli naw tahdi, kuri buhtu pilnigi apmeerinofchi. Wini štatistiskā sinā naw
pilnigi pareiši, bet ir nemti tahdi, kahdi bij pee rokas.

Runataju leelakā dala uššwer muišchu šemes, kuras ešot atnemamas
un neefot brihw atšahst pat lihdi 100 puhrweetam. Bes šchaubam, muišchu
šemes ari šastahda šinamu dala. Bet eš neteifšchu, ka tas ir wišš. Ja
muišchneekem mehš atšahstu nedaudšās puhrweetas — semneeku normu, tas
nēšastahditu leelu šarpību. Lai buhtu konfelwents, Zeelena kungam waja-
dšēja runat ari par semneeku semi, jo wišch gribēja runat ne tikai politiskā
noluhkā, bet leetas labā. Runajot par šemes pēešchiršchanu latgaleešchēem
Kursēmē un Widsemē, jafata, ka jautajumu nedrihst nostahdit tā, itkā tas
nebuhtu pamatjautajumš un ka latgaleešchu prašibas pehž šemes waretu
apmeerinat ar pahrpalikumeem. Tee buhtu apmeerinami wišā pilnibā, iswedot
to šistematiški, bet ne no atleekam. Ja mehš tā gribetu darit, tad latga-
leefchi buhtu nostahditi daudš šliktakoš apšahkloš nekā kursēmneeki un widsem-
neeki. No walstiskā šahwokka škototees nebuhtu peelaišchamš, ka treschā
dala no Latwijāš buhtu oposizijā pret Latwijū. Wišpahr, runajot par šcho
likumprojektū weenā otrā pantā mums buhtu eebildumi, bet mehš balsofim
par pahreju uš pantu lašišchanu.

Raš atteezāš uš jautajumeem par ihpašchumu, žentreem un mašfu, tad
eš domaju, ka leelā galwas laušišchana notika wairaf politikāš dehl, bet ne
teefchi apšahklu dehl. Behršina kungs, runadams par ihpašchumu, aifrah-
dija uš apšahklem, kuri pehž wina domam ihpašchuma pamatjehdšēenu ir
grošijufchi. Bet patš Behršina kungs šahka grošit jehdšēenuš. Pehž Behr-
šina kunga šaprašchanas ihpašchumi ir wairati: ir absoluts ihpašchumš, apro-
beschots un weenfahršchš. Weenš otrs no runatajeem, kad runaja par
ihpašchumu, aifrahdija, ka tas nekahdā sinā nebuhš iswedams, galwenā
šahrtā tapehž, ka wišch nemaf nepastahwot. Eš nedomaju, ka wišch
nepastahw. Pehž manām domam newaram runat par absolutu ihpašchumu.
Runa ir tikai par ihpašchuma jehdšēenu. Ja mehš šcho jautajumu par ihpa-
šchumu gribam iščhirt, tad, eš domaju, mums jafataš uš to no semneeka
redšes šahwokka. Runajot par ihpašchumu, jaeewehro wišpahr kolektiwisma

un individualisma prinzipi. Semneeks netiz ņabeedribai tāpat, kā wīnņ netiz ņaweem ņaimineem. Kolektiwisma prinzipis wehl naw til tahlu eesafnojees semneeziabas dņihwē, lai katrs waretu palautees uņ ņabeedribu. Tas ir galwenais pamats, kā mehņ ņaprotam priwatihpaņchumu.

Tika leetoti ņaisti wahrdi par waldbibas projekta 10. pantu, kurā eņot noleegts priwatihpaņchums. Behrsina kungs mineja, ka tur neeņot ta punkta, kuru winam til loti gribejās t. i. par rentes wehrtibu un tas ir tas prinzipis, kur Behrsina kunga domas atņchiras no waldbibas domam.

Runaja loti daudz par zentream un par 300 puhrweetam. Es nesinu, no kureenes runataji to ir nehmuņhi. ņhini likumprojekta tas naw. (Peesihme pa freisi: „Alberinga kungs to teiza!“). Es domaju, ka mehņ tatschu apņpreescham to likumprojektu, kas mums eesneegts, bet ne to, ko mums eesneedsa Alberinga kungs. Mehņ muishneekus gribam redset tahdus paņchus kā zitus pilsonus; mehņ muishneekem gribam dot tahdas paņchas teesibas kā kuram katram Latwijas pilsonim — waj tas buhtu kreews waj wahzeetis; mehņ muishneekus nehchiroņim no pahrejeem pilsonem. Eet runa par to, ka wini ir walņis nodeweji, bet mehņ runasim par wineem tad, kad eet runa wiņpahr par walņis nodewejeem. Mehņ wineem tagad doņim tahdus pat semes apnehrus, kā katram semneekam. (Peesihme no weetas: „Bet bessenneekem?“). Tāpat mehņ doņim ari bessenneekem. Kas sihmejas uņ to aistrahdijumu, uņ ņahdeem pamateem mehņ stahwam, tad jaņaka, ka mehņ stahwam uņ weenlihdņibas prinzipa un pee ta ari turesimees.

Daudzās weetas Zeelena kungs aistrahda, ka Satwersmes ņapulze strahdajot 4 mehneschus un ka tauta gribot redset panahkumus un eņot nemeerā, ka tee naw lihds ņhim redsami. Es gribu teikt, ka komunisti ņawu manifestu iņfludinaja 3 stundu laika un tahdā laika mehņ, warbuht, ņahdu komunistu manifestu ari waretu iņstrahdat, bet nopeetnam darbam 4 mehneschi naw nebuht par daudz. Ja ari mums 4 mehneschu laika nekas no Satwersmes ņapulzes darbibas uņ ahrpuņi nebuhtu bijis redsams, tad ar to ween peetiftu, ka mehņ redsam komiņiju darbibu, kuras ir iņstrahdajuschas weņelu rindu likumprojektu. Lai strahdatu tikai ažu dehl, lai laudis to redsetu — to es neatņihstu. Ja runā, ka mehņ waram nemt peemehru no ahrwalņtim, tad mehņ jau sinam, ka ahrwalņtis, kur semneekem seme tikusi isdalita par brihwu, lomehr domā zitadi, nekā Zeelena kungs.

R. Lindinņch (sozialdemokrats): Augstā ņapulze! Semneeku ņaweenibas preeņschstahwis Alberinga kungs leelu dalu no ņawas runas weltija jautajumam par semes dņimtsihpaņchumu waj dņimtsleetoschanu. Es nesinu ņapehņ pilsoniņkās partijās pee ņchi jautajuma til igi apstahjas un nostahda to iņzilus stahwolk; kaut gan pateesiba ņchis jautajums ir, ja ne pawisam blakus jautajums, tad stiprā mehrā tahdā. Man leekas, ka ņchis jautajums muhschigi teek zilats kā preņe, tā no ņchi augstā katedra tikai tadehl, lai sinamai tautas dalai laiftu smiltis azis. Ja mehņ prasam, ka seme jadod dņimtsleetoschanā, tad tas nenosihe, ka mehņ gribam eewest komunismu un orientetees uņ austrumeem. Tas absoluti ir iņņlehts. Starp sozialdemokrateem naw neweena, kas prasitu, lai tiktu dibinatas komunas. (ņauzeeni no labās puņes: „Jr, ir!“). Tahdu naw. Dņimtsleetoschana teek prasita tadehl, ka mehņ gribam aprobeņot ņpekulaziju ar semi un ja juhs gribeet nosaukt to zitadā wahrdā, tad dareet to, tikai aprobeņojeet ņpekulaziju.

Bet galwenais jautajums ir tas, waj muishneezibai wifas semes atnemt

waj ne. Tas galwenais un par to te wjadseja runat, bet par to neteef runats — tas beeschi ween teef noklufets. Ja mehš šho jautajumu waram isschirt labwehligi, kà to tauta grib, tad es teiftu: „Dodeet semi par privat-ihpafchumu waj desmittahrtigi, bet aprobeschojeet tikai špekulaziju ar semi!“ Ja muischneekeem teef atstahta seme, tad tautas wairatums par to weenis prahtis newar buht. Es domaju, newar buht diwu domu par to, ka darba tauta un darba semneeziiba weenbalsigi usstahjas par to, ka muischneekeem wifas semeš jaatnem. Ja weenà otrà weetà atgreeschas muischneeks, tad tas fazel fashutumru wifu lauzineeku starpà. Satwerfmes Sapulzè ir jau eenahfuschas daudsas resoluzijas, kas praša ihši, ka katra islihgtchana ar muischneekeem ir janoraida. (Ufchmanis no weetas: „Tàs pastelletas!“). Ak tà! Rahdà šapulzè, kuru šafauza pilsonistàs partijas sozjaldemokrati, eeradàs ari Ufchmana funks un mehginaja faut ko pastellet. Šchi šapulze bija organizeta no diwàm partijam un preekschstahwju no weenas un otras partijas netruhka. Un juhs, Ufchmana funks, labi atmineet, ka tur bija tikai 3 zilweki, kas usstahjàs pret sozjaldemokrateem. Tee stahstija, ka sozjaldemokrati esot uspirkti no Wahzijas baroneem. Wiši trihs pilsonisko partiju runataji wifos šihumos no a lihds 3 isstahstija šawu programu un aishgahja pirms šapulzes beigam. Pastellet tur neka newareja: šapulze wineem nepeetrita. Šapulze peenehma resoluziju, diweem pretim balsfojot, kà muischneekeem seme jaatnem. Newar pastellet to, ko tauta negrib, bet ir japastelle tas, ko tauta grib, un ja juhs gribeet nostahtees us ta pašcha stahwokla, us kahda nostahjàs minetee trihs runataji, tad juhs pee tautas neka nepanohtfeet. Lai leef weens otrs pilsonistàs partijas preekschstahwis rofu us firds un šaka, ka tauta negrib, lai muischneekeem semi atnemtu. Wifa tauta grib, lai muischneekeem semi atnem. Te teef usfwehrits un propagandets, ka mehš ar to eeguhšim šinamu ahrsemju nelabwehlibu, ja atnemšim muischneekeem wifas semeš. (Zelms no weetas: „Baltmaisi nedos!“). Tas man atgahdina wezo kluhdaino semneeka paraschu, kurfch muhschigi wifos jautajumos, eedams pee kahdas štiprakas un augstakas waras, eelika šawu zepuriti padusè un luhdsja. Uri tee, kas grib atstaht muischneekeem semi ahrsemju dehl, stahw ar zepuriti padusè un luhdsas. Jautajums ir janostahda zitadi. Ja muischneekeem teef seme atstahta, tad muhsu walsts newar buht stabilà stahwokli, bet ja seme teef atnemta, tad tas war eestahtees. Ja walsti buhs stabils stahwoklis, tad es jautaju, waj naw dauds leelakas garantijas eeguht no ahrsemem wifu to, kas ir wajadsigs, nekà tad, kad mehš stahwam ar zepuri padusè.

Dauds te runats maija mehnesi un ari pehdejà laikà par to, ka mums ir šinams walodu šajukums, ka mehš newaram atrast kopeju walodu pee Latwijas jaunradischanas darba. Atzerešimees teifu no wezàm schihdu pašakam, kur kahdreis zehla Babeles torni un daschi zilweki nodarbojàs ar to, lai paglahbtu tikai šawu ahdu. Tad walodas šajuka. Uri mums walodas tapehz juht un tapehz newaram atrast šinamu šapraschanos un stabilu stahwokli, ka daschas grupas grib zelt Babeles torni ap semeš jautajumu. Ir leels jautajums, waj tas isdofees. Tas neisdofees. Tapehz wifsem dšihwajeem tautas špehkeem wajaga padomat, waj war zelt torni tikai preeksch fewiškās grupas, preeksch kahdeem 1000 zilwekeem, jeb waj ar to wajaga radu labklahjibu wifai tautai. Torna zelšchana ir jaatstahj, jagahdà par to, ka wifai tautai nenahf uhdeus mutè. Es esmu pahrlėezinatš, ka šinama

topeja waloda tad war tift atrasta stary bessemneefeen, stary toposcho semneezibu un tagadejo darba semneezibu; tãpat stary teem, kas zilã ahmuru un teem, kas schobrihd leef labibu gubãs. Stary teem naw diametrali preteju intereschu. Sozialais stahwollis ir tahds, ka war atrast kopeju walodu un ta ir atrodama tikai tad, ja tee fungi, kas sehsh Rigã, nesneeds roku pret tautu eeinteresetai grupai, ar kuru kopdarbiba ir absoluti neespehjama. Tagad jautasim, waj ahrsees buhs labwehligas pret mums, ja mehs atstahsim baronam muishu zetrus, atstahsim muishneezibai minetas 300 puhrweetas, waj ari tad, ja mehs semẽ atradisim kopeju walodu. Man leekas, ka pehdejã iseja ir dauds taifnigaka un sapratigaka un dos eespehju wiseem dshweem spehkeem strahdat pee Latwijas jaunzelschanas darba. Mehs tagad wahrda pilnã nosihmẽ atrodamees listena stunda, par kuru muhsu teifa jau sen ir domajusi un kuru pazehluschi muhsu dsejneeki Rainis un Pumpurs, kur semes spehkeem ir janokahpi wezã Burtneeku pili, lai nozirstu puhkim pehdejo galwu. Ja schis usdewums tiks ischkirts labwehligi, ja semes spehki istures zihnu lihds galam. tad naw schaubu, ka gaismas pils zelsees augschã. Bet ja tas neitks ischkirts labwehligi, tad puhkim, kuram ir palikusi weena galwa, augs wehl zitas klast. Mehs stahwam us frustzela: eet pa freiso zeku, waj eet pa to zeku, pa kuru lihds schim, kaut gan kluhmigi, gahja dala no muhsu pilsonibas, sneedsot roku isnihsstoschai feodalai eefahrtai, lai zeltu brihwã Latwijã jaunu wehrdsibu un jaunu tautas apspeeshanu. Man leekas, ka wiseem dshweem spehkeem wajaga eet pa freiso zeku, wajaga atrast kopeju walodu, sinamu sapraschanos, lai puhkim nozirstu diwpadsmito galwu, lai to satreetu.

Presidents J. S ch a k s t e: Wahrds peeder Paulukam.

R. P a u l u k s (semneeku saweeniba): Godatee fungi! Man ari rahdas, ka agrarjautajums ir loti swarigs, tas ir wisshwarigakais jautajums, kahds lihds schim bijis muhsu walsts dshwẽ. Pee schi jautajuma ischkirschchanas jastahjas loti aufstafinigi, neisfraujotees no juhtam, bet tikai swreeschot par to, kas semei war nest labumu. Mums ir eespehjams, bes schaubam, saprasstees, bet fatru reisi, tad weena puse issafa sawas domas, otra puse mekle tur kaut ko aifdomigu. Mums pahmet, ka mehs gribot pabalstit muishneezibu. Mums wajaga meklet kopeju sapraschanos newis juhtos, bet zitur. Zif weza ir wehsture, tik swarigs ir bijis agrarjautajums un lifumdoshana i wezos, i widus laifos arween ir atgreesusees pee schi jautajuma tapehz, ka agrarã eefahrtã ir wisas sozialas eefahrtas pamats un us wiuu dibinajãs senaf un dibinajas tagad wisa walsts eefahrtã. Kahda buhs agrarã eefahrtã, tahda buhs ari walsts eefahrtã. Schis jautajums loti swarigs un wiuu newar isspreest ar juhtam, kuras azumirkli sawilno preeksch weenas waj otras puses. Newajaga tik dauds apelet pee tautas juhtam, bet wajag wairaf aifrahdit tautai, kas buhs semei par labu un kes par launu; tikai tad mehs atradisim kopeju walodu.

Es jau aifrahdiju, ka schis jautajums weenmehr bijis swarigs un wisas teefibu wehstures mehs usdurtimees us wiuu. Mums jaatsihst, ka tikai tur winsch ir schkirts pareisi, kur wina ischkirschchana ir gahjusi lehnam. Bet kur agraro eefahrtu ir gribets grosit ureis par dauds radikali, tur tas nowedis pee katastrosam. Nemsim Romu: tur winsch gahjis lehnam, tur naw schis katastrosas. Greekiã winsch gahjis zitadi: grosits par dauds radikali un

nowediš pee katastrofas. Tā tad israhdaš, ka ar pahrat radikalām reformam newar jautajumu pareiši išškirt.

Šchim jautajumam ir neween šaimneezifšs, bet ari politifšs raksturš, jo, kà es jau teizu, uš agraro reformu dibinajās wifa walstš eefahrta. Mehš newaram aifmirst, ja mehš keramees pee agrarās eefahrtaš grofšhanaš, ka jaapmeerina diwaš pufeš: politifškà un šaimneezifškà. Tamdehl es newaru peekrist teem aifrahdijumlahem, kaš isteikti galwenām kahrtam no muhfu leel-gruntneefeem, ka mums wajaga rihfotees tika pehz šaimneezifškà stahwolka, nemaš nekafotees uš sozialeem apstahkleem. Man rahdaš, ka ari politifškais stahwolkiš spēhlē sinamu lomu, bet wina lomu nedrihft pahrfpihlet. Rahda loma peekriht agrarjautajumam politifškà finā, to mums mahza wehsture. Es negribu sahtt ar eekarofšanaš wehsturi. Wina nespehlē leelu lomu, jo agrarā eefahrta nedibinaš uš eekarofšanu, bet dibinaš wifur weenadi. Ja ari pee mums nebuhtu bijuši šchi eekarofšana, tad agrarā eefahrta tomehr nebuhtu daudš zitada. Buhtu tika ta starpiba, ka muišchneeziba buhtu ifauguši pee mums un nebuhtu eenahfuši no šwešchuma. Jaewehro, ka agrarā eefahrta ifaudšē muišchneezibu, bet newiš muišchneeziba rada agraro eefahrtu. Ja mehš gribam apkarot muišchneezibu, tad mums jagrofa agrarā eefahrta un tad muišchneeziba šabrukš pati no fewiš, ifšudiš nelabwehligā wara, kaš stahjaš pretim muhfu walstij. Tapehz es esmu taiš domāš, ka politifška nofihme agrarjautajumam ir un ka mums jaskataš uš to, lai mehš apmeerinatu šcho politifško prašibu. Kà apmeerinat, to mums mahza pehdejo laiku wehsture. Kad šnodibinajās pee mums taulifškà apfina, kad tauta nahza pee apfinaš, ka winai ir teešibaš prašit finamaš tautāš teešibaš, tad šahdaš launāš atteezibaš starp latweešcheem un muhfu nelatwifšo muišchneezibu. Tur nu man jaatfihft, ka muhfu muišchneeziba naw bijuši šawu ušdewumu augstumoš; fewiškhi pehdejoš gadoš, pehz 1905. gada ar šawu kolonifazijas politiku un ari wehlat 1915. gadā un fewiškhi Kursemeš muišchneeziba gribeja šawas semeš atdot wahzu kolonifsteem, kamehr agrar preefšch latweešchu semneefeem wineem nebija neweena stuhriška semeš. Uri 1918. gadā nodibinadami šawu „Landgefelfchaft“ wini gribeja nemt eefpehju tift latweešcheem pee semeš. Šchee gadijumi atstahja tautā ruhgtumu un radija šašchutumumu pret muišchneefeem. Es nedomaju, ka mums wajadsetu darit tāpat un wineem atreebteeš. Es tika aifrahdu, žif nepareiši ir, ja rihkojas tā, ka šazel tahdu šašchutumumu pee šaweem lihdfeedfihwotajeem. Ja mehš eefim pa tahdu pašchu zelu uš preefšchu, es domaju, mums leeku panahkumu nebuhs. Mehš neefam tift ftiipri ne eefšcheerē, ne ahreenē, lai waretu darit tika to, kaš mums pašcheem patihf, nerehfinotees ar ziteem.

Bet lai nu kà, man rahdaš, mums jaewehro pehdejo gadu notifumi wišwairaf tamdehl, lai finatu, kaš jadara, lai uš preefšchu neatkahrtotoš tahdi gadijumi, kahdi ir notifufšchi pehdejoš gadudefmitoš. Ja jautajam, kaš mums jadara, lai tee neatkahrtotoš, tad man ir weena atbilde: jagahdā, lai nebuhtu semē tahdaš warāš, kaš waretu rihfotees tā, ka tāš rihziba rada šašchutumumu.

Muišchneeziba naw bijuši mums labwehliga, tapehz, ja mehš gribam ufturet muhfu tautāš un walstš paštahwibu, wina muhfu semē paštahwet newar. Šoli preefšch tam jau ir fpartii: muišchneezibaš korporazijas ir atzeltāš. Waj tad war pahrmest tagadejai waldbibai waj partijai, kura tagad ešot waldošchā, ka ta ešot muišchneezibaš draugš? Wina muišchneezibaš korporazijas ir atzehlufi tapehz, ka tāš pateefcham ir ifrahdiufchāš par nederigām.

Otra leeta, fas mums jaewehro, lai tahdi gadijumi neatfahrtotos, ir, ka jagahdâ, lai wisi leelee semes ihpafchumi, fas lihds fchim atraddâs muifchnee-zibas rokâs, nepaleef ari uf preefchu winas ihpafchumâ. Ja muifchnee-zibai nebuhtu leelâs latifundijas, tad es nedomaju, ka wina buhtu taifijufi tahduf lehmunuf, kâ 1918. gadâ ar fawu „Landesgefellschaft“ u. t. t.; tâs dewa eefpehju fauft fchurp kolonifufus no Wahzijas, tâs muifchneefuf pawe-dinaja uf to. Mums tapehz jagahdâ, lai fchis latifundijas nepaliftu winu rokâs. Bet tas tomehr nenofihmê, ka mums winai jaatnem pehdejais gaba-linfch semes. Teikt, ka janem wifa seme, naw netahda pamata, jo wajadfiba prafa, lai tifa leelâs latifundijas nebuhtu winu rokâs. Politifkâ finâ pee-teef, ka mehš ar fcho agrarlikumu muifchneefum atnemam eefpehju atfahrtot fawu aplamibu, un preefch tam peeteef, kâ jau tas tifa aifrahdits, ja wineem teef nemtas leelâs latifundijas.

Tahlaf, no muifchneefum atfawinatâs semes newajaga wis konzentret uf wifem laifeem waldibas rokâs, bet mums winas wajaga atdot pehz eef-pehjas ahtri beffemneefum par prihwatu ihpafchumu. Ar to mehš buhtu nodroſchinati, ja kahdreif nahftu kahds pahrgofijumuf, ka muifchneeki newaretu ufleetot latifundijas faweem noluhkeem, t. i. kerteef pee fawas kolonifazijas; un ka ari ta fwefchâ wara, weenalga, waj ta nahftu no Kreewijas, waj no Wahzijas, newaretu ifmantot fchis semes pret muhfu walfti un tapehz muhfu peenahkumuf buhtu tâs tuhltit nodot priwatâs rokâs, lai winas buhtu beffemneefum kâ priwatâs ihpafchums. Ta buhtu wisleelakâ droſchibâ, lai Lat-wijas semes paliftu weetejo eedfihwotaju rokâs. Tâ tad politifkâ finâ mums japrafa, ka leelâs latifundijas tiftu atfawinatâs walftij par labu un ſadalitas weetejeem beffemneefum priwatâ ihpafchumâ.

Ras attezas uf ſaimneezifkâm praſibam, tad tâs ir, ka beffemneefum jagah-dâ seme un jadod par prihwatu ihpafchumu. Mehš newaram kerteef pee pahraf leelâm pahrgroſibam un mums jaſargas par dauds radikali groſit tas, pee ka tauta peeraduſi. Tauta peeraduſi pee prihwatihpafchuma un tapehz mums jaunajeem ſaimneefum jadod seme uf priwatihpafchuma pamateem, ja mehš gribam buht par nodibinato wehſturifko kahrtibu. Te ir wifî peeraduſchi pee priwatihpafchuma un katram weenam, fas pehz semes zenfchas, ir dabifka dſina, dabut ſemi par fawu ihpafchumu; ja mehš to neewehroſim, tad mehš eefim pret tautas pſichologiju un ſazelſim tautâ drihſaf ſatrizinajumu, nekâ apmee-rinaſchanu. Beſ tam naw ko ſchaubiteef, ka priwatihpafchums dod katram ihpafchneefam leelaku energiju ſtrahdat, nekâ kad winſch ir tifa rentneef. Tifa aifrahdits, ka mehš par dauds rihtojoteef pehz ahſemem un neeweh-rojot fawu ihpatnibu. Man rahdas, ka teefikâ finâ mehš newaram zitadi rihtoteef. Mehš newaram Latwiju buhwet uf zitadeem teefifkeem pamateem, nekâ wifa kulturelâ paſaule. Ja nu reiſ mehš Latwiju dibinam un ſtabja-mees ſataros ar kulturelâm tautam, tad mums jarehkinas ar teem paſcheem uſſtateem un mehš newaram liſt muhfu agrareefahrtai zituf pamatus, nekâ tas peenemtâs Wafareiropâ. Saimneezifkâ finâ, beſ ſchaubam, no muhfu agrarreformas japrafa, lai tiftu ſkaidri fiſkets, fas buhš pamatâ muhfu agrar-eefahrtai. Lihdsſchinejais pamats mums bij leelgruntneeziba, bet tas mums neder, mums buhš janofaka, ka pamais ir maſgruntneeziba un faſtanâ ar to mums buhš ſaimneezibâ jaiſwed zauri prinzipš, ka ſaimneezibas, kuras teef pamafinatâs, ari kuras teef no jauna dibinatâs, tiftu peemehrotâs wairaf waj

masaf masgruntneezibai. Tās ir prasības, kuras mehš waretu ustahdit politiskā un saimneeziskā zinā.

Ja mehš išķtatam likumu zauri, tad mehš redsam, ka agrarkomisija ir pehz eespehjas zentusees šchis prasības apmeerinat — isnihzinat latifundijas, kā ari zitadi apmeerinat muhsu saimneeziskās prasības. Bet wina ir gahjusti tahlafi: wina pahrsphilejusti un ir eewedusti nofazijumus, furi nesaetaš ar agrarlikuma prasībām, un šchi pahrmehriba ir ta, kas likumprojektu samaitā. Atšawinat wisu muishu semi un bes maksas ir pahrmehriba, kura war mums loti dahrgi maksat.

Likumprojektā ir peesihme, ka teef atšawinatas walstij par labu wisas tās agrako muishu ihpashneeku prasības, kas gul us neatšawinato semi. Peemehram, ja muishneeks aisdewis us tahdu semi naudu, tad ta teef atnenta un nodota walstij. Kamdehl tas wajadšigs un kahds šafars tam ar agrarreformu — pawisam tas naw šaprotams. Par šchim pahrmehribam šewišchi ustahjas sozialdemokrati un tas šaprotams, jo pahrmehribas naw pilsoniskas; winas iseet no pilsoniskām prasībām, bet ir jau sozialdemokratiskas, waj, labat šatot, sozialistiskas. Zaur winām mehš peedodam agrarreformai sozialistisku peegaršču un tas ir tas, kas šcho likumu pataiša pahrmehrigu. Winsch praša waitak, nekā agrarreformai wajadšigs.

Es pataweschos pee teem motiweem, kuruš šche peeweda kā eemešlūs, ka wifa seme muishneekem jaatnem. Ja nemaldos, tad tika ašrahdits, ka tas wajadšigs tapehz, lai isnihzinatu wisuš reakzijas dihgluš. Rungi, breešmas nepastahw eekš tam, ka dasčam muishneekam buhs daschi šinti puhrweetu semes, jo ar to winsch newar mums kaitet. Es nesinam, kahdā zinā no ta waretu isaugt breešmas preešč Latwijas walstis. Ar tām dasčām šints puhrweetam winsch neka newar darit, kas kaitetu muhsu walstij. Tā tad newar domat, ka no tām puhrweetam isaugs kaut kas šlits, jo muishneeks šchis puhrweetas newar paleelinat. Ja kahds muishneeks ir kaitigs, ir walstis nodewejs, tad ar wimu wajag rihfotees kā ar walstis nodeweju. Bet no tam, ka winam peeder dasčas puhrweetas semes, nekās launs newar isaugt, šewišchi tapehz, ka muhsu muishneeku korporacija ir jau atzelta un Satwersmes Sapulze atzels ari šchiras un šahrtas.

Tahlak tika ašrahdits, ka zaur to, ka muishneekem atšahjot semi, teef apgruhtinata agrarreformā. Starp zitu esot nesaprotami, ka semneeku šaweeniba domajot paradu dalit. Gluschi otradi, tas atweeglinās reformu, jo nenomakšatee paradi paliks us šcho semi.

Pats galwenais eebildums ir, ka nebuhšot peeteekofchi dauds semes. Ja, pateescham, ir gruhti nosakams, zil semes ir wajadšigs un zil winas buhs. Teef peewesti daudsi škaitli, kuruš weena un otra puše apgahšč. Mehš newaram nemt škaitlūs, furi preešč šescheem gadeem ir bijušchi pareisi, bet mums jarehšinas ar teem škaitleem, kas tagad ir: te ir tif weens škaitlis: zil lauschu peeteikufchees pee semes. Negribas tizet, ka wisi zilweki, kas dšihwo us laukeem, nems semi un to gribēs apšrahdat. Semi panemt ir weegli, bet apšrahdat, lai guhtu pelnu, ir loti gruhti. Pelna nahk titai pehz gadeem. Es netizu, waj tif pahrmehrigi dauds buhs tahdu, kas semi tuhlin nems un štrahdās šweedros bes pelnas, bet nenems to leelo pelnu, kuru winsch šchobrihd kā laufštrahdneeks war dabut. Alberinga kungs ašrahdija, ka no 43.000 paliks, warbuht, 29.000.

Tika ašrahdits, ka par latgaleescheem neefot runats. Zil es atzeros,

Alberinga kungs runaja ari par latgaleescheem. Rungi, winsch runaja par Latgali, peerehkinaja ari. Latgales skaitkus un isnahza semeš wairaf nekâ mums schobrihd wajaga.

Bes tam mums jaewehro, ka ta seme nepasudis. Waj tad tikai to semi ween war dabut, kuru mehš tuhlin atfawinam? Wina tatschu tapat paliks! Ja mehš to tuhlin wifu neatfawinam, tad mehš likumu wehlaſ waram papildinat un atfawinat wifu semi, zif wajadfigs. Rapeh3 tagad tuhlin atfawinat wifu semi un pahrnemt walsts ſaimneeziſibâ wairaf semeš, nekâ mums ir wajadfigs? Tâš 300 puhrweetas, kuras paliktu lihdiſchinejo ihpaſchneku rofâš, mums nekaites, bet ja winas buhs ſafonzentratas weenâš rafâš, tad winas gan war mums kaitet.

Tika aifrahdits, ka nebuhschot tif launi, ja atrnemschot wifu muischneeku semi, jo zaur to zeetiſchot tikai nedauds ſimtu ſaimneeziſibu un gimenu. Es gan nedomaju, ka taš atſaulkees tikai uš nedaudsu ſimtu muischneeku ſaimneeziſibam un nedaudsâm muischneeku gimerem. Ja mehš ar ſcho likumu eesim taiſnigi un neatnemsim muischneekem to, ko mehš ziteem dodam un doſim wineem tâš daſchas teeſibas, kahdas mehš dodam ziteem pilſoneem, tad es vilnigi peekrihtu, ka zeetiš tikai daſchi ſimti gimenu un ſaimneeziſibu: zitu ſemju ihpaſchneeki un ziti pilſoni par to neuſtraufkees, jo wini redſes, ka likums ir taiſns, ka taš nem tikai to, kaš weenai ſchirai bij par daudš un nodod to tam, ſam peenahkaš, bet wiſpahri neaiſteek priwatihpaſchneeka teeſibas. Bet, kungi, ja mehš ejam tif taflu un atrnemam weenai ſchirai wifu, tad ir gan jadomâ ziteem ihpaſchneekem: ja tam, ſam bija 5000 puhrweetas, atrnema wifu, ko daris ar mani, ſam ir, warbuht, 100 puhrweetas? Waj ar to jautajumu mehš neuſtraufsim wiſus priwatihpaſchneekus un tahdu mums ir newiš ſimtiš, bet deſniti tuhktoschu un ſimti tuhktoschu. Katrâ ſinâ mums jabuht loti ušmanigeem ſewiſchki leetderibas dehl, kaš te tika tif loti uſſwehrtš. Tâ tad no eemfleem, kaš tika peewesti, kapeh3 wiſa seme ir jaatſawina, naw neweena tahda, kaš nebuhtu apgahſchamš.

Tika teiktš, ſemneeku ſaweeniba aifſtahwot ſinamu muischu minimumu un gribot ar muischneekem brahlotees. Tâš ir tuſſchâš fraſeš un ja mehš ar tahdam pat fraſem atbildesim, tad mehš leetai nekahda labuma nenefiſim.

Tahlaſ, kapeh3 jaatſawina bes maſkaš? No Buſchewiza kunga tika aifrahdits ar wehſturifku ſaktu, ka muischneeku seme eſot tikuſi ſemneekem jau reiſ bes maſkaš atfawinata. Kahdas, ka ſchiš arguments ir pawiſam nepareiſš un ja ar to grib rihtotees, jaſtatas, kâ bija ar ihpaſchuma teeſibam ſenoš laikoš. Waj ſemneeki uſſtatija ſemi par ihpaſchumu? Wiſpirmâ laikâ wal-dineekš bija wiſas semeš ihpaſchneekš, un rihtojâš ar to peh3 ſawas gribas. Wehlaſ walſtš bija ihpaſchneekš. Tad radâš ari priwatihpaſchums un nodibinajâš priwatihpaſchumo jehdſeens uš ſemi. Tikai tad ſahka ari ſapraſt, ka par ſemi kâ par priwatihpaſchumu wajaga maſkat un ka neweens to newar otram par welti atrnemt, jo zitadi taš runatu pretim priwatihpaſchuma teeſiſkeem prinziſeem. Tika aifrahdits, ka $\frac{3}{4}$ no muischu pirzejeem eſot tâš pirkuſchi ar ſpekulatiwu woluhku un tadehl maſka teem nenahfotees. Spekulatiwas zenâš mehš, ſinamš, nemakſam, bet wiſmaš pirkſchanaš ſumu mehš eſam ſpeeſti atmakſat. Skatotees no teeſikâ ſtahwolka taš zitadi newar buht. Tika aifrahdits, ka neeſot nemaš eespehjamš taiſnigi ſamakſat par atfawinamo ſemi. Ja walſtš neſpehš to ſamakſat, tad winai buhs jabantrôte; leetu war loti labi nokahrtot bes kapeiſkaš no walſtš puſeš un ſemneeki, kaš ſemi eeguhš,

nemakšās wairak, nekā wini tagad makšā. Wini makšās to, ko atsihst par taisnigu un taisnigu atmakšu mehš waram samakšat.

Ja mehš bes makšas atņemsim wisu semi, tad tas war atšauftees loti stipri us muhšu finansu stahwokli un mehš waram saudet daudš wairak, nekā tad, ja mehš atšawinatu par makšu. Tika teiktš, ka ar atmakšas sumam muiššneeki nodibinašot fondus, kuras ismantoschot par launu Latwijai. Es domaju, ka mums naw eemesla makšat tif leelas sumas, lai waretu dibinat fondus, kuras waretu isleetot pret Latwiju. Newajaga aismirst ari to, ka mums ir nodokļu sistema un ka katra kapitāla peeaugšana un fewišchi šchahda gadijuma peeaugšana teef aplīta ar leeleem nodokleem. Tā tad leelas sumas naht atpatak walstš kafē.

Man rahdas, ka naw neweena teesista eemesla, kas attaisnotu besmakšas atšawinašchanu. Teesibas to prasit mums naw, bet eespehja samakšat ir. Sinams, tikai taisnigu un ne pahrsphiletu sumu. Muhšu agraree un politiskee apstahkli ir tahdi, ka wini neprasa wišas semes besmakšas atņemšchanu un mehš newaram atnemt weenai šchirai wisu semi, ja mehš neatnemam to wiseem. Schai sinā mums jawadas no teesista stahwokla un newis no juhtam. Besmakšas atšawinašchanu radis semes eesfcheenē leelu nedroschibu. Zaur scho wišas semes atņemšchanu mehš leelu dalu semes eedšihwotaju, kuri apstrahdā semi un apstrahdaja labi, pilnigi atbihdšim no semes apstrahdaschanas. Muhšu šaimneezistkais stahwoklis nebuht naw tif labs, ka mehš waram atlautees few tahdu luksusu, ka tif un tif leelas šaimneezibas mehš isputinatu, bet mums jagahdā, lai wiša seme tiktu apstrahdata. Un tamdeht ween mums jagahdā, lai šchee kulturelee elementi kā laukšaimneeki paleef šawās weetās, lai wini apstrahdā šawus laukus, lai wini rascho, lai gahdā preekš wišas walstš wajadsigo pahrtiku, kuras mums, deemschehl, truhkt. Ja mehš jau tagad isdalšim wisu semi wiseem, kas to peeprafa, tad bes šchaubam, leela dala semes paliks neapstrahdata, jo naw wiseem wajadsigo lihdselku, naw inwentara, naw ehku kur dšihwot. Kur lai dšihwo bessenneeks, kad mehš tam eerahdšim weenu stuhriti semes? Saka, dšihwoschot zentros. Tas nu naw eespehjamš. Ja juhs ašbrauktu us laukeem un pasta-titos, kā tās leetas ir taisni ispostitos apgabalos, kā Augschkurseme un gar Daugawu, tad juhs redsetu, zif behdigi stahw ar to šaimneezibu no weena zentra. Bessenneeki ir pahrak šaspeesti šchajos zentros tā, ka zaur to zelas loti leelas neehrtibas. Igi tas tā pastahwet newarēs. Ja mehš bessenneekus šaspeedšim zentros, tas šaimneezibai nahtš tikai par launu un ne par labu. Igi tad leelu raschu mehš nedabušim. Seme gan pa dalai teef apstrahdata, bet ne peenahzigi un muhšu seme leelu raschu nedod, ja winu peenahzigi neapstrahdā. Wiša šchi leeta jaiswed sistematiski un tas tif weegli naw eespehjamš.

Mehš tikām brihdinati, ka newajagot štatitees us to, ko ahrsemes saka, ka winām gar to neefot nekahda dala. Es jau ašrahdiju, ka ir gan mums jaskatas, ko ahrsemes teiz, wišmas finansielā sinā. Ja winas muhs nepabalstis, tad mehš zeetšim loti daudš, taisni finansielā sinā, un tas newis mums daudš leelakus šaudejumus, nekā wišas atmakšas un ziti šihkumi. Ja tikai nokriht muhšu naudas kurš, tas nosihmē miljonus un par mehnescheem šimteem un tuhktoscheem miljonus. Ta ir parahdiba, ar kuru mums jareh-kinas. Mehš newaram dšihwot te weeni un teift, ka gar zitu pašauli mums

naw dalas. Muhs ar to jarehkinas, sinams ne pahrspihleti, bet tif, zif muhsu fainneezifkee un teefifkee apstahkli to prafa.

Man wehl jafaka pahris wahrdu atteeziba us to, ko fewifchki usfwehra pirmā fehdē no sozialdemokratu pufes Buschewiza fungš, kurfch aifrahhdija, ka sozialdemokratija efot bijuši ta, kas weduši zihnu ar muifchneezibu pret agrato agraro eefahrtu, un ka winas mehrkis bijis weenmehr zenstees, lai atfawinatu muifchneeku semi un nodotu to latweefcheem ihpafchumā. Weens ir patihkami dširdet, ka sozialdemokrati ir zentufchees atnemt muifchneekem semi un nodot to latweefcheem. Ja wini pateefcham gribeja semi atnemt muifchneekem un nodot latweefcheem, tad kamdehl 1905. gadā wineem bij tahds fafchutumš pret muhsu latweefchu fainneekem? Tani laifā zeeta wiš-wairaf newiš muifchneeki, bet gan muhsu fainneeki. (P. Kalnifch: „Saimneeki ari gahja lihdfi!“). Tee, kas negahja lihdfi, teem bija jazeeefch. Ur ko iffkaidrojams tās? Kapehz ufstahjas wišpahrigi pret muhsu fainneekem? (Sauzeeni no kreifās pufes) Ja kamdehl ufstahjas wišpahri pret wineem? Weenigi pilfonifkās partijas bij tās, kas pateefcham gribeja agraro eefahrtu grofit un gribeja, lai seme nahktu latweefchu ihpafchumā. (Sauzeens no kreifās pufes: „To jau sozialdemokrati ir darijufchi!“). Deemfchehl, sozialdemokrati to lihdfi fchim naw darijufchi. Kapehz wini tagad tā pretojas, ja jau wini zentufchees dot semi par priwatihpafchumu, pret priwatihpafchuma tee-fibam? Kapehz wini ufbruht teem, kuri zentufchees un zenfchas pehz fchis prasibas? Kapehz ufbruht it fewifchki semneeku faweenibai; kapehz nofauz toš par reakzionareem, kuri prafa, lai nodod semi beffemneekem par ihpafchumu?

Man beidsot jamin wehl daschi wahrdi par to kritiku, kahda tifa ifteifka pret pagaidu waldibu, pret tagadejo waldibu un pret agraro komifiju. Tifa minets, ka muhsu pagaidu waldiba neefot nefa darijufi agrarā jautajumā un wišpahri neefot nefa darijufi, ka ta efot mehginajuši ar kaut kahdeem raibeem eelahpeem apfegt melno fegu, kas efot pahrnahktu no Kreewijas. Waldiba latfchu newareja un nedrihfsteja neko grofit, jo juhs winai tafchu ufstahhdijāt tahdu platformu. Waldibai jau bij jaleef eelahpi tur, tur pehz winas domam bija nepareifš un ko wareja grofit. Ja wina warbuht buhtu darijufi to zitadi, tad winai buhtu pahrmests, ka wina darijufi flikti, ka wina rihtojufees pret platformu. Par darbibu agrarā komifijā waldibai tifa pahrmests, ka jaunais femkopibas ministrš neefot nefa darijufi. Rungi, juhs sineet, ka tagadejais femkopibas ministrš bij agrar komifijas lihdfdalibneeks, bet tā kā wifch bij pahrlleezinats, ka fchi agrarreforma newar tift ifweta pehz tahdeem prinzipecem, kā to wehlejšs sozialdemokrati, tad wifch fafahhdija lifumprojektu, kurfch tifa peenemts no ministra kabineta un ari nodots Satwersmes Sapulzei. Tā tad wifch ir strahdajis tā, kā wifch atradis par pareifšu un newar pahrmest, itkā wifch nefa nebuhtu darijufi. Waj tad juhs gribat, lai wifch peekristu tafni tam, ko juhs prafat. Wifch ir wairaf darijufi nefa komifija. Wifch wareja ari komifijā ftrihdetees, bet bija pahrlleezinats, ka no ftrihdeem praktifku rezultatu nebuhs un tadehl fthjās pats pee fawa darba.

Tifa aifrahhdits, ka pati agrar komifija neefot strahdajuši, bet eewehelejuši apafschkomifiju pa leelakai dafai no opofizijas. Ja eewehleto leelakā dafa ir bijuši no opofizijas, tad jaatfihst, ka ta ir kluhda, to komifija nedrihfsteja darit. Winai wjadfeja wehlet tahdu apafschkomifiju, kas strahdā majoritates

garā. Tadehļ tagad ari ir saprotams, fāde hļ agrarkomisiija naw peenehmusf apafschkomisiijas uffaukumu waj deklaraziju.

Tahlaf tifa kritifets ministru kabinetā peenemtais waldibas agrarlifuma projekts, fewifchki projekta pirmais pants, kurfch deklarē, ka priwatihpafchumam wajaga palift kā agrareefahrtas pamatam. Sozialdemokratija brihnas, fādehļ fchis pants, jo wini taffchu nezenfchotees wispahrigi atzelt priwatihpafchumu. Wispahrigi wini to newehlas atzelt, bet tifa weenā leelā dalā. Ja atfawinamās 50% semes neteef tahlaf nodotas priwatihpafchumā, tad prinzipā 50% no muhsu semes ir ifnemtās no priwatihpafchuma. Ja mehš reis buhsim peenehmufchi fcho prinzipu, tad buhs loti gruhti pretotees nahlofcheem preefchlikumeem, kad lifs preefchā atnemt atlikufchās 50%, jo kā motiwet, fapehz 50% wajaga buht priwatihpafchumam un otrām 50% ne. Wisai muhsu agrarreformai wajaga dibinatees uf priwatihpafchumu un tas jaleef par pamata prinzipu, no kura istef ari wifī ziti prinzipi, kuri mineti waldibas projektā. Tahlaf teef aifrahdits, ka 1. panta atflehga efot atrafta waldibas lifumprojekta 22. un 23. pantos. Es nesinu, kas ta tahda par atflehgu ir. Behz fcho pantu fatura es redsu, ka sozialdemokrati naw fapratufchi, ko fchee panti grib teift. Schee panti runā par kahdām fewifchām muifchneeku preefchrozibam, teefibam un privilegijam, par kurām jamakfā atlihdsiba, bet tifa par zitu personu prasibam, kuras uf muifchneeku ihpafchuma koroboretas. Ja reis muifchneeks ir aifnehmeeš naidu un koroborejis to uf fawa ihpafchuma, tad koroboretā teefiba naw wina, bet wina kreditora, par kuru winam jaatbild. Ja mehš peenemam, ka muifchneekam ir teefiba fanemt atlihdsibu par semi, tad, faprotams, teefiba fanemt fawu prasibu peeder ari teem, kas muifchneekem naidu aifdewufchi. Sinams, wineem naw teefiba prasit atlihdsibu no walfs, bet wineem japrasa tā no muifchneeka. Sa ir taifnigā prasiba, kura muifchneeku teefibas nepaleelina, bet gan eerobefcho. Wini naidu nedabū, bet dabū tee, kam wini parādā.

Tahlaf, kā leelš noseegums teef ufstahdits tas, ka waldibas projektā neteef atfawinati tee semes gabali, kuri jau no muifcham atdaliti un pahrgahjuschi zitā priwatihpafchumā. Man rahdas, ka sozialdemokrati peekriht prinzipam, ka jaifnihzina leelgruntneezibas latifundijas un jaapgahdā semneeki ar semi. Minetee semes gabali ir jau no fchim latifundijam pahrgahjuschi zitu rokās, tā ka muifchneeki ar tām wairs newar operet. Ja mums seme buhs wajadfiga, tad warēs atfawinat ari fchis un zitas semes, bet mehš nesinam, waj wina buhs wajadfiga. Schimbrihscham mums jaatfawina seme, kura nepeezeefchami atfawinama, t. i. leelo muifchu seme un jaatdod teem, kam wina wajadfiga. Schimbrihscham mehš nesinam, waj un kad fchis semes buhs wajadfigas un pret kurām agrarreforma ari nemas naw wehrfa. Rapehz gan fchi seme newar palift pagaidam nomalus? Winu ihpafchneeki taffchu ir tahdi pat priwatizilwefti, kā wifī ziti pilsoni. Tad teef aifrahdits, itkā waldibas projekts gribot maffat muifchneekem atlihdsibu uf lihguma pamata. Tas ir nepareifft lasits. Tur stahw rakstits uf lifuma pamata. Rā lifums noteifs, tahda atlihdsiba tifs maffata.

Tahlaf aifrahdija, ka waldibas projektā neefot it nekahda prinzipa. Man rahdas, ka tur ir taifni pilnigi ifwests priwatihpafchuma prinzipš. Sinams, tur truhft sozialdemokratu peegarfchas klah. Tur naw atfawinaschanas bef maffas, jo tas neifstef no fchi prinzipa. Tur naw, ka wifa seme jaatfawina. Waldibas projektā tas prinzipš ir ifwests zauri, kamehr agrarās komisiijas

projektâ tas ir sajuukts ar sojialistiskeem prinziipeem un naw neweens iswestis pilnigi zauri. Sche ir iswestis pilnigi pilsoniskais prinziips, kursor dibinas us priwatihpaschumu. Seef aistradits us Kreewijas peemehru, ta tur ischkirts agrarais jautajums. Par to es negribu runat, tas peemehrs preefsch mums naw peenemams un pehz ta mehš nerihfosimees. Mani fungi, rahdas, ka starpiba starp wisam fratzijam nemas til leela naw. Ja mehš gribam pateescham weenu prinzipu iswesti zauri, tad winsch ir iswedams ar to, ka atlaisch nost likumprojekta asumus. Ja mehš gribam atrast likumu, kursch preefsch muhschu muhscheem buhs negrosams, tad mums pee wina jastrahda warbuht, wehl 4 mehneschus un tatschu mehš wina isstrahdasim. Schimbrihscham mums jaapmeerinas ar to, ka jadara wissteidsamakais un nepeezeeschamais un ja mehš to buhsim isweduschi zauri, tad warefim eet tablak. Bes schaubam, mehš wisu agraro reformu us reisi un ar scho weenu likumu neiswedisim; tur buhs jaisdod papildu likumi, bet tagad radisim pamatu.

Mums ir 2 prinzipi, kas jaiswed: jaewed agrara eefahrta dibinata us masgruntneezibas un jaisnihzina leelas latifundijas, radot jaunas saimneezibas. Tas ir agrarreformas pamats. Iswedisim to. Wairak mums naw eefehjams paschlaif isdarit. Negribesim par dauds. Ja mehš gribesim us reis wisu iswest, tad war weegli buht, ka mehš neiswedisim neko. Tapehz naw jabeids ar to, ka schimbrihscham mums wajaga ischkirtees par pamatprinziipeem, waj mehš gribam peenemt tos dubultprinziips, kas ir eewesti agrara projektâ, waj palikt pee ta pilsoniska prinzipa, kas iswestis wal dibas projektâ un no Alberinga kunga proponetas teses. Ja mehš ischkiramees par scho prinzipu, un par to mums ir jaischkiras, tad sakara ar to mums buhs weegli ischkirt agraro reformu. Mums naw jabaidas ne no eefchejeem, ne no ahrejeem fatrizinajumeem; mehš scho reformu waram iswest zauri un mehš to iswedisim un radisim tahda zelâ jaunū agraro eefahrtu us masgruntneezibas pamata, kura dos Latwijai til stipru fundamentu, ka to nekahdas wehtras neapghasis. Un ja mehš ari kahdreis tiftu padoti kahdai sweschai warai, tad tomehr schi masgruntneeziba, bes schaubam, ir tas pamats un ari buhs tas pamats, kas palihdses Latwijai pahrzeest wisas breefmas; tad mums nebuhs ari jabaidas no muishneezibas. Neeuens muishneezibu negrib aistahwet, bet taifnibu grib katrs aistahwet. Sedami pa scho zelu mehš ari sakneegsim kopeju walodu; bet ja mehš gribam schai reformai peelikt wehl kaut ko speziali sojialistisku, tad scho pamatu buhs gruhti atrast. (Applausi).

Presidentis J. Tschakste: Ir eefneegti diwi preefschlikumi. Weens ir, lai sapulzi schodeen fleghtu un otrs — prafijums pehz pahtraufuma us 10 minutem. Kas attezas us sapulzes fleghschanu, tad man japasino, ka peeteizees pee wahrda apghadibas ministrs, lai atbildetu us jautajumu un tas ilgu laiku neaisnems; otrfahrt, redatzijas komisijai jadod sinojumi par pahris ihseem likumeem. Waj sapulze nepeekristu tam, lai eepreefsch sehdes fleghschanas doiu wahrdu apghadibas ministrim un redatzijas komisijai (Saugeeni: „Luhdsam!“). Wahrds apghadibas ministrim.

Uppghadibas ministrs A. Kalninsch: Eefneegts jautajums, kursch skan:

„Weeniga raschotaju schkira Latwijâ schobrihd ir semkopji, kuri par neseamehriigi lehtam zenam apghadajuschu armiju, nespehjneefus, patwerimes un pilsehtu eedshwotajus ar pahrtikas produkteem. Sakara ar pehdejâ laika nowehrojamo naudas kursa swahrstischanos, darba algu strauju peeaugshanu un zenu wispahriugu paleelinaschanos no wal dibas projekteta obligatorisko nodewu samaksa nekahdâ gadijumâ neseds wairs raschoschanas isdewumus.

To eewehrojot greeſchamees pee ministru presidenta ar jautajumu :

Waj waldibai ir ſinami augſchejee apſtabkſi un tahdâ mehrâ wina turp-
maſ domâ atlihdsinat ſemfopjeem par obligatorifkâm nodewam“.

Râ jau wiſeem ſinamſ, pagahjuſchâ gadâ obligatorifkâſ nodewas tifa
atmaſfataſ deefgan maſ, beſ tam, tad winas noſpreeda, tâſ tif ſemaſ nebij.
See 8 rubli, kuruſ maſfaja par pudu rudſu, toreif, kad taiſija lehmumu, nebij
ne augſta, ne ari pahrmehrigi ſema zena. Schiſ zenas atteezibâ uſ grau-
deem nebija eeſpehjamaſ mainit, ja tahdâ gadijumâ tee, kuri bija nahkufchi
walſtij wairaf pretim, kuri bija paſteigufcheeſ ar nodewu nodofchanu, dabutu
maſafu zenu nekâ tee, kuri ſawaſ nodewas bija noſawejuſchi. Lai nenotiftu
tahda netaiſniba, tâd noteiftâſ zenas nemainija, kâ taſ domatſ ari ſchai
gadâ. Öaprotama leeta, ka 8 rubli bija loti ſema zena. Neſtatoteeſ uſ to,
muſhu lauzineeki — raſchotaji ſawaſ nodewas nodewuſchi un ar to palih-
dſejuſchi uſturet kara ſpehku un palihdſejuſchi iſdſihwot pilſehtam. Mehſ
newaram reminet ſcho leetu, nenoraſhdot ar aſtinibu uſ lauzineeku nopelneem,
kuri tif leelâ mehrâ uſupurejâſ. Taſ wineem peerakſamaſ kâ leelſ plus,
beſ kura muſhu walſtiſ dſihwe waretu nonahkt deefgan kluhmigâ ſtahwofli.
Waldibai paſchâ ſahkumâ nebija eeſpehjamaſ wairaf maſfat un tadehl lauzi-
zineeki pee walſtiſ uſbuhweſ leelâ mehrâ peelikufchi ari ſawu roku. Öchai
gadâ leeta tâ newar palift. Ratrâ ſinâ lauzineekeem — raſchotajeem jadod
daudſ pilnigaka atmaſfa nekâ pehrn. Dabut iſhto atlihdsibaſ leelumu pa-
teeſcham naw weegſ darbſ. Ja mehſ atlihdsibu noleekam par maſu, tad
lauzineeki, kaſ jau pagahjuſchâ gadâ neſuſchi upuruſ, ſchogad neſpehſ toſ
neſt; ja noleekam atlihdsibu par leelu, tad war iſnahkt, ka mehſ mahſfligi
fazelam produktu zenas. Schiſ jautajumſ ir jau apſkatitiſ loti plaſchi un
loti gari daſchadâſ ſapulzêſ. Pati beidsamâ ſapulze, kurâ to wentileja, bija
ſaimneeziſibaſ padome. Öaimneeziſibaſ padomê waldibaſ kalkuletâſ zenas
60 rub. pudâ par rudſeem un atteezigâſ zenas par ziteem graudeem atrada
par ſemâm. Nemot wehrâ ſchiſ padomeſ aiſrahdijumuſ un ari daudſoſ
eeſneegumuſ, ſahdi bija eenahkufchi no lauku pagasteem, atrada par waja-
dſigu rudſu zenas noſift uſ 80 rbl. pudâ. 80 rubli pudâ ir iſſludinati kâ
rudſu zena preeſſch nahkamâ gada nodewam. Meeſcheem buhſ 70 rbl.,
auſam 60 rbl., kweeſcheem 90 rbl., kartupeleem 20 rbl. u. t. t. Man leekâſ,
ſchiſ zenas buhſ tahdaſ, kaſ wairaf waj maſaf apmeerinâſ laufſaimneekuſ.
Winaſ naw gluſchi tir. uſ zenas, par tam winas ſta. w par 20 rbl. pudâ
ſemaſ. Ja muſhu naudaſ kurſſ notureſeeſ tahdâ pat augſtumâ, kâ tagad.
tad naw paredfamaſ, kâ rudſu zenas gada laikâ ſpehji zelſeeſ. Winaſ war
zelteeſ tomehr ne leelâ mehrâ. Lai ſchiſ zenas nezeltos pahri 100 rbl. pudâ,
tad waldiba ari nahlamu gadu mehginâſ tâpat kâ ſcho gadu nemi palihgâ
granduſ no ahrſemem. Warbuht nahkamâ gadâ taſ mumſ iſdoſeeſ labaki
nekâ ſchogad; warbuht, mehſ wareſim ſtahteeſ ſafarâ ar tahdam walſtim, no
kurâm wareſim eepirkt labibu lehtaki, nekâ taſ ſchogad bija eeſpehjamaſ.
Tahdâ gadijumâ ari lauzineeki warêſ apmeerinateeſ ar zenam, ſahdaſ no-
liktâſ, t. i. 80 rbl. par pudu rudſu. Kaſ atteezaſ uſ zitiâm nodewam: gaſu,
ſweeſtu, taukeem, wilnu u. t. t., tad ſchee produkti ſaimneeziſibâ eepluhſt wiſu
gadu no jauna un uſ ſcheem produkteem eeſpehjamaſ groſit zenas ari gada
widû. Schiſ zenas jau ari tagad pehſ eeſpehjaſ tuwinataſ tirguſ zenam.
Uri gada widû winaſ groſiſim. Lai laufſaimneeki waretu apmeerinateeſ, jo
wairaf tamdehl, ka wini labi apſinaſ, ko walſtij noſihmê nepahrſpiblet zenas,

fo nofihmè, ja pahrtika dabujama par peenehmigàm zenam. Wini faprot, fa taz labwehligi atfauzas uf muhfu semi un fainneeziibu. Wini labi faprot, fa taz, fa maisès zena zelas, nahf par fliftu ne tifai pilfehtneekeem, bet ari wineem pascheem, jo ari wineem wajadsigo produktu zenas fkreen gaisà. Tadehl man leefas, fa tagad ar 80 rubleem wini apmeerinafees, jo domajams, fa maisès zenas neees tif fpehji uf augfchu. Tas buhtu wif, fo waretu teift uf fcho jautajumu.

Presidentis J. Tschakste: No redakzijas komisijas pufes referents Bredis.

Referents U. Bredis: Man japasino par diweem ihseem lifumeem, pee kureem es ilgi neusflawefchos, tà fa ar ifeeschanu, fungi, naw nemas tif steidfigi. Birmais lifums par fugu tonnaschas un loifchu nodofleem Latwijas ostas. Se no mums preefshà teef likts atfewischkàs dalas pahrehrst par atfewisshkeem panteem. Gewads buhtu leefams tà pirmais pants. Pee 1. panta taifits tahds pahrlabojums, fa winsch nahf tà 2. Tà tad wahrdi „eenahfot un ifejot“ nahftu pee turpmatà punkta. Gewads 2. pantà fkanetu: „Tonnaschas nodoflis nemams no fugeem eenahfot un ifejot“. 3. pantà wahrdu „fuga“ weenskaitla weetà lift daudsskaitli „fugu“. 4. pantà pahrmaint beigas un proti: strihpot wahrdu „proti“, fas atrasfis par newajadsigu, 5. pantà „un“ weetà lift „waj“, jo te paredsets, fa nodoflis janem kopà. Tahlat nahf strihpots wahrds „tifai“. 6. pantà „nem“ weetà lift „nemams“ un tahlat fakams „no fugeem eenahfot un ifejot“, strihpojot „eenahfufcho un ifejofcho“. Tahlat 7. pantà wahrdu „minimuma“ pahrehrst par latwifto „masafais“. 11. pantà beigàs „maksat“ weetà jalcef „maksajams“. See buhtu wif pahrgosijumi pee pirmà lifuma.

Otrs lifums: Bahftu nodoflis Latwijas ostas. 1. panta beigas pahrtaifit fchahdi: „Nodoflis maksajams muitas eestahdès fchahdà fahrtibà, fahda noteifta lifumà par fugu tonnaschu un loifchu nodofleem Latwijas ostas.“

3. panta beigàs strihpot wahrdu „proti“ un atstahf „nodoflis nemams tifai reifi — pirmà ostà.“

4. pantà „fchini gadijumà“ weetà lift „paredsetà gadijumà“.

7. pantà 1. punktà strihpot „brauzot parastà fahrtibà“. Tani paschà pantà c) punktà ir frase: „no waldbibas peefraktetai“. Komisija atrada, fa fchis isteizeens ir nelatwifis un leef ta weetà: „Tirdsneeziibas fugi ar walstis lahdiweem naw atswabinati no bahftu nodofka.“ 13. pantà wahrds „noteifums“ mainits ar „lifuma“. Wairaf peefshmjū naw.

Presidentis J. Tschakste: Waj eebildumu naw pret fcheem pahrlabojumeem? Ja naw, tad tee peenemti.

Tagad es lifschu uf balsofchanu preefshlifumu, pahtrauft fehdi lihds rihtdeerai. Luhdsu pazeltees toz, fas ir pret fcho preefshlifumu. (Pazelas freifais spahrns). Luhdsu faskaitit. Luhdsu pazeltees toz, fas ir par fcho preefshlifumu (Labais spahrns). Luhdsu pazeltees toz, fas atturas no balsofchanaš. Naw. Pret fcho preefshlifumu isteifufchees 50, par 48, tà tad preefshlifums atraidits. Tagad paleef otrs preefshlifums par 10 minutem pahtraufuma. Es lifschu wiu uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toz, fas ir pret pahtraufumu uf 10 minutem. (Sauzeens no labàs pufes: „Wajaga motiwet!“). Luhdsu pazeltees toz, fas ir par pahtraufumu uf 10 minutem. Par pahtraufumu uf 10 minutei isteifufchàs 32 balsis, pret — 44. Tà tad preefshlifums atraidits. Wahrds peeder baronam Firksam.

W. Firtšs (wahzu tautas partija, runā wahziski): Godatee deputatu funkci! Jums peetriht ar jauna agrarlikuma apstiprināšanū noteikti Latvijas ūimneeziškās attihstibas wirseenu tahlu ū preekschu un tadeht waja-
 dšigs ūsklausitees ari to Latvijas pilsonu domas, kureem pee preekschā stah-
 wošchās agrarreformas iūwechanaš buhs janeš wisleelafee upuri.

Es runaju Latvijas muišchu ihpašchneeku wahrda.

Muišchu ihpašchneeki naw isturejušchees ūwešchi un atraidoschi pret agrarreformas nepezeeschamibu. Wini atsinušchi, ka pašaules karam ir fekojuši daudsu wehrtibu pahrwehrteschana ūimneeziškā dšihwē un ka ari sozialā finā neisbehgami janahk jaunai eekahrtai. Pehz wiškām karā pahr-
 zeeštām behdam tauta ilgojas pehz meera un zer to atraft apstirahdadama šawu pašcha semes gabalinu šawā dšimtenē. Winai nebuhs šchāi zeribā wiltees. Ruhpneeziiba stahw klušu un pilsehtu eedšihwotaji pluhst ū laukeem, kur dšihweš apstahkli wehl ir daudš maš panesami.

Apšwerot šcho, muišchu ihpašchneeki leef preekschā iūwesti wefeligu, piašchu agrarreformu. Patš par ūewi šaprotams, ka pee muišchu ihpašchneekem newar buht ne runas par tahdām domam, par kahdām mehš dabu-
 jām dširdet referenta Gailiūcha kunga runā. Neeskaitot daschadaš tihri politiškas dabaš domas, par kurām, apšpreešhot ūimneezišku reformu, gan nebuhtu ihšitā weeta plašchaf iūseiktees, Gailiūcha kungs peeweda ari wefelu rindu ūimneezišku pamatu, ū kureem dibinotees radikala agrarrefor-
 mas iūwechana topot nepezeeschama. Lai nu eepasihstos ar šcheem ūimnee-
 ziskeem pamateem, winus wajas tuwat apluhkot.

Statistika, kura publizeta no waldbibas, rahda fekoscho:

Semneeku semem ir

Kursēmē	47,19 ^o / _o	un	Widsemē	37,62 ^o / _o	tihrumu,
"	26,90 ^o / _o	"	"	23,22 ^o / _o	plawu,
"	20,17 ^o / _o	"	"	21,62 ^o / _o	ganibu,
"	3,80 ^o / _o	"	"	6,21 ^o / _o	nederigas semes,

kamehr muišchu seme usrahda

Kursēmē	23,25 ^o / _o	un	Widsemē	18,99 ^o / _o	tihrumu,
"	16,03 ^o / _o	"	"	14,21 ^o / _o	plawu,
"	8,20 ^o / _o	"	"	9,05 ^o / _o	ganibu,
"	10,94 ^o / _o	"	"	16,98 ^o / _o	nederigas semes.

No šcheem škaitleem nu referenta kungs iūwed deesgan patwarigus flehdseenus: Ja priwatmuišchu seme wehl lihds šchāi deenai usrahda 16,98^o/_o nederigas semes, kamehr semneeku semē tāš ir tikai 3,80^o/_o, tad tāš esot peerahdijums, ka muišchu ihpašchneeki šlitti, kamehr semneeku ūimneecki labi ūimneeckojušchi.

Waj tad referenta kungam naw sinams, ka pee semneeku mahju noda-
 liūchanaš wineem pa leelafai dalai tika peeschkirtas gatawas rentes mahjas, kamehr muišcham palifa wiši purwi, juhras peekraūtes, tihreli un zita nede-
 riga seme? Tas ir fakts, kuru newar apstirihdet. Beigās referenta kungs atkaujas ūew wehl weenu joku, aprehkinadams prozentuali priwatmuišchu nederigo ūemi ū wišu muišchas teritoriju; zaur to wiņsch nonahk pee gluschi nenormalas proporzijas, kura lihdsšchinejo muišchas ihpašchneeku nespehjiibu wehl ūewiūski nostahda ihštā gaismā.

Ja apškata peewestos procentu aprehkinus bes kahdeem aisspreedumeem, tad janahk pee flehdseena, kursch stahw pilnigā pretrunā ar referenta kunga

iswestajeem flehdsceeneem: Ratrs, kas pasihst muhsu dsimtenes apstahklus, sin, ka muhsu dsilos purwus un smilshainas juhras peekrafstes newar pahrwehrt kulturās semē; bet winsch sin ari, ka tee semes gabali, kuri peewesti sem nosaufuma „ganibas“, war tapt pahrwehrti leetderigā semē. Tā tad augstas waj semas procentu aprehkins pee ganibam ir tas kriterijs, kursch rahda, waj fainneeziiba teef westa ekstensiwi, waj intensiwi, un te nu mehš redsam to gluschi preteju tai ainai, furu mums sihmeja referenta lungs.

Priwاتمuischam ir 9,05% ganibu, semneeku fainneeziibam 21,62% (resp. 8,20% un 20,17%), tā tad isnah, ka semneeku fainneeziiskā apgrošiba ir bijusi ekstensiwaka nekā muischu, un zitu jau ari newareja sagaidit, eewehrojot kapitala neweenadibu.

Mehš negribam ar to muhsu massainneekeem neko pahrmest, jo winu darba kreetniba ir wispahrigi atsihta: ir tikai jakonstatē faks, ka kapitala spehjis leelusnehmums laufsfainneeziibas kulturās sinā arween buhs pahras par mafusnehmumu, tadehl ka winam ir eespehja iswest dahrgos mehginajumus ar jaunisgudrojumeem fainneeziiskā tehnikā.

Muhsu semes leelsfainneeziibas stahweja us loti augstas kulturās pahpahes un nodereja par paraugu pahrejai Kreewijai. Pasazina par slihto semes fainneeku, kursch tā nederigs jaisdsen no mahjas un sehtas, ari jaatraida tā pasazina.

Ja referenta lungs tahlat peewed, ka massainneeziibas raschojot wairak labibas nekā leelsfainneeziibas, tad tam runā preti wisu semkopibas walstu statistikas. Tikai tahdās walstis, kur semes un klimata apstahkli fewischi labwehligi, waretu attaisnot wifas semes sadalishanu massainneeziibās un ari tad ne preeksch labibas raschoshanas mehrkeem. Ja pee muhsu klimatiskeem apstahleem leelusnehmumi laufsfainneeziibā tiks isnihdeti, tad semei wajadsēs labibu eewest no ahrsemem, zitadi mums draudēs bads.

Ugrarkomisijas wairakums tomehr naw klausijees us sche isteiktām basham un usnehmis sawā likumprojektā laufsfainneeziibas leelusnehmumu isnihzinashanu bes atlikuma. Bet nu japrasa, kas tagad notiks? Rā eedomajas leelusnehmumu sadalishanu un winu pahrwehrtshanu mafusnehmumos? Ratrs laufsfainneeziiskās usnehmums ir sinama weeniba. Weens usnehmums ir eerihlots preeksch lopkopibas, otrs preeksch labibas raschoshanas, treschais preeksch faknu augu kopschanas. Ratram no scheem usnehmumeem ir sawa ihpatneja sehjumu maina pee semes apstrahdashanas; wineem beeschi ir spezieli un tikai preeksch wineem leetojami fainneeziibas rihki un ehkas. Pee schahdu usnehmumu sadalishanas fabruks wifa laufsfainneeziiskā buhwe; dahrgās laufsfainneeziiskās mashinas tiks nosweestas tā pee massainneeziibam nederiga weza dsells un fainneeziibas ehkas pahrwehrtisees par drupam. Sainneeziiskā kultura, tā — drenaschas, iskoptas ganibas u. z. fairs, jo massainneeki gan negribēs sawās fainneeziibas eerihlot pehz preekschā rafstitas schablonas, lai peemehrotos, bijuscho leelusnehmumu kulturai; drihsat gan wini gribēs few uglatat brihwu indiwiduelu. fainneeziisku attihstibu. Tā tad neismehrojamas kulturās wehrtibas tiks padotas isnihzibai un tikai tadehl, lai istaptu azumirkligai strahwai.

Jau schi gada saktumā toreisejee leelgruntneeku preekschstahwi eesneedsa ministru padomei deklaraziju, no kuras skaidri redsams, ka zeltee apwainojumi, itkā muischu ihpashneeki nostahtos naidigi pret agrarreformu, ir nepamatoti.

Atlaujeet, mani fungi, ka es jums weenu no šim deklaracijam — Kursemes preefšstahwju deklaraciju — lasu preefšā; Widšemes deklaracija ir gandrihs wahrdu pa wahrdam ta pati:

Kursemes brunneezibas preefšstahwju deklaracija.

Pehz tam, kad šawā laikā no brunneezibas muišchu fastahwa atdaiitā semneeku seme, kura Kursemē istaisa gandrihs puši no wišas priwatihpašchumā efošchās semes, tagad pa leelakai dalai ir pahragahjuši semneeku priwatihpašchumā, Kursemes brunneezibas preefšstahwji, ar noluhfu sekmet mašgruntneezibas attihstibu, iškafas par to, lai no Kursemes brunneezibas muišchu ihpašchumeem tiftu labprah-tigi nodots preefš eefšchejas nometināšchanas tikdaudš semes, zif pateesibā ir wajadšigs, bet pee tam wajaga ari ruhpetees par to, lai dšihwes špehji gee leelusnehmumi waretu tahlak pastahwet, jo šchi usnehmumu forma, rehkinotees ar muhfu semes klimatiskeem apstah-ileem, ir weens no hwarigafeem faktoreem muhfu šaimneeziskā dšihwē.

Mašai par brunneezibas muišchu ihpašchneeku atdoto semi wajadsetu buht peemehrotai parastai wehrtešchanai.

Lai eefšchejās nometināšchanas iškwešchana buhtu pehz eefšeh-jas mehrkim peemehrota un bes šaduršmem, tad wajadsetu nodibinat brunneezibas muišchu ihpašchneeku semes apgahdašchanas šaweenibu, kuras ušdewums buhtu stahtees šakaros ar nometināšchanas organeem ar noluhfu apgahdat wajadšigās nometināšchanas semes no brunneezibas muišchu fastahwa.

Tuwašos notikumus wajadsetu isteift likumā, kursch aptwertu wišu eefšchejās nometināšchanas projektu.

Šchis deklarācijas šatur, kā juhs redsat, weselu agrarprogramu un pat loti plašchu: Ur winu teef likšs preefšā:

1. Maššaimneezibam wajadšigā seme jaapgahdā zaur muišchu ihpašchneeku peespeedu šaweenibu, kura dibinama un kontrolejama no waldibos pehz tam, kad walšts un komunalās semes jau buhs šadalitās;
2. ka jaunās maššaimneezibas pahreetu nešāšchaurinatas jaunšaimneeku ihpašchumā un pehdejeem buhtu atlauts apweenotees jaunšaimneeku šaweenibās, lai tee špehtu pilnā mehrā aistahwet šawas interesēs;
3. ka preefšch nometināšchanas wajadšigā seme tiftu atšawinata tikai pret taišnigu atlihdsibu un
4. ka atšawinašchana teef iškwesta tahdā šahrtā, ka atlikušchās muišchas paleef dšihwes špehji gas un ar šaweem leelusnehmumeem war apgahdat semi ar maši.

Pret tuhlieteju wišu muišchu semju atšawinašchanu un winu pahrwēšchanu walšts pahrwalditā semes fondā jaenem stahwolliš aif šekofšchem eemesleem:

So laufšaimneezisko leelusnehmumu isnihzinašchana, kuri muhfu pilšehtas apgahdā ar maši, waj ari to pahrnemšchana walšts apšaimneefošchanā — tā tad priwata kapitāla iškwešchana — ir eksperimenti, kuruš mehš pee muhfu šatreektās šaimneeziskās dšihwes nedrihštam atlautes. Šchahdu rihzibu waretu wehl atwainot, ja buhtu peerahdits, ka wišu atšawinato semi pateesi waretu tuhlin pahrwēst jauno maššaimneeku leetofchanā, t. i. ja to škaitš, kuri gaida uš semes šadališchanu, buhtu peemehrots radamā semes fonda leelumam.

Tagad pašatīšmees, waj mehš šche noturetās runās atrodam waja-

dfigo materialu: Referenta lungs aprehkina nometinamo gimenu fskaitu uf 80.000, bet domà, fa fchis fskaitlis weegli waretu flucht diwfkahrfschs; ar to fskriht ari freifàs pufes runataju dati. No otras pufes teef no waldibas ufstahditais fskaitlis — 42.000 gimenes — ufskatits par augftu, jo pee femes gribetaju peerakftifchànàs efot eefskaititi ari dauds amatneeki un pilfheftas ftrahdneeki, kureem peekriht tikai 3 lihds 5 puhrweetas leela femes norma. Eà tad nometinamo fskaitis ir, pehz wifa fazità fpreeschot, pilnigi nenoteiflts leelumš; bet ari jau, tagad war drofchi apgalwot, fa winsch nebuhs deefgan augfts, lai attaisnotu projektà plafchà femes fonda radifchunu.

Labàs pufes partijas ufstahjas par atfawinatàs femes atlihdfsibu, kamehr freifàs pufes partijas to atraida un ftarp zitu pee red ari eemeslu, fa walfstij nemaf neefot lihdsfeku, lai aismakfatu wifas atfawinatàs femes pateefo wehr-tibu. Schis eebildums iftura kritiku.

Waj teefcham war domat, fa walfstis fpehs fawahft toš nefskaitamos miljonus, lai uf weetas taifnigi famakfatu par wifu muifchu ihpafchneeku ihpafchumu un mehš waram tatschu runat weenigi tikai par pilnu, taifnigu famakfu. Pee fuhlitejas wifu femju atfawinafchanas fchi fuma buhtu tif milfiga, fa par famakfu newartu ne domat.

Bet ja atfawinafchana noteef tahdà kahrtà un weidà, fà mehš to leefam preefchà, tad ar famakfas eefpehju stahw pawifam zitadi, tad walfstis warès bef fewifchkm gruhtibam famakfat par femi, kura atfawinata teefchi preefsch nometinafchanas. Tuhliteja muifchu femju atfawinafchana un winu pahrnemfchana walfstis femes fonda padara pilnu famakfu par neeefpehjamu un ufstahditais taifnàs atlihdfsibas prinzipš paleef par tuffchu frafi.

Lai femes fainneeziškà dftiwe atfpirgtu, tad jausplaufst tirdsneezi bai un ruhpneezi bai un lai fainneegt u fcho mehrki tuwejà nahkone japeeef wif fpehfi. Bet ja atjaunofees tirdsneezi bai un ruhpneezi bai, tad laudis fahfs eezelot no femem pilfheftà; daudfi nometinatee ferfees labaf pee weeglafà pilfheftas darba un atstahs fawus femes gabalus neapftrahdatus, fà tas jau ir nowehrots pee daschàm fadalitàm frona muifcham.

Ulberinga lungs uffwehra fawà runà — un pilnigi pareifi — fa nome-tinameem seme jaeeguhft ar pirkfchunu, jo zitadi winu femes ihpafchums ari turpmaf buhtu jausfkata fà walfstij peederofchs un fà tahdu azumirkligam eefarotajam waj okupetajam buhtu teefiba to fanemt. Schis baschas ir agrar-komifijà ifteiftas no fozialdemokrateem, kad gahja runa par to, waj pahrnemt pilfheftu ihpafchumus walfstis femes fonda. Pee tam tifa uffwehrtš, fa pilfheftam jaatfahjot fchee komunalee ihpafchumi, jo draudot breefmas, fa Kreewija, ja ta tiktu atfal par waldneezi pee Baltijas juhraz, paturetu few wifus walfstis femes gabalus, fà tad ari jaundibinato femes fondu un ifwestu nometinafchunu pehz freewu garfchas. Man jofaka, fa ari es baidos no ta pafcha, par fo ifteifufchees fchee fungi. Ja nahftu laifš, kad muhfu dftimenei, kura tatschu neifbehgami teef eewilfta ifweenà Ciropas leelajà karà, wajadsetu atfal ifturet fwefchu okupaziju, waj ari wina tiktu peeweenota fà fahstahwdala leela-kai walfstij, tad walfstis femes tiktu bef ifnehmuma apfihlataš un winu tagade-jeem ihpafchneekem atnemtas.

Mani fungi! Rà juhš redseet, mums, pirmš mehš radam walfstis femes fondu, kura eetilptu bef ifnehmuma wifas priwato muifchu femes, fchis folis labi japahrdomà un pee tam ne tikai no fainneeziškà, bet ari no wal-ftiftà weedofka.

Es wehl reis atfahrtoju isteiktās baschas. Tās ir:

- 1) jautajums, vaj jaunradamee mafusnehmumi spehs pilsehtu apgahdashana ar labibu stahtees leelusnehmumu weeta;
- 2) absolutā nesfaidriba par nometinamo pateeso skaitu;
- 3) wifu muischu semju taisnigas atlihdzibas neespehjamiba;
- 4) paredsamā eezeloschana no semem pilsehtā fatarā ar tirdsneezibas un ruhpnenezibas usplauschānu;
- 5) breesmas, ka swescha wara waretu walsts semes fondu atkal eewillt un tahdā fahrtā atraut to wina tagadejam usdemumam.

Zif tahlu tagad ir eespehjamā pahrskatit leetas stahwofli, tad leela dala no semes fonda paliks waldbibas rokās, jo nebuhs wajadsigo semes gribetaju. Kas lai ar scheem semes gabaleem noteek? Waj lai waldbiba tos pati apfaimneeko, waj lai isnomā tos rentneekeem — usnehmejeem? Ir jabrihdina titlab no weena, kā no otra zela, jo ne walsts eerehdnis, ne rentneeks newar stahtees faimneekoschanas sinā semes ihpachneeka weeta, produktiwitatei nesihdot atpaka.

Mani kungil! Juhju preefshā ir diwi zeli — weens, kursch eeteiktis no agrarkomissijas wairakuma, radikali isnihzina wifu pastahwoscho un, neeerobeschos no apdomam faimneeziskā sinā, seko weenigi politiskam mehrkim, un otrs, kuru man bij tas gods jums list preefshā — wina mehrkis ir semes weseliga faimneeziska usbuhwe un winsch nosihmē ewoluziju, ne rewoluziju.

Es zeru, ka juhs eeseet pa scho pehdejo zelu un nesekoseet Igaunijas preefshihmei, kura jau tagad esot peespeesta nupat kā islaisto agrarlikumu rewidet. Bet pee muhsu agrarlikuma isstrahdashanas ir, par noscheloschānu, taisni Igaunijas agrarlikums nemts par paraugu, kur tatschu ari zitās semēs kā Wahzijā, Somijā, Danijā un Greakijā likumi pareds leelgruntneezibas pamafinaschānu. Scho likumu tendenze gan loti stipri atschkiras no ta, kursch mums teek listis preefshā apspreechānai un es domaju, ka mehš no teem waretu dauds ko isnemt, kas noderetu ari muhsu apstahkleem.

Beidsot es atfahrtoju wehkreis, ka mehš, Latwijas muischu ihpachneeki, labprahht usnemsimees wifus upurus, kuri nepeezeschami preefsh dsmintenes labflahjibas un peepalihdzesim pee plashas agrarreformas isweschanas, kura muhsu gruhti pahrbauditai semei garantetu weseligu faimneezisku attihstibu. Bet mehš newaram tam peekrist un mums jaatraida katra atbildiba, ja nonahktu lihds tahdu eksperimentu isweschanai, kahdi teek eeteikti zaur mineto likumprojektu, jo schahdeem eksperimenteem faimneeziskā laukā war setot titai faimneezisks fabrukums.

Presidents J. Tschakste: Gesneegts preefshlikums pahtraukt sehdi lihds rihdeenai. Es listchu to us balsoschānu: luhdsu pazelitees toš, kas ir pret scho preefshlikumu. Tagad luhdsu pazelitees toš, tas par scho preefshlikumu. Uzimredstot wairakums. Beenemts sehdi pahtraukt lihds rihdeenai plkst. 5 pehz pusdeenas. Rihst turpinasees debates par agrarjautajumu. Sehde teek slehgtā.

(Sehdi slehds plkst. 9.55.)

Satwerfmes Sapulzes isdewums
Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā.

J. Peterfona drufatawa, Rigā, Suworowa eelā Nr. 20/22

1482

20

0,10